

ΠΜΣ: ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ,

Πανεπιστήμιο Πειραιά

Διπλωματική Εργασία :

Οικονομική Ανάλυση των Ποινικών και Σωφρονιστικών

Συστημάτων:

Μια προσέγγιση της πολιτικής οικονομίας των ποινών

Της Παπαδήμα Αδαμαντίας

Επιβλέπων καθηγητής: Άγγελος Κότιος

Πειραιάς, 2020

Παράρτημα Β: Βεβαίωση Εκπόνησης Διπλωματικής Εργασίας

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»**

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

(περιλαμβάνεται ως ξεχωριστή (δεύτερη) σελίδα στο σώμα της διπλωματικής εργασίας)

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η διπλωματική εργασία για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, του Πανεπιστημίου Πειραιώς, «Δίκαιο και Οικονομία» με τίτλο: Οικονομική Ανάλυση των Ποινικών και Σωφρονιστικών Συστημάτων: Μια προσέγγιση της πολιτικής οικονομίας των ποινών.

έχει συγγραφεί από εμένα αποκλειστικά και στο σύνολό της. Δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού προγράμματος ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, ούτε είναι εργασία ή τμήμα εργασίας ακαδημαϊκού ή επαγγελματικού χαρακτήρα.

Δηλώνω επίσης υπεύθυνα ότι οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας, αναφέρονται στο σύνολό τους, κάνοντας πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου.

Υπογραφή Μεταπτυχιακού Φοιτητή/ τριας.....

Όνοματεπώνυμο: Παπαδήμα Αδαμαντία

Ημερομηνία: 8-10-2020

Περιεχόμενα

1) Εισαγωγή, σελ 5

2) Θεωρητική θεμελίωση ,σελ. 6

2.1 Εισαγωγικά

2.2 Οι θεωρίες του Διαφωτισμού και μετέπειτα οι μαρξιστικές θεωρίες ως πρόγονοι του ρεύματος της πολιτικής οικονομίας των ποινών

2.3 Η ανάδυση του ρεύματος της πολιτικής οικονομίας των ποινών

2.4 Οικονομικές θεωρίες

3) Η εργασία των κρατουμένων ως κριτήριο περιοδολόγησης των καταστημάτων εγκλεισμού , σελ 33

3.1 Από το Μεσαίωνα και την πρωταρχική συσσώρευση στην ανάδυση του καπιταλισμού

3.2 Η γέννηση της φυλακής

3.3 Ενοικίαση Κρατουμένων (Convict Leasing)

3.4 Τεχνολογική Επανάσταση, Παγκοσμιοποίηση και ποινική καταστολή

3.5 Η επαναφορά της εργασίας των κρατουμένων

4) Η ιδιωτικοποίηση των φυλακών, σελ 51

4.1 Επιχειρήματα που χρησιμοποιούνται υπέρ των ιδιωτικών φυλακών

4.2 Τα συμβόλαια των ιδιωτικών φυλακών.

5) Χώροι κράτησης και οικονομική κρίση στην Ελλάδα, σελ 68

5.1_Δυσμενείς οικονομικές συνθήκες και εγκληματικότητα

5.2Κρίση στην Ελλάδα και εγκληματικότητα

5.3 Η παράνομη κράτηση μεταναστών στην Ελλάδα

6) Συνολική Επισκόπηση Βιβλιογραφίας, σελ 82

1. Εισαγωγή

Αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής είναι η μελέτη της επίδρασης των μακροοικονομικών αλλαγών στα σωφρονιστικά συστήματα και τον χαρακτήρα των ποινών. Αρχικά παραθέτουμε την θεωρητική θεμελίωση του ρεύματος της πολιτικής οικονομίας των ποινών αλλά και άλλων ρευμάτων που εξηγούν τις μεταβολές στις μεθόδους σωφρονισμού με βάση τις αλλαγές στην οικονομία και την αγορά εργασίας. Στη συνέχεια επιλέγουμε να αναλύσουμε το φαινόμενο της εργασίας στις φυλακές ως φαινόμενο που εμφανίστηκε με την ανάδυση της οικονομίας της αγοράς και το οποίο αποδεικνύουμε ότι επηρεάζεται άμεσα από την προσφορά και τη ζήτηση στην αγορά εργασίας. Επιπλέον παραθέτουμε τις αλλαγές στα συστήματα κράτησης ως αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης, των νέων μοντέλων του νεοφιλελευθερισμού που προκρίνουν την συρρίκνωση του δημοσίου τομέα και είχαν ως αποτέλεσμα την εμφάνιση του θεσμού των ιδιωτικών φυλακών. Τέλος εξειδικεύουμε τις αλλαγές αυτά όπως εμφανίστηκαν στην Ελλάδα την εποχή της κρίσης με έμφαση πως επηρέασε η τελευταία τους χώρους κράτησης και την εγκληματικότητα.

2.Θεωρητική θεμελίωση

2.1 Εισαγωγικά

Ο όρος πολιτική οικονομία των ποινών αναφέρεται σε μία κριτική στις ποινές με άξονα τις αλλαγές στην αγορά εργασίας και στον τομέα της παραγωγής. Οι πρώτοι που ανέλυσαν αυτό που αργότερα θα ονομαζόταν πολιτική οικονομία των ποινών ήταν ο George Rusche και Otto Kirchhmeier στο έργο τους Punishment and social structure(1930). Κάθε σύστημα παραγωγής τείνει να ανακαλύψει ποινές οι οποίες να συνταιριάζουν με τις αντίστοιχες παραγωγικές σχέσεις. Ωστόσο είναι αναγκαίο να ερευνηθούν οι ρίζες και η προοπτική των συγκεκριμένων ποινικών συστημάτων και η ένταση της ποινικής πρακτικής ως αποτέλεσμα των κοινωνικών μετασχηματισμών και πάνω απ' όλα ως αποτέλεσμα των οικονομικών σχέσεων.

Με άλλα λόγια τόσο οι ιστορικοί μετασχηματισμοί όσο και η γένεση τους μια συγκεκριμένη ιστορική εποχή, μπορούν να επεξηγηθούν μόνο τοποθετώντας τους σε μια συγκεκριμένη κοινωνική δομή και αναλύοντας τον ρόλο που παίζουν στην αναπαραγωγή των δοσμένων οικονομικών και κοινωνικών σχέσεων. Δηλαδή, οι καταβολές και οι εξελίξεις των πολιτικών συστημάτων εξαρτώνται περισσότερο από την ανάγκη διατήρησης και προστασίας ενός συγκεκριμένου οικονομικού συστήματος παρά με τις ανθρωπιστικές αξίες.

Σε μια καπιταλιστική κοινωνία, η γεωγραφία της οικονομικής εξουσίας εδράζεται στην αγορά εργασίας. Σε αντίθεση με τις προκαπιταλιστικές κοινωνίες που βασίζονταν σε μη οικονομικές μορφές, στην καταπιταλιστική κοινωνία η αγορά εργασίας διαμορφώνεται ως αρένα μέσα στην οποία διαμορφώνονται οι κοινωνικές σχέσεις μεταξύ κεφαλαίου και εργασίας.

Ωστόσο, πως η δυναμική της αγοράς εργασίας επηρεάζει τις ποινικές πρακτικές και τα ποινικά ιδρύματα; Βασικά με την εγκαθίδρυση της αξίας της ανθρώπινης εργασίας και επομένως με τις συνθήκες διαβίωσης όσων αποτελούν αποδέκτη των ποινών, δηλαδή της εργατικής τάξης. Αυτοί είναι που πρέπει να κρατούνται πειθαρχημένοι στη δουλειά και πρέπει να αποτραπούν από το να τελέσουν εκείνα τα εγκλήματα που συμβολίζουν μια προσβολή στα καπιταλιστικά ιδεώδη. Με τα λόγια του Rusche «όλες οι προσπάθειες για αναμόρφωση των ποινών των κρατούμενων αναγκαστικά περιορίζονται από τη κοινωνική θέση των κατώτερων στρωμάτων την οποία η κοινωνία θέλει να αποτρέψει από την τέλεση εγκληματικών δραστηριοτήτων. Όλες όμως οι προσπάθειες αναμόρφωσης που υπερβαίνουν αυτόν το περιορισμό είναι καταδικασμένες να αποτύχουν».

Αυτή είναι η βασική αρχή της «μικρότερης επιλεξιμότητας» σύμφωνα με την οποία οι συνθήκες διαβίωσης των κρατουμένων πρέπει να είναι χειρότερες από το μέσο επίπεδο διαβίωσης των εργαζομένων. Επομένως όταν υπάρχει πλεόνασμα εργατικού δυναμικού οι ποινικές πρακτικές σκληραίνουν προκειμένου να αντιμετωπιστεί αυτό το φαινόμενο.

Η παραπάνω αντίληψη για την αξιολόγηση των ποινών διαφαίνεται ήδη από τον διαφωτισμό σε έργα μεγάλων διανοητών όπως ο Μπεκαρία και ο Χομπς ενώ οι μετέπειτα θεωρίες του Μαρξ και του Ένγκελς για τον ιστορικό υλισμό αποτέλεσαν έναυσμα για μία πιο ενδελεχή μελέτη των σωφρονιστικών συστημάτων με βάση τις αλλαγές στην αγορά εργασίας. Νεώτεροι διανοητές ασχολήθηκαν με τη γέννηση της φυλακής και τη συσχέτιση της μορφής αυτής του εγκλεισμού με την αγορά εργασίας και την παραγωγή (Melossi, Foucault, Πασουκάνις).

Οι θεωρίες αυτές παρ' όλο που αποτελούν βάση στη συζήτηση της επιστημονικής έρευνας στον τομέα της εγκληματολογίας και της ανάλυσής σε σχέση με την οικονομία, στην πράξη υιοθετούνται σύγχρονες οικονομικές θεωρίες που παραμερίζουν τον κοινωνικό ρόλο των ποινών στο όνομα της οικονομίας. Αυτός ο τρόπος σκέψης καθόρισε το πώς παίρνονται αποφάσεις στο κομμάτι της ποινικής καταστολής, πώς ορίζονται οι προτεραιότητες και πώς κατανέμονται οι κρατικές δυνάμεις και πόροι. Αυτή η μεθοδολογία σκέψης άλλαξε τον τρόπο δομής και διαχείρισης εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων.¹ Θα αναλύσουμε παρακάτω τους βασικότερους εκφραστές αυτών των ρευμάτων, τον Richard Posner, τον Gary Becker αλλά και τις θεωρίες για τη Συμπεριφορική Ανάλυση των Οικονομικών Συστημάτων με κριτική προσέγγιση καθώς αποτελούν αναγκαία βάση προκειμένου να κατανοήσουμε τις αλλαγές στα σύγχρονα ποινικά και σωφρονιστικά συστήματα.

2.2 Οι θεωρίες του Διαφωτισμού και μετέπειτα οι μαρξιστικές θεωρίες ως πρόγονοι του ρεύματος της πολιτικής οικονομίας των ποινών

Thomas Hobbes

Ο Τ. Χομπς μέσω της θεωρίας του κοινωνικού συμβολαίου ήταν ο πρώτος που αντιλήφθηκε και θεμελίωσε το ποινικό δίκαιο από την οπτική των κοινωνικών συνθηκών που το δημιούργησαν.² Στο βιβλίο του Λεβιάθαν (1651), ο Χομπς συνέδεσε το ποινικό δίκαιο και την

¹ David Garland, 2001, The culture of control, σελ 188

² Oxford Handbooks Online, 2015, Economic Analysis of criminal Law

εγκαθίδρυση του ποινικού συστήματος δικαιοσύνης με τον αποτρεπτικό ρόλο της τιμωρίας προκειμένου να διατηρηθούν οι ανθρώπινες κοινωνικές σχέσεις. Ο Χομπς αντιλαμβάνεται το έγκλημα και το ποινικό δίκαιο ως ένα δημιούργημα που προέκυψε λόγω της εξέλιξης της ανθρωπότητας καθώς σε μια υποθετική κατάσταση που οι ανθρώπινες σχέσεις δεν ρυθμίζονται από νόμους οι άνθρωποι τείνουν να είναι ασεβείς και να βλάπτουν ο ένας τον άλλο, να διαπράττουν εγκλήματα, πολέμους κλπ. Σε αυτήν την κατάσταση οι άνθρωποι είναι πρόθυμοι σκεπτόμενοι ορθολογικά να εξέλθουν από αυτή την κατάσταση εισερχόμενοι σε ένα κοινωνικό συμβόλαιο, με βάση το οποίο εκχωρούν τα φυσικά τους δικαιώματα προκειμένου να προστατευτούν από την παραπάνω κατάσταση. Ο ρόλος λοιπόν του ποινικού δικαίου είναι να ενισχύσει αυτό το κοινωνικό συμβόλαιο και να τους παράσχει προστασία από την εγκληματικότητα.

Ο Χομπς ήταν ο πρώτος που αποσύνδεσε το δίκαιο από την ηθική και του προσέδωσε μια αυστηρά φορμαλιστική μορφή.³ «Κάθε έγκλημα είναι αμάρτημα, αλλά δεν είναι κάθε αμάρτημα έγκλημα». Ταυτόχρονα εισήγαγε την αρχή ότι ένας νόμος που θεσπίστηκε μετά την κολαστέα πράξη δεν μπορεί να την καταστήσει έγκλημα καθώς ένας νόμος δεν μπορεί να τεθεί υπ' όψιν και να είναι υποχρεωτικός πριν θεσπιστεί.

Cesare Beccaria

Στηριζόμενος στα θεμέλια του κοινωνικού συμβολαίου το βιβλίο του Μπεκαρία «Περί αδικημάτων και ποινών», προχώρησε στην δικαιολόγηση της τιμωρίας της ποινικής εγκληματικότητας και στην θεμελίωση των ορίων της.⁴ Στην ίδια κατεύθυνση με τον Χομπς, ο Μπεκαρία επίσης συμπεραίνει πως οι άνθρωποι είναι ορθολογικά όντα, αναζητούν την προσωπική τους ευχαρίστηση. Επίσης, ο Μπεκαρία επισημαίνει ότι η προσπάθεια επέκτασης της ατομικής οικονομικής ευημερίας οδηγεί αναπόφευκτα στην πρόκληση βλάβης σε άλλα άτομα και σε έναν ατελείωτο πόλεμο. Το ποινικό δίκαιο και οι ποινές είναι ένα μέσο ώστε να διατηρηθεί η ειρήνη και η ελευθερία. Το ζητούμενο ήταν να βρεθούν κίνητρα αρκετά ισχυρά ώστε να αποφευχθούν οι συνέπειες της αναρχίας της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Αυτά τα κίνητρα ήταν οι ποινές. Οι ποινές λοιπόν παίζουν κυρίως αποτρεπτικό ρόλο για τη θεωρία του Μπεκαρία και όχι εκδικητικό. Ο Μπεκαρία αναζητεί τρόπους περιορισμού της αυθαιρεσίας των δικαστών. Καινοτομία όχι μόνο για την εποχή του- αποτελεί η άποψη που θέλει τους

---

³ George Rusche, Otto Kirchheimer, Punishment and Social Structure, 2009 , σελ.73

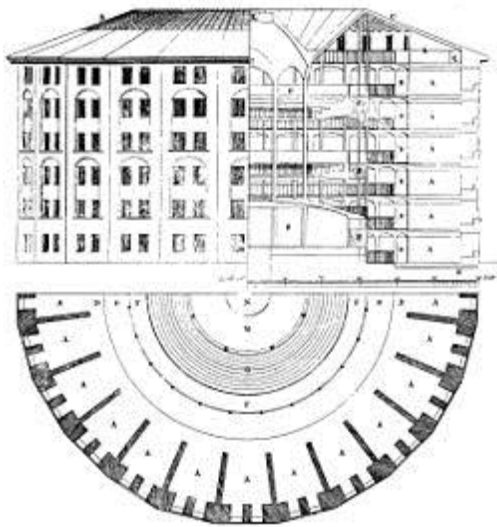
⁴ Oxford Handbooks Online,2015,Economic Analysis of criminal Law

νόμους να είναι γραμμένοι απλά και με σαφήνεια, ώστε στον δικαστή να απομένει όχι η ερμηνεία, αλλά η εφαρμογή τους.

Ο Μπεκαρία ήταν από τους υποστηρικτές της αποσύνδεσης της δικαιοσύνης από την ηθική και τη θρησκεία. Τα συμπεράσματα του Μπεκαρία συνοψίζονται στον εξής διάλογο: « Ποιοι είναι αυτοί οι νόμοι τους οποίους έχω γεννηθεί για να σέβομαι οι οποίοι κάνουν τόσο μεγάλες διακρίσεις ανάμεσα σε εμένα και έναν πλούσιο άντρα; (...) Ποιος φτιάχνει αυτούς τους νόμους; Οι πλούσιοι και σπουδαιίοι οι οποίοι όμως ποτέ δεν καταδέχτηκαν να συναντήσουν και να αντικρύσουν την δύστυχη ζωή των φτωχών (...) Ας σπάσουμε αυτούς τους φραγμούς που είναι καταστροφικοί για το μεγαλύτερο κομμάτι της ανθρωπότητας και χρήσιμοι μόνο σε ελάχιστους τυράννους».⁵

Τζέρεμι Μπενθαμ

Ο Μπένθαμ βασιζόμενος στην θεωρία του Μπεκαρία για την τιμωρία, την συνέδεσε με την έννοια της χρησιμότητας. Ο Μπένθαμ υιοθέτησε μια ηδονιστική προσέγγιση για την ανθρωπότητα. Σύμφωνα με τη θεωρία του όλη η ανθρώπινη δραστηριότητα συνοψίζεται στην προσωπική προσπάθεια για την μεγιστοποίηση της απόλαυσης και την ελαχιστοποίηση του πόνου, επομένως οι άνθρωποι υπολογίζουν την απόλαυση και τον πόνο πριν προχωρήσουν σε οποιαδήποτε πράξη. Επομένως η τιμωρία της εγκληματικότητας είναι μια συγκεκριμένη κατηγορία πόνου, η οποία απορρέει από το έγκλημα που τελέστηκε. Εφ' όσον το όφελος από την πραγματοποίηση του εγκλήματος είναι μεγαλύτερο από το κόστος τη εγκληματικής πράξης το έγκλημα θα διαπραχθεί, και το αντίστροφο. Επομένως, δεδομένου ότι η ποινή είναι μια κατηγορία πόνου θα πρέπει να εφαρμόζεται μόνο στις περιπτώσεις που μπορεί να οδηγήσει σε μεγαλύτερη κοινωνική ευημερία.⁶

⁵ George Rusche, Otto Kirchheimer, Punishment and Social Structure, 2009 , σελ.76

⁶ Oxford Handbooks Online,2015,Economic Analysis of criminal Law

Ο Μπένθαμ εισήγαγε το μοντέλο φυλακής του Πανοπτικού, μία προσπάθεια να συνδυαστεί ένα σύστημα έντονης τιμωρίας αλλά και παραγωγικής εργασίας εντός του, το οποίο όμως δεν εφαρμόστηκε ποτέ. Πρόκειται για ένα κυλινδρικό οικοδόμημα, στην περιφέρεια του οποίου τοποθετούνται τα κελιά των τροφίμων (των ασθενών, των εργατών, των μαθητών και οποιουδήποτε άλλου επιτηρούμενου ατόμου), ενώ στο κέντρο του βρίσκεται ο πύργος των επιτηρητών, ο οποίος διαθέτει μεγάλα παράθυρα που βλέπουν προς τα κελιά. Τα κελιά, ωστόσο, δε μοιάζουν με τα παραδοσιακά μπουντρούμια. Διαθέτουν δύο παράθυρα, ένα εσωτερικό και ένα εξωτερικό. Το εσωτερικό αντιστοιχεί σε ένα από τα παράθυρα του πύργου ενώ το εξωτερικό αφήνει το φως να διαπεράσει το κελί. Παράλληλα, ο κεντρικός πύργος ελέγχου διαθέτει, πέρα από τα σκίαστρα στα παράθυρα, και διαχωριστικά στο εσωτερικό του τέτοια, ώστε να μην προδίδουν την παρουσία του επιτηρητή.⁷ Με άλλα λόγια, Το κελί διακρίνεται από πλήρη διαφάνεια ενώ ο πύργος ελέγχου από πλήρη συσκότιση. Ο επιτηρούμενος δε γνωρίζει πότε επιτηρείται. Η ζωή στο κελί συνδέθηκε με το σύστημα της απόλυτης απομόνωσης αλλά και της δυνατότητας να επιβλέπεται όσο το δυνατόν μεγαλύτερος αριθμό κρατουμένων από όσο το δυνατόν μικρότερο αριθμό φρουρών. Σχετικά με την αναγκαιότητα καταναγκαστικής εργασίας των κρατουμένων ο Μπένθαμ αναφέρει « η εργασία στις φυλακές δεν πρέπει να έχει ποινική διάσταση αλλά θα πρέπει να οργανώνεται αποκλειστικά με καπιταλιστικά κριτήρια» και ισχυρίζεται ότι αποτελεί το πιο ενδεδειγμένο μέτρο για την αναμόρφωση των κρατουμένων. Ωστόσο, το αρχιτεκτονικό μοντέλο που εισήγαγε ο Μπένθαμ δεν ευνοούσε την παραγωγική εργασία εντός του καθώς ήταν προσαρμοσμένο στο σύστημα της απομόνωσης τη στιγμή που η εισαγωγή των μηχανών στην παραγωγή απαιτούσε την συνεργασία μεταξύ των κρατουμένων. Έτσι, το σύστημα αυτό δεν εφαρμόστηκε ποτέ.

Κ.Μαρξ/Ένγκελς

Η μαρξιστική θεωρία διατείνεται ότι η οικονομία θα είναι πάντα το κλειδί για τη διατήρηση της εξουσίας σε μία κοινωνία. Συμπερασματικά και το δίκαιο θα κινείται στην μορφή και στις αξίες που του υποδεικνύει το κυρίαρχο σύστημα παραγωγής. Μια πρώτη αναφορά για τη συμβολή των δυσμενών οικονομικών συνθηκών (φτώχειας, ανεργίας) στην πιθανή εκδήλωση εγκληματικής συμπεριφοράς ατόμων των χαμηλών εισοδηματικών τάξεων, κάνει ο

---

⁷ <https://el.wikipedia.org/wiki/Panopticon>

Ένγκελς⁸. Ειδικότερα αναφέρει ότι ο εργάτης «στα πλαίσια της κοινωνικής του τοποθέτησης και του περιβάλλοντός του υφίσταται τις πιο ισχυρές υποκινήσεις για ανηθικότητα καθώς είναι φτωχός, η ζωή δεν έχει θέλητρα γι' αυτόν, όλες οι χαρές του είναι απαγορευμένες, οι ποινές που προβλέπονται από το νόμο δεν έχουν πια τίποτα το τρομερό γι' αυτόν, γιατί λοιπόν να χαλιναγωγήσει τις επιθυμίες του, γιατί να αφήσει τον πλούσιο να χαρεί τα πλούτη του, αντί να προσεταιριστεί ένα μέρος; Ποιο λόγο μπορεί να έχει ένας προλετάριος για να μην κλέψει; Είναι πολύ ωραίο να λέγεται ότι η ιδιοκτησία είναι ιερή κι αυτό ηχεί πολύ ευχάριστα στ' αυτιά της αστικής τάξης, για εκείνον όμως δεν έχει την παραμικρή ιδιοκτησία, αυτός ο ιερός χαρακτήρας εξαφανίζεται. Σχολιάζοντας αυτή τη θέση του Ένγκελς, θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι ο μεγάλος αυτός φιλόσοφος θεωρεί το έγκλημα ως ένα είδος κοινωνικής διαμαρτυρίας ή οποία προέρχεται από τους εργάτες των πρώτων χρόνων της βιομηχανικής επανάστασης, που ζουν σε συνθήκες εσχάτης οικονομικής εξαθλίωσης.

Ανάλογες είναι περίπου και οι απόψεις του Κ. Μαρξ για το ζήτημα της εγκληματικότητας. Ο Κ. Μαρξ προσπάθησε να ερμηνεύσει τα διάφορα κοινωνικά φαινόμενα με βάση τις οικονομικές σχέσεις των ατόμων. Η εγκληματικότητα, κατά τη γνώμη του, είναι απόρροια των σχέσεων αυτών και αποτελεί ένα ακόμα σύμπτωμα της πάλης της κοινωνικών τάξεων. Πιο συγκεκριμένα σε ένα απόσπασμα του Κεφαλαίου που μιλά για το έγκλημα ισχυρίζεται τα ακόλουθα:

«Ένας φιλόσοφος παράγει ιδέες, ένας ποιητής ποιήματα, ένας παπάς κηρύγματα, κλπ. Ένας εγκληματίας παράγει εγκλήματα. Όταν εξετάσει κανείς πιο λεπτομερειακά τη συνάρτηση αυτού του τελευταίου κλάδου παραγωγής με το σύνολο της κοινωνίας, τότε θ' απαλλαγεί από πολλές προκαταλήψεις. Ο εγκληματίας δεν παράγει μόνο εγκλήματα, αλλά και ποινικό δίκαιο και μαζί του και τον καθηγητή που κάνει παραδόσεις για το ποινικό δίκαιο και επιπλέον το αναπόφευκτο εγχειρίδιο, με το οποίο αυτός ο ίδιος καθηγητής ρίχνει τις παραδόσεις του στη γενική αγορά αγορά με τη μορφή "εμπορεύματος". Έτσι πραγματοποιείται αύξηση του εθνικού πλούτου, χωρίς να γίνεται λόγος για την ατομική απόλαυση, την οποία, όπως μας λέει ένας αρμόδιος μάρτυρας, ο καθηγητής Ρόσερ, το χειρόγραφο του εγχειριδίου χαρίζει στον ίδιο τον συγγραφέα του.

Ο εγκληματίας παράγει ακόμα όλη την αστυνομία και την ποινική δικαιοσύνη, τους δικαστικούς κλητήρες, τους δικαστές, τους δήμιους, τους ενόρκους κλπ. Και όλοι αυτοί οι διάφοροι κλάδοι επαγγελματών, που αποτελούν ισάριθμες κατηγορίες του κοινωνικού

---

⁸Χρήστος Τσουραμάνης, Δυσμενείς Οικονομικές συνθήκες και εγκληματικότητα, Επισκόπηση ερευνητικών πορισμάτων

καταμερισμού της εργασίας, αναπτύσσουν διάφορες ικανότητες του ανθρώπινου πνεύματος, δημιουργούν νέες ανάγκες και καινούργιους τρόπους ικανοποίησής τους. Μονάχα τα βασανιστήρια λ.χ. αποτέλεσαν την αφορμή για τις πιο έξυπνες μηχανικές εφευρέσεις, στη δε παραγωγή των σύνεργών τους απασχόλησαν ένα ολόκληρο πλήθος έντιμων χειροτεχνών.

Ο εγκληματίας δημιουργεί μια εντύπωση, εν μέρει ηθική, εν μέρει τραγική, ανάλογα με τις περιστάσεις, και προσφέρει έτσι μιαν “υπηρεσία”, μια κίνηση των ηθικών και αισθητικών αισθημάτων του κοινού. Δεν παράγει μόνο εγχειρίδια για το ποινικό δίκαιο, ούτε μόνο κώδικες της ποινικής νομοθεσίας και μαζί τους ποινικούς νομοθέτες, αλλά και τέχνη, λογοτεχνία, μυθιστορήματα, ακόμη και τραγωδίες, όπως το αποδείχνουν όχι μόνο η “Ενοχή” του Μύλερ και οι “Ληστές” του Σίλλερ, αλλά επίσης ο “Οιδίπους” και ο “Ριχάρδος ο Τρίτος”.

Ο εγκληματίας διακόπτει την μονοτονία και την καθημερινή ασφάλεια της αστικής ζωής. Την προφυλάσσει έτσι από την στασιμότητα και προκαλεί όλη εκείνη την ανήσυχη ένταση και την κινητικότητα, χωρίς την οποία θα αμβλυνόταν ακόμη και το κεντρί του συναγωνισμού. Έτσι δίνει κάποιο κέντρισμα στις παραγωγικές δυνάμεις. Ενώ το έγκλημα, αφαιρώντας ένα μέρος του υπεράριθμου πληθυσμού από την αγορά εργασίας, μειώνει έτσι τον συναγωνισμό ανάμεσα στους εργάτες και εμποδίζει ως ένα σημείο την πτώση του μισθού εργασίας κάτω από το κατώτατο όριό του. Η πάλη ενάντια στο έγκλημα απορροφά ένα άλλο μέρος του ίδιου πληθυσμού. Ο εγκληματίας επεμβαίνει έτσι σαν μια από εκείνες τις φυσικές “εξισορροπήσεις” που αποκατασταίνουν ένα σωστό επίπεδο και ξανοίγουν μιαν ολόκληρη προοπτική “ωφέλιμων” κλάδων απασχόλησης.

Οι επιδράσεις του εγκληματία στην ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων μπορούν ν’ αποδειχθούν ως τις λεπτομέρειές τους. Θα πρόκοβαν οι κλειδαράδες ως την τωρινή τους τελειότητα, αν δεν υπήρχαν οι κλέφτες; Η εκτύπωση τραπεζογραμματίων θα έφτανε ως τη σημερινή τους τέλεια εμφάνιση, αν δεν υπήρχαν οι παραχαράκτες; Θα έβρισκε το μικροσκόπιο τον δρόμο του στη συνηθισμένη εμπορική σφαίρα (βλέπε τον Μπάμπατζ), χωρίς την απάτη στο εμπόριο; Μήπως η πρακτική χημεία δεν χρωστάει τόσα στη νόθευση των εμπορευμάτων και στην προσπάθεια της αποκάλυψής της, όσα και στον τίμιο ζήλο παραγωγής; Το έγκλημα, με τα διαρκώς νέα μέσα επίθεσης ενάντια στην ιδιοκτησία, γεννάει διαρκώς νέα μέσα υπεράσπισης και επιδρά έτσι τόσο παραγωγικά στην εφεύρεση μηχανών όσο επιδρούν και οι απεργίες. Αλλά ας εγκαταλείψουμε τη σφαίρα του ατομικού εγκλήματος: θα δημιουργούταν ποτέ χωρίς εθνικά εγκλήματα η παγκόσμια αγορά; Χωρίς αυτά θα

δημιουργούνται μήπως ακόμα και αυτά τα έθνη; Και μήπως το δέντρο της αμαρτίας δεν είναι ταυτόχρονα και το δέντρο της γνώσης, από τον καιρό ακόμα του Αδάμ;⁹»

2.3 Η ανάδυση του ρεύματος της πολιτικής οικονομίας των ποινών

George Rusche

Στο έργο των Rusche & Kirhheimer “Punishment and social structure”, μελετάται η σχέση ανάμεσα στα τιμωρητικά συστήματα και τα συστήματα παραγωγής και ειδικότερα τις συνθήκες που διαμορφώνονται στην αγορά εργασίας. ¹⁰Η βασική υπόθεση είναι ότι το τιμωρητικό σύστημα κάθε ιστορικά προσδιορισμένης κοινωνίας δεν είναι κάτι απομονωμένο, που υπακούει μόνον στους δικούς του νόμους. Έτσι και η εξέλιξη των τιμωρητικών συστημάτων δεν είναι συνάρτηση της αλλαγής αντιλήψεων περί εγκληματικότητας και αντεγκληματικής πολιτικής, αλλά της εξέλιξης των συστημάτων παραγωγής: κάθε σύστημα παραγωγής τείνει να ανακαλύψει το τιμωρητικό σύστημα το οποίο ανταποκρίνεται στις ανάγκες του. Καθώς δε, βασική αναλυτική κατηγορία αποτελεί η αγορά εργασίας, η θέση η οποία αναπτύσσεται είναι ότι τόσο το είδος, όσο και η σκληρότητα των ποινών είναι συνάρτηση των διαμορφούμενων αναγκών στην αγορά εργασίας. Με άλλα λόγια, όταν υπάρχει έλλειψη εργατικών χεριών, οι ποινές είναι πιο ήπιες και τείνουν να καλύπτουν τα κενά. Αντίστροφα, όταν υπάρχει υπερπροσφορά εργατικών χεριών, είτε οι ποινές είναι πιο σκληρές, καθώς ο εγκληματίας δεν προσφέρεται για οικονομική εκμετάλλευση, είτε, χωρίς να είναι αναγκαία σκληρές, δεν αποσκοπούν στην κάλυψη αναγκών της αγοράς εργασίας (η εργασία του κρατουμένου, όταν προβλέπεται, δεν έχει παραγωγικό χαρακτήρα και αποτελεί μορφή τιμωρίας ή θεωρείται μέσο σωφρονισμού).

Το έργο “Punishment and social structure”, αποτελεί στο μεγαλύτερο μέρος του μία εξιστόρηση των ποινικών μεθόδων, ξεκινώντας με την ανάπτυξή τους κατά τον Μεσαίωνα και φτάνοντας μέχρι τον 20^ο αιώνα. Ο Rusche & Kirhheimer στην προσέγγισή τους θέτουν κάποια βασικά ερωτήματα σε σχέση με τη φύση των ποινών και τη συσχέτισή τους με την κοινωνική δομή στην οποία εμφανίστηκαν. Τα βασικά ερωτήματα που υιοθετήθηκαν είναι τα εξής: «Για ποιο

---

⁹ Κ.Μαρξ, *Θεωρίες για της υπεραξία (τέταρτος τόμος του κεφαλαίου)*, τομ. 1, Σύγχρονη Εποχή, 1984, σελ. 432-434.

¹⁰ Α.Κουκουτσάκη, *Κοινωνικός έλεγχος: Κοινωνιολογικές και πολιτισμικές προσεγγίσεις των τιμωρητικών συστημάτων* [πανεπιστημιακές σημειώσεις]

λόγο συγκεκριμένες τιμωρητικές μέθοδοι υιοθετήθηκαν ή απορρίφθηκαν σε συγκεκριμένες κοινωνικές συγκυρίες;» και «σε ποιο βαθμό η ανάπτυξη συγκεκριμένων ποινικών μεθόδων καθορίζονται από τις βασικές σχέσεις παραγωγής;» Ο βασικός άξονας του έργου τους δηλαδή αφορούσε το ποιος είναι ο καθοριστικός παράγοντας που καθορίζει τη διαμόρφωση των ποινικών συστημάτων και όχι άλλα ζητήματα όπως η γενική λειτουργία των ποινών ή ηθικά ζητήματα σχετικά με αυτές.¹¹

Η θεωρητική προσέγγιση του σχετικά με τις ποινές είναι αρκετά διεισδυτικές και έχουν τις καταβολές τους στην μαρξιστική παράδοση. Αυτές μπορούν να συνοψιστούν στα ακόλουθα:

- 1) Οι ποινές αναλύονται υπό το πρίσμα ενός συγκεκριμένου ιστορικού φαινομένου το οποίο εμφανίζεται σε συγκεκριμένες οικονομικές συνθήκες. Όπως το θέτουν οι ίδιοι « οι ποινές δεν έχουν αυτοτέλεια ως τέτοιες, υπάρχουν ως κομμάτι συγκεκριμένων ποινικών συστημάτων και συγκεκριμένων ποινικών πρακτικών. Το αντικείμενο της έρευνάς μας λοιπόν είναι οι ποινές στις συγκεκριμένες εκδηλώσεις της». Αυτή η επισήμανση της ιστορικής και οικονομικής επιρροής στις ποινές διακρίνει το έργο των Rusche & Kirhheimer από άλλους ιστορικούς ως κάτι καθολικό και αμετάβλητο ενώ την ίδια στιγμή επιμένουν στην πιθανότητα μιας κοινωνικής αλλαγής μέσω της ιστορικής αλλαγής.
- 2) Στηριζόμενοι στην ανάλυση των ποινών με βάση την ιστορική κίνηση σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο , καταλήγουν ότι η εμφάνιση ενός συγκεκριμένου συστήματος παραγωγής, η άνοδός του με στόχο την επικράτησή του και η αντικατάστασή του από κάποιο άλλο πιο συμβατό για τις οικονομικές σχέσεις παραγωγής χαρακτηρίζει και την εξέλιξη των ποινικών συστημάτων. Επομένως, είναι ο κύκλος της παραγωγής που απαντάει στο ερώτημα «για ποιο λόγο συγκεκριμένες τιμωρητικές μέθοδοι υιοθετήθηκαν ή απορρίφθηκαν σε συγκεκριμένες κοινωνικές συγκυρίες;» και «σε ποιο βαθμό η ανάπτυξη συγκεκριμένων ποινικών μεθόδων καθορίζονται από τις βασικές σχέσεις παραγωγής;» Ο Rusche & Kirhheimer συμπεραίνουν ότι «κάθε σύστημα παραγωγής τείνει να ανακαλύπτει εκείνες τις ποινικές μεθόδους που ανταποκρίνονται καλύτερα στις παραγωγικές σχέσεις.
- 3) Η εντυπωσιακή θεωρητική προσέγγιση που διακρίνει το έργο των Rusche & Kirhheimer που κατάφερε να εγκαθιδρύσει ξεχωριστό θεωρητικό ρεύμα συνοψίζεται στην παρακάτω φράση:

---

¹¹ D.Garland, Punishment and modern society, 1990

«the bond, transparent or not, that is supposed to exist between crime and punishment prevents any insight into the independent significance of the history of penal systems. It must be broken. Punishment is neither a simple consequence of crime, nor the reverse side of crime, nor a mere means which is determined by the end to be achieved. Punishment must be understood as a social phenomenon freed from both its juristic concept and its social ends. We do not deny that punishment has specific ends, but we do deny that it can be understood from its ends alone».

Επομένως, η ποινή προτείνουν να αντιμετωπιστεί ως αποτέλεσμα κοινωνικών φαινομένων τα οποία αποτελούν καθοριστικό παράγοντα στην γέννησή της, συμπληρωματικά βέβαια με τους τεχνικούς παράγοντες και ανάγκες της ποινικής καταστολής.

- 4) Ένα θεωρητικό επιχείρημα που αναλύεται στο έργο των Rusche & Kirchheimer είναι ότι τα σωφρονιστικά καταστήματα πρέπει να συσχετιστούν με άλλες μεθόδους εγκλεισμού που δεν έχουν ποινική χροιά αλλά χρησιμοποιούνται για τον κοινωνικό έλεγχο. Η ποινική καταστολή είναι ένα από τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται για τον έλεγχο και τη διαχείριση των φτωχών κοινωνικών στρωμάτων. Στη διαδικασία αυτή τα εργοστάσια, τα “workhouses”, οι νόμοι για την επαιτεία αλλά και η αγορά εργασίας παίζουν ξεχωριστό ρόλο. Σε άρθρο του το 1922 ο Rusche σημειώνει ότι « το ποινικό δίκαιο και η καθημερινή εργασία των ποινικών δικαστηρίων κατευθύνονται σχεδόν αποκλειστικά προς εκείνους τους ανθρώπους των οποίων η κοινωνική τους προέλευση, η φτώχεια, η έλλειψη εκπαίδευσης και η κοινωνική τους απαξίωση τους οδήγησε στο έγκλημα». Αυτή η αντίληψη για τις ποινές που στοχεύει στον έλεγχο των πληθυσμών αυτών που θα αποτελέσουν μελλοντικοί εργαζόμενοι οδηγεί τους συγγραφείς στη σύνδεση των πρακτικών αυτών με άλλες κρατικές πρακτικές που έχουν τον ίδιο στόχο.
- 5) Συνάγεται από τα παραπάνω ότι οι ποινές δεν πρέπει να ειδωθούν υπό το πρίσμα της κοινωνικής αντίδρασης στην ατομική εγκληματικότητα αλλά πάνω απ’ όλα ως ένας μηχανισμός ο οποίος συνδέεται άμεσα με την πάλη των τάξεων, ανάμεσα στον αγώνα για επικράτηση ανάμεσα στα στρώματα εκείνα της κοινωνίας που κατέχουν τον πλούτο και σε εκείνους που παλεύουν να επιβιώσουν. Όπως τονίζει ο Rusche το 1933, «η ιστορία των ποινικών συστημάτων είναι η ιστορία ανάμεσα στις σχέσεις των πλούσιων και των φτωχών. Με άλλα λόγια το στοίχημα είναι να αναλυθεί η σχέση ανάμεσα στο ποινικό δίκαιο και στα οικονομικά, στο ποινικό δίκαιο και την ταξική πάλη και να συνδεθούν αυτές οι σχέσεις προκειμένου να αναλυθεί το σημερινό

σύστημα σωφρονισμού και φυλάκισης. Για τους Rusche & Kirhheimer αυτή η πάλη των τάξεων διαδραματίζεται κυρίως στην αγορά εργασίας, οπότε η ανάλυσή τους είναι κυρίως οικονομική παρά πολιτική ή ιδεολογική.

- 6) Είναι βασική θέση της μαρξιστικής θεωρίας ότι οι κοινωνικές σχέσεις και οι μηχανισμοί εντός της ταξικής πάλης διαστρεβλώνονται και παρερμηνεύονται από τη λειτουργία των ιδεολογικών μηχανισμών, επομένως η πραγματική τους σημασία συνήθως αποσιωπάται. Για τους Rusche & Kirhheimer, είναι ακριβώς αυτή η ιδεολογική διαστρέβλωση που επιτρέπει στις μεθόδους καταστολής να παρουσιάζονται ως μέθοδοι που ωφελούν την κοινωνία ως σύνολο, ενώ στην πραγματικότητα ο ρόλος τους είναι να προστατέψουν την διατήρηση της οικονομικής ολιγαρχίας. Συμπερασματικά για να μπορέσουν να αναλυθούν σωστά οι ποινές πρέπει να μπουν στο πλάι οι ρητορικές της πολιτικής εξουσίας και να αναλυθούν με βάση τα οικονομικά δεδομένα και τις κοινωνικές συγκρούσεις ανάμεσα στα αντίπαλα στρατόπεδα της κοινωνίας. Όπως τονίζουν και οι ίδιοι: «reformers create the illusion that a specific penal practice is bound up with a specific penal theory.[But] we are actually turning things upside down, however, if we take at its face value the imaginary power of doctrine over reality, instead of understanding the theoretical innovation as the expression of a necessary or already accomplished change in social praxis». Τελικά, οι κοινωνικοί σκοποί που οδηγούν σε ένα συγκεκριμένο οικονομικό μοντέλο συνδέονται με τα οικονομικά συμφέροντα της κυρίαρχης οικονομικά τάξης.

D.Melossi

Το έργο των Melossi&Pavarini “The prison and the factory” τοποθετεί την γέννηση της φυλακής παράλληλα με τη διαδικασία της πρωταρχικής συσσώρευσης ένα στάδιο κατά το οποίο ο καπιταλισμός έπρεπε να δημιουργήσει τις συνθήκες για την εδραίωσή του. Το κεφάλαιο έπρεπε να καταστρέψει την αγροτική και χειρωνακτική οικονομία και να μετατρέψει το δυναμικό αυτό στην νέα εργατική τάξη. Ωστόσο στο στάδιο αυτό παρουσιάστηκε μία μεγάλη αντίθεση, από τη μία απελευθερώθηκε η εργασία από την ατομική σκλαβιά και εγκαινιάστηκε η ατομική ελευθερία, από την άλλη όμως δημιουργήθηκε μία νέα εκμεταλλευτική σχέση σκλαβιάς και ο θεσμός της φυλακής έπαιξε ένα νέο ρόλο στον έλεγχο και την εξομάλυνση αυτής της αντίθεσης. Η απάντησή τους στο έργο «The prison and

the factory» ισχυρίζεται ότι η φυλακή εμφανίστηκε ως ένας νέος μηχανισμός που έχει λειτουργία παρόμοια με αυτή του εργοστασίου, προκειμένου να καλύψει τις ανάγκες του νέου βιομηχανικού συστήματος παραγωγής.¹²

Η δυναμική της φυλακής τόσο σε οργανωτικό όσο και σε ιδεολογικό επίπεδο δεν μπορεί να διαχωριστεί απ' αυτό που συμβαίνει την ίδια στιγμή στο παραγωγικό πεδίο. Γι' αυτό το λόγο η πειθαρχία σύμφωνα με τους Melossi&Pavarini είναι μία τεχνολογία για τον έλεγχο των ατόμων που εδράζεται κατευθείαν από τις παραγωγικές σχέσεις. Μία νέα κατηγορία ατόμων πρέπει να διαμορφωθεί μέσα στη φυλακή: πρόθυμοι να υπακούν, να εκτελούν διαταγές και να παρακολουθούν τους ρυθμούς της δουλειάς δημιουργώντας μία καινούρια αίσθηση του χώρου και του χρόνου. Ο στόχος αυτών των πρακτικών είναι να διοχετευτούν τελικά αυτές οι πρακτικές στην ίδια την κοινωνία.

Σύμφωνα με τον Μελόσι η δομή της φυλακής προσομοιάζει με αυτή του εργοστασίου καθώς στην πραγματικότητα αποτελεί μια παραγωγική ενότητα.¹³ Παρ' όλα αυτά ακόμα και όταν οι κυρίαρχες τάξεις προσπάθησαν να καταστήσουν την λειτουργία των φυλακών παραγωγική, αυτή τους η επιθυμία δεν μπόρεσε να ολοκληρωθεί διότι η δομή των φυλακών πολύ δύσκολα μπορεί να μετατραπεί σε καθαρό όχημα παραγωγής κέρδους. Μολονότι τα πρώτα δείγματα φυλακών ήταν κατασκευασμένα στο μοντέλο του εργοστασίου, ο βασικός παραγωγικός στόχος των φυλακών που επετεύχθη ήταν η μετατροπή του βασικού μοντέλου εγκληματία της εποχής, του άστεγου, που αρνείται να εργαστεί. Επομένως, ο βασικός του στόχος ήταν όχι η παραγωγή αγαθών αλλά η παραγωγή συγκεκριμένου μοντέλου εργαζομένου. Η φυλακή αναλύεται από τον Μελόσι ως μία μηχανή ικανή να μετατρέψει κατά την περίοδο της ίδρυσής της τον βίαιο και παρορμητικό εγκληματία της εποχής σε ένα πειθαρχημένο υποκείμενο με συγκεκριμένες παραγωγικές ικανότητες. Στην ουσία ο παραπάνω σκοπός έχει οικονομικό αντίκρισμα κυρίως διότι μέσω της διαμόρφωσης του φυλακής με τη μορφή του εργοστασίου διαμορφώνεται το νέο μοντέλο εργαζομένου μια βιομηχανικής κοινωνίας.

Ο παραπάνω συλλογισμός μπορεί να βασιστεί και σε βασικές έννοιες της οικονομίας του Ρικάρντο:

- 1) Αν η προσφορά της εργασίας στην ελεύθερη αγορά υπερβαίνει τη ζήτηση (με αποτέλεσμα την ανεργία και τη μείωση των μισθών) το επίπεδο διαβίωσης μέσα στα ιδρύματα χειροτερεύει αυτόματα. Αυτό συμβαίνει διότι οι φυλακές καταλήγουν να

---

¹² De Giorgi Alessandro, 2006, Re-Thinking the Political Economy of Punishment Perspectives on Post-Fordism and Penal Politics

¹³ Dario Melossi, Massimo Pavarini, The Prison and the factory, The Origins of the Penitentiary System, 1977, σελ 143

συνιστούν έναν χώρο για την καταστροφή του πλεονάζοντος εργατικού δυναμικού. Ωστόσο, όταν οι νόμοι της προσφοράς και της ζήτησης βρίσκονται σε ισορροπία, οι φυλακές συντελούν στη μείωση της καμπύλης της πρώτης.

- 2) Αντίθετα, εφόσον η προσφορά της εργασίας είναι περιορισμένη (και συμπερασματικά αυξάνονται τα επίπεδα των μισθών), η φυλακή δεν είναι απλά ένα μέρος καταστροφής του πλεονάζοντος εργατικού δυναμικού αλλά επιπλέον ένα μέρος όπου η εργατική δύναμη αξιοποιείται χρήσιμα και στη συνέχεια διοχετεύεται στην αγορά εργασίας μετά από μία διαδικασία εξειδίκευσής της.

Με αυτό τον τρόπο η φυλακή συμβάλλει στην αύξηση της καμπύλης της προσφοράς μέσω της ρύθμισης της κατακόρυφης αύξησης της εργατικής δύναμης. Επομένως, όσα συμβαίνουν στον κόσμο της παραγωγής αντικατοπτρίζονται και στο εσωτερικό της φυλακής.

Ωστόσο, πλάι με τον οικονομικό ρόλο η ποινή της φυλάκισης παίζει και ένα σημαντικό ιδεολογικό ρόλο. Η εσωτερική οργάνωση της φυλακής, η συγκρότηση της κοινότητας στη βάση της σιωπής και της εργασίας, η απόλυτη απομόνωση του κρατούμενου-εργάτη, η αδυναμία επικοινωνίας μεταξύ τους, η πειθαρχία της εργασίας ως απόλυτη πειθαρχία, αντικατοπτρίζουν ένα μοντέλο του τι σημαίνει «ελεύθερη κοινωνία της αγοράς».

Έχοντας θέσει το ερώτημα της αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης οι Melossi & Pavarini αναλύουν το θεσμό της φυλακής τόσο από υλικής όσο και από ιδεολογικής σκοπιάς. Η πρώτη τους επιτρέπει να αναλύσουν τις καθαρά οικονομικές πλευρές του σωφρονιστικού συστήματος που είναι η δημιουργία της νέας εργατικής δύναμης. Η δεύτερη τους οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η φυλακή διασφαλίζει την αναπαραγωγή του οικονομικού μοντέλου ολόκληρης της κοινωνίας. Στην πραγματικότητα οι φυλακές μετατρέπουν τον φτωχό σε εγκληματία, τον εγκληματία σε φυλακισμένο και τον φυλακισμένο στο νέο μοντέλο εργαζομένου που χρειάζεται η παραγωγική διαδικασία.¹⁴

---

¹⁴ De Giorgi Alessandro, 2006, Re-Thinking the Political Economy of Punishment Perspectives on Post-Fordism and Penal Politics

Ε.Πασουκάνις

Θεμελιώνοντας τη γενική του θεωρία για το δίκαιο και τον Μαρξισμό, ο ρώσος νομικής Ε.Β. Πασουκάνις παρουσιάζει μια σειρά από επιχειρήματα σχετικά με τις ποινές σε αυτήν την κατεύθυνση. Η γενική θέση που προτείνει είναι τόσο νομική όσο και κοινωνιολογική, δείχνοντας πως οι διακρίσεις του δικαίου που συγκροτούν τη σύγχρονη νομική πραγματικότητα συνδέονται με τις βασικές καπιταλιστικές οικονομικές σχέσεις. Για τον Πασουκάνις, οι βασικές κατηγορίες του δικαίου εμπεριέχουν τις βασικές εμπορικές σχέσεις ανταλλαγής. Ο νόμος δίνει νομική έκφραση σε μια συγκεκριμένη δομή οικονομικών σχέσεων με σκοπό να τις νομιμοποιήσει και να τις ενισχύσει. Οι διάφορες νομικές σχέσεις και κατηγορίες δικαίου κάνουν σαν παραδοχή ότι τα άτομα αποτελούν επιμέρους εγωιστικά υποκείμενα που ενδιαφέρονται ο καθένας για τα δικά του ενδιαφέροντα και τη δική του περιουσία τα οποία συνδέονται μεταξύ τους λόγω της ιδιοκτησίας και της ανταλλαγής της. Με αυτή τη λογική το δίκαιο αναπαράγει επί τις ουσίας τις καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής παρ' όλο που η θεωρία στην οποία στηρίζονται οι επί μέρους κατηγορίες του αρνείται ότι επιτελούν τέτοιο ρόλο.¹⁵

Ιστορικά αυτή η δομή του δικαίου έχει διαμορφωθεί από την αναγκαιότητα να ρυθμιστεί η οικονομική ανάπτυξη, επομένως κάποιος θα μπορούσε να πει ότι η οικονομία διαμορφώνει το δίκαιο. Ο Πασουκάνις βέβαια ισχυρίζεται ότι ισχύει και το αντίθετο: η νομική μορφή δίνει μια ισχυρή δομική πλατφόρμα μέσω της οποίας ρυθμίζονται και οι σχέσεις παραγωγής. Την ίδια στιγμή το δίκαιο προσφέρει μια πανίσχυρη ιδεολογία η οποία βοηθά στην δικαιολόγηση και νομιμοποίηση των οικονομικών συμφερόντων στο όνομα του οικουμενικού δικαίου.

Με τον ίδιο τρόπο η πρακτική της καταδίκης και η φιλοσοφία των ποινών δομείται από την ως άνω περιγραφόμενη θεωρία του δικαίου. Σύμφωνα με τον Πασουκάνις, η βασική ιδέα στην καταδίκη είναι ότι η τιμωρία πρέπει να είναι ένα ισοδύναμο του αδικήματος που πραγματοποιήθηκε, έτσι ώστε η τιμωρία να εξασφαλίζει μια ισότητα ή δίκαιη ανταλλαγή η οποία ανταλλάσει μία ζημιογόνα πράξη με μία άλλη που την εξισορροπεί. Η ιδέα του ισοδυνάμου μετατρέπει την ίδια την ποινή συναλλαγή ανταλλαγής κατά την οποία ο

---

¹⁵ D.Garland, Punishment and modern society, 1990

παραβάτης πληρώνει το χρέος του και όπου το έγκλημα μεταμορφώνεται σε ένα συμβόλαιο που συντάχτηκε χωρίς τη θέληση του παραβάτη. Αντιμετωπίζοντας τους παραβάτες με αυτόν τον τρόπο, το δικαστήριο βοηθάει στην διαιώνιση των βασικών μοχλών της καπιταλιστικής οικονομίας που είναι η ανελευθερία και η ανισότητα.

Η καταγωγή του ποινικού δικαίου σύμφωνα με τον Πασουκάνις συνδέεται ιστορικά με έθιμο της εκδίκησης αίματος.¹⁶ Η εκδίκηση αρχίζει να ρυθμίζεται από το έθιμο και μετατρέπεται σε αποζημίωση κατά κανόνα του αντιποίνου «οφθαλμός αντί οφθαλμού και οδόντος αντί οδόντος» όταν από την πλευρά του αρχίζει να παγιώνεται το σύστημα των συμβιβασμών ή των χρηματικών αποζημιώσεων. Η ιδέα ενός ισοδυνάμου, αυτή η καθαρά νομική ιδέα βρίσκει πάντοτε την πηγή της στην εμπορευματική μορφή. Το έγκλημα μπορεί να θεωρηθεί ως ιδιαίτερη παραλλαγή της ανταλλαγής στην οποία η ανταλλακτική σχέση, δηλαδή η συμβατική σχέση, θεσπίζεται *Post factum*, δηλαδή μετά την αυθαίρετη πράξη ενός από τα δύο μέρη. Η αναλογία ανάμεσα στο έγκλημα και την αποζημίωση δεν είναι παρά η αναλογία της ανταλλαγής. Η ποινή χρησιμοποιείται στα πρώτα χρόνια της σύμφωνα με τον Πασουκάνις σαν μέσο πλουτισμού και διατήρησης της εκάστοτε εξουσίας και ιεραρχίας.

Με την ανάπτυξη του καπιταλισμού και την εγκαθίδρυση του θεσμού της φυλακής ο Πασουκάνις θεωρεί πως η μορφή του εγκλεισμού συνδέεται με την παράσταση του αφηρημένου ανθρώπου και της αφηρημένης ανθρώπινης εργασίας που μετριέται σε χρόνο. Η συστηματοποίηση του ποινικού δικαίου και η εγκαθίδρυση της αρχής *nullum crimen nulla poena sine lege* αποσκοπεί σύμφωνα με τον Πασουκάνις στο να γνωρίζει το άτομο ποιο αναλογικό ποσό ελευθερίας θα πρέπει να πληρώσει σαν συνέπεια της σύμβασης που έκλεισε ενώπιον του δικαστηρίου. Η έννοια των ποινικών κωδίκων και των ποινικών δικονομιών, σύμφωνα με τον Πασουκάνις, αποσκοπούν στο να γνωρίζει από πριν το άτομο τις προϋποθέσεις στη βάση των οποίων θα πρέπει να εξοφλήσει.

Με την παραπάνω θέση του, την οποία θα την αναπτύξει αργότερα ο Μ.Φουκώ, ισχυρίζεται ότι παρ' ότι η φυλάκιση παρουσιάζεται ως στέρηση της ελευθερίας, η πραγματικότητα απέχει πολύ από αυτό. Περιλαμβάνει συγκεκριμένη πειθαρχία, σωφρονιστικές και ποινικές μεθόδους που επιβάλλονται στον καταδικασθέντα χωρίς απαραίτητα να περιλαμβάνονται στο νόμο. Το δίκαιο διακηρύσσει την αρχή « *Nullum crimen nulla poena sine lege* » αλλά ο Πασουκάνις αναρωτιέται αν αυτή η αρχή εφαρμόζεται στην πραγματικότητα. Είναι απαραίτητο για έναν κατηγορούμενο να πληροφορηθεί τις ακριβείς μεθόδους σωφρονισμού που θα ασκηθούν πάνω του πριν καταδικαστεί; Αντίθετα, το μόνο για το οποίο ενημερώνεται

---

¹⁶ Ε.Πασουκάνις, 1977, Μαρξισμός και Δίκαιο, σελ 170

είναι το κομμάτι ελευθερίας που θα πρέπει να πληρώσει ως αποτέλεσμα της συναλλαγής που συντελέστηκε πριν το δικαστήριο.

Μισέλ Φουκω

Το βιβλίο του Φουκώ «Επιτήρηση και τιμωρία» αποσκοπεί στην περιγραφή της ιστορίας των τεχνολογιών που έχει χρησιμοποιεί η εξουσία ανά τα χρόνια προκειμένου να περιγράψει την εσωτερική οικονομία και λογική των διαφόρων συστημάτων ελέγχου και πειθάρχησης. Οι τεχνολογίες πειθάρχησης που περιγράφει ο Φουκώ καθορίζουν το πλαίσιο μέσα στο οποίο γεννήθηκε ο θεσμός της φυλακής. Το αντικείμενο της διακυβέρνησης δεν είναι πλέον η απόκρουση όποιας απειλής έρχεται από την κοινωνία μέσω κατασταλτικών μεθόδων αλλά ο έλεγχος αυτών των απειλών μέσω τεχνικών διακυβέρνησης.¹⁷

Οι τεχνολογίες πειθάρχησης αντιπροσωπεύουν την παραγωγική πλευρά της πολιτικής οικονομίας των μέσων σωφρονισμού και η φυλακή είναι μια μορφή που εμπεριέχεται σε αυτήν την διαδικασία. Με την ίδια λογική μέσα από τον θεσμό της φυλακής αναδύεται και η πολιτική οικονομία του σώματος. Όταν ο συγγραφέας μιλά για πολιτική οικονομία του σώματος αναφέρεται στο γεγονός ότι οι τεχνικές πειθάρχησης διαμορφώνουν ένα παραγωγικό σώμα, έναν παραγωγικό εργαζόμενο μέσα από διάφορους χώρους το σχολείο, τα νοσοκομεία, τα εργοστάσια και τη φυλακή. Οι πρακτικές πειθάρχησης δημιουργούν άτομα παραγωγικά για την αγορά εργασίας και συνδέονται άμεσα με το εκάστοτε μοντέλο παραγωγής. Όπως διαπιστώνει και ο ίδιος ο Φουκώ:

«In fact, the two processes – the accumulation of men and the accumulation of capital – cannot be separated; it would not have been possible to solve the problem of the accumulation of men without the growth of an apparatus of production capable of both sustaining them and using them; conversely, the techniques that made cumulative multiplicity of men useful accelerated the accumulation of capital ... The growth of a capitalist economy gave rise to the specific modality of disciplinary power, whose general formulas, techniques of submitting forces and bodies, in short ‘political anatomy’, could be operated in the most diverse political regimes, apparatuses or institutions»

---

¹⁷ De Giorgi Alessandro, 2006, Re-Thinking the Political Economy of Punishment Perspectives on Post-Fordism and Penal Politics

Το τιμωρητικό σύστημα παρουσιάζει σε κάποια φάση της εξέλιξής του ως ποινή τη μορφή φυλακή. Σύμφωνα με τον Φουκώ, το σύστημα αυτό σχετίζεται με τη μορφή-μισθός.¹⁸ Όπως λαμβάνουμε έναν μισθό για να χρώνο εργασίας, παίρνουμε αντίστροφα ένα χρόνο ελευθερίας ως αντίτιμο για μια παράβαση. Δεδομένου ότι ο χρόνος είναι το μόνο αγαθό που διαθέτει ένα άτομο, τούτος είτε αποτελεί αντικείμενο αγοράς εν όψει μιας εργασίας ή αντίστοιχα αντικείμενο αφαίρεσης εξαιτίας μιας παράβασης. Ο μισθός χρησιμεύει ως αμοιβή για το χρόνο εργασίας ενώ ο χρόνος ελευθερίας θα χρησιμεύσει ως αμοιβή για την παράβαση.

Ωστόσο ο Φουκώ διευκρινίζει ότι ενώ ο μισθός δεν αποτέλεσε το κοινωνικό-οικονομικό μοντέλο που υιοθετήθηκε αυτό καθ' αυτό στην ποινική πρακτική, η μορφή-φυλακή και η μορφή μισθός είναι ιστορικά δίδυμες. Κατ' αρχάς η σχέση συνέχειας στα ποινικά συστήματα του 19^{ου} αιώνα ανάμεσα στην ποινή καταβολής προστίμου και στην ποινή της φυλάκισης αποτελεί μία ένδειξη προς τα παραπάνω: Όταν κάποιος αδυνατεί να πληρώσει πρόστιμο, πάει στη φυλακή. Το πρόστιμο εμφανίζεται σαν το υποκατάστατο της ημερομίσθιας εργασίας, ενώ η φυλακή αντιπροσωπεύει το αντίστοιχο ενός ορισμένου χρηματικού ποσού. Επιπλέον εμφανίζεται μια ολόκληρη ιδεολογία της ποινής ως χρέους, χρέος που πρέπει να αποδοθεί προκειμένου να προστατευτεί η κοινωνία. Τελικά υπάρχει μια περίεργη ομοιότητα ανάμεσα στην εργασία και τη φυλακή. Η φυλακή προσομοιάζει σε ένα καθεστώς παρόμοιο με εκείνο του μισθού, αλλά την ίδια στιγμή συνιστά και το ακριβώς αντίθετο αυτού. Εξ' ου και η τάση ιστορικά να αντιμετωπίζεται η φυλακή σαν δωρεάν εργασία την οποία ο κρατούμενος προσφέρει στην κοινωνία αντί του μισθού και άρα πρέπει να αποκλείεται ο πραγματικός μισθός. Εξ' ου και η τάση να οργανώνεται η φυλακή σαν εργοστάσιο την ίδια στιγμή που ο κρατούμενος δεν λαμβάνει μισθό.

Έτσι, η εισαγωγή εντός της φυλακής των γενικών αρχών που διέπουν την οικονομία και την πολιτική της εργασίας είναι αντιφατική με ό, τι μέχρι εκείνη την περίοδο είχε γνωρίσει το ποινικό σύστημα. Ο χρόνος εισάγεται στο σύστημα της καπιταλιστικής εξουσίας και στο σύστημα των ποινών. Για να τιμωρήσει το άτομο, η κοινωνία θα οικειοποιηθεί το χρόνο που του απομένει να ζήσει. Ο χρόνος ανταλλάσσεται με εξουσία. Πίσω βέβαια από τη μορφή-μισθός η μορφή εξουσίας έχει ουσιαστικά στόχο να ασκηθεί στο χρόνο των ανθρώπων : οργάνωση του χρόνου εργασίας στο εργοστάσιο, διανομή και υπολογισμός αυτού του χρόνου στο μισθό, έλεγχος του ελεύθερου χρόνου και της ζωής του εργάτη, αποταμίευση, συντάξεις κλπ. Σύμφωνα λοιπόν με τον Φουκώ, η εν λόγω σχέση χρόνου κάθειρξης και χρόνου εργασίας

---

¹⁸ M.Foucault, 2016, Η τιμωρητική κοινωνία, σελ 81

αντικατοπτρίζει τη συνέχεια ανάμεσα στο ρολόι του εργοστασίου, στο χρονόμετρο της αλυσίδας παραγωγής και στο ημερήσιο πρόγραμμα της φυλακής.

Επιπλέον, η κράτηση κρίθηκε πιο οικονομικός τρόπος καταστολής από την μέχρι πρότινος κινητοποίηση του στρατού.¹⁹ Η εκ των προτέρων επιλογή των κομματιών του πληθυσμού που θα μπορούσαν να αποδειχτούν επικίνδυνα και η προληπτική κράτησή τους ήταν πιο οικονομική. Με αυτόν τον τρόπο η προηγούμενη τεχνική ελέγχου των πληθυσμών μέσω της δικαιοσύνης και του στρατού αντικαθίσταται από τον εγκλεισμό.

Σχετικά με τους βασικούς εγκληματίες που φιλοξένησαν οι πρώτες οι φυλακές ο Φουκώ αναλύει επισταμένως την κατηγορία της αλητείας (δεύτερο μισό 18^{ου} αιώνα) και τους οικονομικούς λόγους που οδήγησαν στην ποινικοποίηση της συγκεκριμένης συμπεριφοράς²⁰. Κατ' αρχάς στις πιο φτωχές περιοχές οι μετακινήσεις προκαλούν έλλειψη εργατικών χεριών και συνακόλουθη αύξηση των μισθών, έτσι ώστε σε μια περιοχή με ήδη μειωμένη παραγωγή, ο παραγωγός καταλήγει να επιβαρύνεται με υψηλούς μισθούς. Στη φτώχεια θα προστεθούν η αύξηση των τιμών και η έλλειψη ανταγωνισμού, που θα επιφέρουν ακόμα μεγαλύτερη ανέχεια. Επιπλέον, οι αλήτες, αποσύροντας από τον τόπο όπου βρίσκονταν τη δυνητική εργατική δύναμή τους, προκαλούν μείωση της παραγωγής και εμποδίζουν την παραγωγικότητα. Λόγω της μετακίνησής τους διαφεύγουν απ' όλους τους φόρους, τους οποίους τελικά επωμίζονται οι υπόλοιποι πολίτες

Επομένως ο αλήτης δεν είναι πια όπως τον Μεσαίωνα, αυτός που καρπώνεται ένα μερίδιο επι της κατανάλωση χωρίς να εργάζεται, αυτός που επωφελείται από τη συνολική μάζα των υπο κατανάλωση αγαθών, όσο αυτός που πλήττει και ζημιώνει τους μηχανισμούς παραγωγής και μάλιστα σε πολλά επίπεδα: του αριθμού των εργατών, της ποσότητας τη παρεχόμενης εργασίας και του χρήματος που επενδύεται στην γη για να ενισχύει την παραγωγικότητά της.²¹ Κατά συνέπεια, ο αλήτης είναι κάποιος που διαταράσσει την παραγωγή και όχι μόνο ένας στείρος καταναλωτής. Βρίσκεται λοιπόν, εξ'ορισμού σε μία θέση ανοιχτής σύγκρουσης με τους κανονικούς μηχανισμούς παραγωγής.

Τέλος, ο Φουκώ μνημονεύει ως βασικό γενεσιουργό λόγο αυτού του τιμωρητικού συστήματος το φαινόμενο της «λαϊκής εκνομίας». Παρατηρεί ότι η σε ένα βαθμό μη τήρηση των νόμων μέχρι το 18^ο αιώνα ήταν όχι μόνο συμβατή αλλά και χρήσιμη για την ανάπτυξη της οικονομίας της αστικής τάξης. Έφτασε όμως ένα σημείο που αυτή η εκνομία κατέληξε να γίνει ασύμβατη

---

¹⁹ M.Foucault, 2016, Η τιμωρητική κοινωνία, σελ 114

²⁰ M.Foucault, 2016, Η τιμωρητική κοινωνία, σελ 53

²¹ Le Trosne, 1764, Memoire sur les vagabonds et sur les mendiants,

με αυτήν. Ένα παράδειγμα που χρησιμοποιείται από τον ίδιο για να γίνει κατανοητό το σύστημα της εκνομίας είναι οι οικονομικές σχέσεις που δημιουργούνταν στον κλάδο της υφαντουργίας τον 18^ο αιώνα. Ο έμπορος που έπρεπε να διαθέσει το προϊόν στην αγορά και ο υφαντής που το είχε παρασκευάσει έρχονταν σε άμεση συνεννόηση μεταξύ τους για να αποφύγουν το πλαίσιο των προβλεπόμενων κανονισμών. Υπέγραφαν προσύμφωνα για παραγγελίες που παράκαμπαν την επίσημη αγορά. Επιδίδονταν σε άμεσες διμερείς συμφωνίες και καθιέρωναν μια σειρά εμπορικών σχέσεων που διαμόρφωναν κατά κάποιο τρόπο τους νόμους της αγοράς. Ο έμπορος μπορούσε να προκαταβάλει ένα ποσό στον υφαντή και αυτός να το χρησιμοποιήσει για την απόκτηση νέων εργαλείων παραγωγής. Έτσι, σιγά σιγά ο τρόπος παραγωγής εισέρχεται και εντάσσεται σε ένα αμιγώς βιοτεχνικό σύστημα, χάρη στην πρακτική αυτής της διπλής εκνομίας.

Ωστόσο, εκ των πραγμάτων, καθώς προχωράει η καπιταλιστική οικονομία τα λαϊκά στρώματα αναγκάζονται να μετατοπιστούν από την παράκαμψη του νόμου στην κλοπή. Την ίδια εποχή όμως και εξ' αιτίας του ίδιου μηχανισμού, μετατοπίζονται σταδιακά και τα μεγαλοαστικά στρώματα στην παράκαμψη του νόμου. Διεκδικούν το δικαίωμα να παραβιάζουν το νόμο, παρακάμπτοντας τη ποινική νομοθεσία λόγω της κοινωνικής τους θέσης αλλά και επηρεάζοντας τη νομοθετική εξουσία. Επομένως για να μπορέσει να οριοθετηθεί η μισθωτή σχέση εργασίας από την οικειοποίηση των μέσων παραγωγής κατά την ώρα της εργασίας. Διαμορφώνεται μια ολόκληρη σειρά υποχρεώσεων, περιορισμών, που θα πλαισιώνουν και θα υπερβαίνουν το νόμο του μισθού, ο οποίος φαινομενικά είναι ο απλός νόμος της αγοράς.

Alessandro De Giorgi

Ο Alessandro De Giorgi στο έργο του Re-Thinking the Political Economy of Punishment αναλύει τα χαρακτηριστικά του σύγχρονου κοινωνικού ελέγχου και προσπαθεί να τα ερμηνεύσει με βάση τα νέα χαρακτηριστικά της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, της τεχνολογικής επανάστασης και των νέων σχέσεων παραγωγής που διαμορφώθηκαν εξαιτίας αυτών. Επηρεάζεται αφ' ενός από τους Rusche & Kirchheimer σχετικά με την πολιτική οικονομία των ποινών και αφ' ετέρου από τον Φουκώ σχετικά με την πειθαρχία και τις μορφές πειθάρχησης.²²

---

²² De Giorgi Alessandro, 2006, Re-Thinking the Political Economy of Punishment Perspectives on Post-Fordism and Penal Politics

Ο Alessandro De Giorgi ισχυρίζεται ότι δημιουργείται μία νέα μορφή υπεραξίας από τις νέες σχέσης παραγωγής (Post fordist surplus) και επομένως οι νέες μορφές πειθάρχησης δημιουργούν μια νέα μορφή διακυβέρνησης του εγκλήματος (government of surplus). Το επιχείρημα αυτό εδράζεται στον κορεσμό του σύγχρονου management στον τομέα της παραγωγής αλλά και στην υπόθεση ότι ένας παρόμοιος μηχανισμός μπορεί να εμφανιστεί στο πεδίο του κοινωνικού ελέγχου. Το βασικό του επιχείρημα είναι ότι εφόσον στο πεδίο της παραγωγής εμφανίζεται νέα μορφή ελέγχου και πειθάρχησης των εργαζομένων λόγω των νέων τεχνολογιών η μορφή αυτή μπορεί να επεκταθεί και στα μέσα κοινωνικού και ποινικού ελέγχου.

Σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση σε παγκόσμιο επίπεδο παρατηρείται μία διαδικασία αλλαγής της οικονομίας που χαρακτηρίζεται από την παρακμή του φορντικού μοντέλου παραγωγής και την ανάδυση νέων σχέσεων παραγωγής. Ωστόσο το μοντέλο αυτό παρ' όλο που εξαφανίζεται από την οικονομική πραγματικότητα των μεγάλων αστικών κέντρων μεταφέρεται ως υπόδειγμα για την οργάνωση της νέας διαδικτυακής οργάνωσης της εργασίας στις υπηρεσίες εκείνες που αποτελούν τους νέους παραγωγικούς κλάδους. Η πλειοψηφία των νεοεμφανιζόμενων παραγωγικών κλάδων τείνουν να είναι είτε άυλοι (οργανωμένοι με αυτοματισμό και σύγχρονες τεχνολογίες) είτε αόρατοι. Ταυτόχρονα το μοντέλο αυτό έφερε μαζί του τις ελαστικές σχέσεις εργασίας, αύξηση των ωραρίων και δομική ανεργία.

Η νέα αρχιτεκτονική των πόλεων, η σύγχρονη καταστολή, η ηλεκτρονική επιτήρηση, οι βιομετρικοί έλεγχοι δημιουργούν ένα νέο πλέγμα ποινικού ελέγχου που στόχο έχουν όχι να ελέγξουν τα άτομα αλλά να δημιουργήσουν κατηγορίες κινδύνου προκειμένου να προλάβουν τυχόν εγκληματικές πράξεις. Αυτή η νέα κατηγοριοποίηση των ανθρώπων δημιουργεί νέες μορφές εγκλεισμού στις φυλακές, στα γκέτο αλλά και στα κέντρα κράτησης μεταναστών που στόχο έχουν να περιθωριοποιήσουν κατηγορίες πληθυσμού και να τους απομονώσουν από τη ζωή στα αστικά κέντρα.

Loïc Wacquant

Το έργο του Wacquant αναζητά και συνδέει διαφορετικά γνωστικά πεδία όπως ο έλεγχος του σώματος, η ανισότητα στις αστικές πόλεις, η γκετοποίηση και η εξέλιξη των ποινών ως ένα σύστημα προορισμένο να πλήξει τους πιο φτωχούς και στιγματισμένους πληθυσμούς. Το ενδιαφέρον του σε αυτά τα θέματα ενεργοποιήθηκε από την ίδια την εμπειρία του παραμονής σε γκέτο ως φοιτητής στο Πανεπιστήμιο του Σικάγο στα μέσα του 1980. Στο έργο του ισχυρίζεται ότι η δημιουργία γκέτο αποτελεί μία προέκταση των σωφρονιστικών

πρακτικών καθώς σύμφωνα με τη γνώμη του η φυλακή και το γκέτο φτιάχτηκαν ακριβώς για τον ίδιο λόγο για να εμποδίσουν τους Αφροαμερικανούς από την ένταξή τους στον κοινωνικό ιστό. **Η φυλακή αποτελεί ένα δικαστικό γκέτο και το γκέτο μία εξωδικαστική φυλακή.**

Όλα τα παραπάνω αποτελούν μια συνέχεια καταστολής. Για να γίνει κατανοητή αυτή η ιδέα ο Wacquant αναλύει την κατάσταση και τον πληθυσμό στις φυλακές ανάλογα με τις συνθήκες στην αγορά εργασίας, καταλήγοντας στο γεγονός της περιθωριοποίησης και πολιτικής απομόνωσης των φτωχών και στιγματισμένων πληθυσμών. Ο Wacquant εμπνέεται από το ρεύμα της πολιτικής οικονομίας των ποινών των Rusche & Kirchheimer.²³

2.4 Οικονομικές θεωρίες

Για το μεγαλύτερο μέρος του 20^{ου} αιώνα, οι περισσότερες αντεγκληματικές πολιτικές και οι αποφάσεις σχετικά με το ποινικό σύστημα βασιζόνταν σε μία κοινωνική προσέγγιση της παρέκκλισης και του εγκλήματος. Τα εγκλήματα είχαν κοινωνική αιτία και άρα έπρεπε να βρεθεί μία αντιμετώπιση που να έχει κοινωνικά χαρακτηριστικά. Οι παρεκκλίσεις αντιμετωπίζονταν ως κομμάτι ενός συγκεκριμένου κοινωνικού συνόλου που αποτελούσε αντικείμενο ενδελεχούς μελέτης και διερεύνησης. Ωστόσο πρόσφατα αναδύθηκε ένα νέο μοντέλο προσέγγισης των ποινών που χαρακτηρίζεται περισσότερο ως οικονομικό παρά ως κοινωνικό. Αυτός ο τρόπος σκέψης καθόρισε το πώς παίρνονται αποφάσεις στο κομμάτι της ποινικής καταστολής, πώς ορίζονται οι προτεραιότητες και πώς κατανέμονται οι κρατικές δυνάμεις και πόροι. Αυτή η μεθοδολογία σκέψης άλλαξε τον τρόπο δομής και διαχείρισης εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων.²⁴ Οι νεώτερες αναλύσεις της ποινικής καταστολής σε σχέση με τις οικονομικές συνθήκες στην αγορά εργασίας, θεμελιώνονται σε μία διαφορετική λογική και μεθοδολογία. Περιλαμβάνουν τη θεωρία της ορθολογικής επιλογής, συμπεριφορικές οικονομικές αναλύσεις για το δίκαιο και διατείνονται ότι το έγκλημα είναι μια φυσιολογική πλευρά της κοινωνίας και αναπόσπαστο κομμάτι της. Το έγκλημα αντιμετωπίζεται ως ένα καθημερινό ρίσκο που πρέπει να ρυθμιστεί ή ως ένα ατύχημα που πρέπει να προβλεφθεί, παρά ως μία παρέκκλιση που πρέπει να εξηγηθεί για ποιο λόγο εμφανίστηκε.

---

²³ https://en.wikipedia.org/wiki/Lo%C3%AFc_Wacquant

²⁴ David Garland, 2001, The culture of control, σελ 188

Gary Becker

Η θεωρία του Μπένθαμ για την ωφελμιστική λογική της ποινής και της τιμωρίας δεν εξελίχθηκε επιστημονικά μέχρι και τις αρχές του 1960 όταν το ενδιαφέρον για την οικονομική ανάλυση του ποινικού δικαίου ήρθε στο προσκήνιο μέσω του έργου του Becker πάνω στο έγκλημα και την επιβολή του νόμου.²⁵ Σε αντίθεση με τον Μπένθαμ και τους επόμενους διανοητές του ωφελισμού, που έδωσαν έμφαση στην ηδονιστική πλευρά του ανθρώπινου υποκειμένου, ο Becker τοποθέτησε τις νεοκλασικές οικονομικές θεωρίες της προτίμησης και της επιλογής στο κέντρο της ανάλυσής του.²⁶

Στο πρώτο έργο του «Έγκλημα και Τιμωρία, μια οικονομική ανάλυση» ο Μπέκερ υιοθετεί τον ακόλουθο ισχυρισμό: «Μία χρήσιμη θεώρηση της εγκληματικής συμπεριφοράς χωρίζεται στις ειδικές θεωρίες της ανομίας, ψυχολογικές ανεπάρκειας ή στην κληρονομιά ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και έτσι απλά να επεκταθεί η συνηθισμένη ανάλυση των οικονομολόγων για την επιλογή.» Ο Μπέκερ εφαρμόζει τα βασικά οικονομικά και την θεωρία κόστους- οφέλους για να απαντήσει στην ακόλουθη ερώτηση: Τι ποσοστό πόρων και πόση τιμωρία πρέπει να χρησιμοποιηθεί για να επιτευχθεί η επιβολή της νομοθεσίας; Ακόμα πιο συγκεκριμένα, πόσα αδικήματα θα έπρεπε να επιτρέπονται και πόσοι παραβάτες θα έπρεπε να μένουν ατιμώρητοι;²⁷ Αυτή η ανάλυση στην οικονομική πλευρά των εγκλημάτων ήταν η πρώτη συστηματική προσπάθεια να εφαρμοστούν η θεωρία της ορθολογικής επιλογής και η θεωρία κόστους-οφέλους στον νομικό κλάδο.

Ο Μπέκερ αποδεικνύει ότι το ποσοστό των εγκλημάτων αντικατοπτρίζει την αλληλεπίδραση μεταξύ της ιδιωτικής αυτονομίας και της επιβολής των ποινών. Ξεκινώντας από την οπτική του μελλοντικού εγκληματία, το βασικό αξίωμα που υποστηρίζει, ακολουθώντας την οικονομική θεωρία της ορθολογικής επιλογής, είναι ότι το άτομο διαπράττει ένα αδίκημα εφόσον το όφελος που θα αποκομίσει από το έγκλημα είναι μεγαλύτερο από το κόστος διάπραξης του καθώς και τις εναλλακτικές που έχει για να αξιοποιήσει τον παραγωγικό του χρόνο σε νόμιμες ή παράνομες δραστηριότητες.

Για να γίνει κατανοητό το επιχείρημα του Μπέκερ ας υποθέσουμε ότι όλοι οι πιθανοί εγκληματίες έχουν ένα όφελος από την είσοδο στην εγκληματική δραστηριότητα (b), το οποίο περιλαμβάνει τα υλικά και μη υλικά πλεονεκτήματα του εγκλήματος. Ο εγκληματίας

---

²⁵ Oxford Handbooks Online, 2015, Economic Analysis of criminal Law

²⁶ Gary S. Becker, 1968, "Crime and Punishment: An economic Approach, Journal of political economy 169

²⁷ Gary S. Becker, 1968, "Crime and Punishment: An economic Approach, Journal of political economy 170

αντιμετωπίζει κόστη από τους μηχανισμούς επιβολής του νόμου οι οποίοι αποτελούν ένα συνδυασμό της σοβαρότητας της ποινής (c) και της πιθανότητας εφαρμογής της(p). Η πιθανότητα λοιπόν ο εγκληματίας να αποφασίσει να διαπράξει ένα έγκλημα πιθανολογείται από την παρακάτω σχέση:

$$(b-pc)>0$$

Επομένως, γίνεται κατανοητό ότι η εγκληματική δραστηριότητα αυξάνεται όσο αυξάνεται ο όρος b, και πέφτει όταν αυξάνονται ο όρος p ή c. Άρα, ο νομοθέτης μπορεί να ελαττώσει το έγκλημα με την ενίσχυση της πιθανότητας επιβολής της ποινής ή μειώνοντας τα οφέλη της εγκληματικής δραστηριότητας. Ή αλλιώς, το ποσοστό της εγκληματικότητας στην κοινωνία εξαρτάται όχι μόνο από την ορθολογικότητα του εγκληματία αλλά επίσης από τις επιλογές του νομοθέτη – συμπεριλαμβανομένου του ποσού που δαπανά για την ενίσχυση των συλλήψεων καταδικών και πόσο υψηλές τιμές θέτει για τα διαφορετικά εγκλήματα (ταυτόχρονα βέβαια με την επένδυση στην παιδεία και τα προγράμματα κατάρτισης για την ενίσχυση των ευκαιριών για νόμιμη εργασία.

Στη βάση αυτών των υποθέσεων ο Μπέκερ θεμελίωσε μια οικονομική θεωρία της βέλτιστης εφαρμογής του νόμου ισχυριζόμενος ότι το ποινικό δίκαιο, η ποινική καταστολή και οι τιμωρίες πρέπει να είναι έτσι δομημένες ώστε να μειωθεί το κόστος των εγκλημάτων και της πρόληψης του εγκλήματος. Τα κόστη αυτά περιλαμβάνουν το κοινωνικό κόστος από την διάπραξη του εγκλήματος, το κόστος της σύλληψης και της καταδίκης. Εφόσον λοιπόν η βλάβη του κοινωνικού συνόλου δεν υπερβαίνει το κόστος της σύλληψης και της καταδίκης τότε το έγκλημα δεν πρέπει να τιμωρείται.

Επιπροσθέτως, ο Μπέκερ εισήγαγε επίσης την ιδέα ότι οι προσπάθειες σύλληψης και καταστολής και οι ποινικές κυρώσεις είναι υποκατάστατα στο ποινικό σύστημα. Ο νομοθέτης βέβαια επιδιώκει να εξοικονομήσει κόστη από την εφαρμογή του νόμου μειώνοντας τα κόστη σύλληψης και καταδίκης και αυξάνοντας τις ποινές φυλάκισης και κάθειρξης. Το επιχείρημα του Μπέκερ είναι ότι οι βέλτιστες ποινές είναι οι πιο αυστηρές. Το μοντέλο που πρότεινε ο Μπέκερ δέχτηκε έντονη κριτική, παρ' όλα αυτά εξακολουθεί να ασκεί επιρροή στο πεδίο της οικονομικής ανάλυσης του ποινικού δικαίου.

Richard Posner

Το πρώιμο έργο του Μπέκερ δέχτηκε κριτική, με βασικό άξονα την αδυναμία του συστήματος του Μπέκερ να απαντήσει στα βασικά γνωρίσματα του ποινικού δικαίου, όπως παραδείγματος χάρη ο ρόλος του *mens rea* (της εγκληματικής σκέψης).²⁸ Ακολουθώντας τα γραπτά του Μπέκερ, η οικονομική ανάλυση του ποινικού δικαίου επεκτάθηκε σημαντικά προσφέροντας μεγάλη ποικιλία και προοπτικές στο κομμάτι της εμβάθυνσης στο ποινικό δίκαιο. Ένα σημαντικό ορόσημο στην ιστορία της οικονομικής ανάλυσης του ποινικού δικαίου αποτελεί το άρθρο του Πόσνερ «Μια οικονομική θεωρία του ποινικού δικαίου». Αυτή ήταν πρώτη έρευνα η οποία ασχολείται διεξοδικά και συγκεκριμενοποιεί το δόγμα του ποινικού δικαίου και τα στοιχεία κλειδιά *mens rea* και *actus reus*. Ο Πόσνερ αναλύει τους κανόνες που ρυθμίζουν της συμπεριφορά των παραβατών, την απόπειρα, τον δόλο και τον καταλογισμό.

Σύμφωνα με τον Πόσνερ, η βασική λειτουργία του ποινικού δικαίου είναι να αποτρέπει τους ανθρώπους από το να παρακάμπτουν ανεπιτυχώς την αγορά. Η βασική υπόθεση στην ανάλυση του Πόσνερ είναι ότι όταν τα κόστη συναλλαγής είναι χαμηλά, η αγορά διανέμει τα αγαθά πολύ πιο αποτελεσματικά από οποιοδήποτε μηχανισμό. Οι εγκληματικές πράξεις είναι μέτρα που τα άτομα υιοθετούν προκειμένου να προσπεράσουν αυτά τα κόστη συναλλαγής. Επομένως οι συναλλαγές που διευκολύνουν τέτοιες πράξεις είναι από τη φύση τους ανεπαρκείς. Ο Πόσνερ αναδεικνύει αυτό το επιχείρημα χρησιμοποιώντας το παράδειγμα της κλοπής: Ο Κλέφτης, ισχυρίζεται, μπορεί να αξιοποιεί καλύτερα την αξία χρήσης του κλεμμένου οχήματος σε σχέση με τον νόμιμο ιδιοκτήτη, παρ' όλα αυτά το σωφρονιστικό ενδιαφέρον κινείται στο να κατευθύνει τον κλέφτη να συναλλάσσεται μέσα από τους μηχανισμούς της αγοράς. Η πράξη της κλοπής αντικαθιστά μία μη κοστοβόρα συναλλαγή της αγοράς με μία κοστοβόρα νομική συναλλαγή, κατά την οποία το δικαστήριο πρέπει να αξιολογήσει σχετικές αξίες της αυτονομίας των μερών.²⁹ Συμπληρωματικά με αυτήν την εγγενή ανεπάρκεια, οι κρατικές πράξεις εξαναγκασμού δίνουν κίνητρο στα πιθανά θύματα να επενδύσουν στην πρόληψη και στους πιθανούς παραβάτες να εξελίξουν τα μέσα τους στην παράνομη απόκτηση. Επομένως αυτά τα μέτρα θεωρούνται οικονομική σπατάλη. Σύμφωνα με τον Πόσνερ η λογική της παράκαμψης της αγοράς εφαρμόζεται σε πολλά οικονομικά εγκλήματα όπως η ληστεία, η κλοπή, η απάτη κ. λ. π. Άλλη αρχή της σύλληψης του Πόσνερ για το ποινικό δίκαιο είναι ότι μία τέτοια παράκαμψη της αγοράς δεν μπορεί εύκολα να

---

²⁸Kenneth G,Dau-Schmidt ,1990,“An Economic Analysis of the criminal law as a Preference-Shaping Policy”

²⁹Richard.A.Posner, 1982, The Economics of Justice

περιοριστεί από το αστικό δίκαιο και τους μηχανισμούς της ιδιωτικής αυτονομίας καθώς θα εμφανίζονται συχνά ζημίες που θα εμποδίζουν τον οφειλέτη να πληρώσει και άρα θα απαιτείται ο ποινικό εξαναγκασμός του.

Συμπεριφορική οικονομική ανάλυση του ποινικού δικαίου

Η συμπεριφορική ανάλυση του δικαίου και των οικονομικών είναι η πιο πρόσφατη φιλοσοφική εξέλιξη που εμφανίστηκε στην οικονομική ανάλυση του ποινικού δικαίου. Χρησιμοποιώντας ψυχολογικά εργαλεία (τόσο εμπειρικά όσο και ερευνητικά) η ανάλυση αυτή συνεισφέρει ψυχολογικά στοιχεία στην κλασική οικονομική θεωρία της ορθολογικής επιλογής και εξετάζει τα συμπεράσματα που απορρέουν από το αρχέτυπο του «*homo economicus*», τοποθετημένου στο κέντρο της οικονομικής ανάλυσης. Η κεντρική ιδέα είναι ότι τα άτομα πάσχουν από γνωστική ασυμφωνία (*cognitive biases*) και συχνά αποκλίνουν από την ορθολογική συμπεριφορά επιδεικνύοντας περιορισμένη ορθολογικότητα, θέληση και αίσθηση του κινδύνου και αυτοπροστασίας.³⁰ Για παράδειγμα τα άτομα διαθέτουν υπεραισιοδοξία όταν ζυγίζουν τις ικανότητες και τις προοπτικές τους.³¹ Η απόκλιση από την ορθολογική επιλογή υποστηρίζεται ότι είναι συστηματική και άρα προβλέψιμη. Επομένως εξοπλίζοντας την οικονομική ανάλυση του δικαίου με αυτές τις συμπεριφορικές προβλέψεις δίνεται η δυνατότητα να βελτιωθεί η ποιότητα της νομικής λειτουργικότητας.

Στο πεδίο του ποινικού δικαίου πιο συγκεκριμένα η συμπεριφορική οικονομική ανάλυση συλλαμβάνει την εικόνα των πιθανών παραβατών ως υπερβολικά αισιόδοξων, υπερεκτιμώντας τα οφέλη απέναντι στα μέτρα ποινικής καταστολής και αναμετρείται με το κενό ανάμεσα στην θεωρία της ορθολογικής επιλογής και στη διαδικασία λήψης της εγκληματικής απόφασης. Διαπιστώνει επίσης ότι η παραπάνω ανάλυση αφορά στην πρόληψη του εγκλήματος: Για παράδειγμα οι πιθανοί εγκληματίες πιθανώς να είναι υπεραισιόδοξοι γεγονός που αποδυναμώνει την αποτρεπτική λειτουργία της ποινής.

---

³⁰Christine Jolls,1998, A Behavioral Approach to Law and Economics

³¹Richard H.McAdams and Thomas S.Ulen, 1998, Behavioral Criminal Law and Economics

Επισκόπηση Βιβλιογραφίας

Ελληνική Βιβλιογραφία

Α.Κουκουτσάκη, Κοινωνικός έλεγχος: Κοινωνιολογικές και πολιτισμικές προσεγγίσεις των τιμωρητικών συστημάτων [πανεπιστημιακές σημειώσεις]

Μ. Foucault, 2016, Η τιμωρητική κοινωνία,

Ε.Πασουκάνις, 1977, Μαρξισμός και Δίκαιο,

Κ.Μαρξ, Θεωρίες για της υπεραξία (τέταρτος τόμος του κεφαλαίου), τομ. 1, Σύγχρονη Εποχή, 1984,

Χρήστος Τσουραμάνης, Δυσμενείς Οικονομικές συνθήκες και εγκληματικότητα, Επισκόπηση ερευνητικών πορισμάτων

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

D.Garland, Punishment and modern society, 1990

Dario Melossi, Massimo Pavarini, The Prison and the factory, The Origins of the Penitentiary System, 1977,

David Garland, 2001, The culture of control

De Giorgi Alessandro, 2006, Re-Thinking the Political Economy of Punishment Perspectives on Post-Fordism and Penal Politics

Gary S.Becker ,1968, "Crime and Punishment: An economic Approach, Journal of political economy

George Rusche, Otto Kirchheimer, 2009, Punishment and Social Structure,

Kenneth G,Dau-Schmidt ,1990, "An Economic Analysis of the criminal law as a Preference-Shaping Policy"

Le Trosne, 1764, Memoire sur les vagabonds et sur les mendiants,

Oxford Handbooks Online, 2015, Economic Analysis of criminal Law

Richard H.McAdams and Thomas S.Ulen, 1998, Behavioral Criminal Law and Economics

Richard.A.Posner, 1982, The Economics of Justice¹Christine Jolls,1998, A Behavioral Approach to Law and Economics

Διαδικτυακές πηγές

https://en.wikipedia.org/wiki/Lo%C3%AFc_Wacquant<https://el.wikipedia.org/wiki/Panopticon>

<https://el.wikipedia.org/wiki/Panopticon>

3. Η εργασία των κρατουμένων ως κριτήριο περιοδολόγησης των καταστημάτων εγκλεισμού

3.1 Από το Μεσαίωνα και την πρωταρχική συσσώρευση στην ανάδυση του καπιταλισμού

Στην ιστορία της ποινικής διαχείρισης μπορούν να διακριθούν πολλές εποχές με εντελώς διαφορετικά συστήματα ποινών. Το λεγόμενο «συγχωροχάρτι», το οποίο χορηγούνταν επί πληρωμή αλλά και τα πρόστιμα ήταν οι πιο συχνές ποινές στις αρχές τους Μεσαίωνα, ενώ προς τα τέλη του αντικαταστάθηκαν από τις σωματικές και χρηματικές ποινές τα οποία με τη σειρά τους μετατράπηκαν στην ποινή της φυλάκισης τον 17^ο αιώνα.

Τα διαφορετικά ποινικά συστήματα και οι ποικιλομορφία τους σχετίζονται άμεσα με τις εξελίξεις στην οικονομία. Στις αρχές των μεσαιωνικών χρόνων, που επικρατούσε το σύστημα της φεουδαρχίας, το ποινικό δίκαιο δεν διαδραμάτιζε ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο ως μέσο διατήρησης της κοινωνικής ειρήνης και ιεραρχίας.³² Αντίθετα οι παραπάνω στόχοι εκπληρώνονταν μέσω των θεσμών της παράδοσης και της θρησκείας. Εκείνη την περίοδο οι ιδιωτικές διαφορές λύνονταν ευρέως με αυτοδικία και όρους ατομικής εκδίκησης ή με ιδιωτική συμφωνία ανάμεσα στα θιγόμενα μέρη.³³ Ο κύριος στόχος του ποινικού δικαίου εκείνη την εποχή ήταν η διατήρηση της δημόσιας τάξης μεταξύ των πολιτών που διέθεταν παρόμοια κοινωνική θέση και πλούτο. Οι διαφορές στην κοινωνική διαστρωμάτωση είχαν σαν αποτέλεσμα και διαφορετικές ποινές. Παραδείγματος χάρη η οικονομική αδυναμία των κατώτερων τάξεων να πληρώσουν φόρους οδήγησε στην υιοθέτηση των σωματικών ποινών για τα αδικήματά τους. Σταδιακά βέβαια διαδραματίστηκαν εξελίξεις που συνέβαλαν στην εναντίωση στην ατομική διευθέτηση των ποινικών διαφορών και στην σταδιακή ενσωμάτωση των διαφορών αυτών στις αρμοδιότητες του κράτους.³⁴ Με την μεταφορά της απονομής της δικαιοσύνης από την ατομική πρωτοβουλία στην οργανωμένη πολιτεία οι φόροι καταβάλλονταν πλέον στο κράτος και όχι σε ιδιώτες. Αξίζει να σημειωθεί ότι την εποχή εκείνη η διαχείριση του ποινικού δικαίου ήταν πηγή σημαντικού εισοδήματος για τους κρατικούς μηχανισμούς σε αντίθεση με τη σημερινή εποχή που αποτελεί δημοσιονομικό βάρος. Αυτό

---

³² George Rusche, Otto Kirchheimer, Punishment and Social Structure, 2009 , σελ.9

³³ D.Garland, Punishment and modern society, 1990

³⁴ D.Garland, Punishment and modern society, 1990

συνέβαινε καταρχάς γιατί οι φόροι ήταν το βασικό σύστημα ποινών αλλά και διότι το κόστος της εργασίας των δημοσίων λειτουργών το πλήρωναν οι ίδιοι οι καταδικασθέντες.

Οι κοινωνικές συνθήκες διαβίωσης κατά τον 15^ο αιώνα δυσχεράνηκαν απότομα λόγω της ασθένειας της πανούκλας, με αποτέλεσμα οι άνεργοι και οι άστεγοι της εποχής να αυξηθούν δραματικά. Παρ' όλο που στην βασική του κατεύθυνση το σύστημα απονομής δικαιοσύνης παρέμεινε στα παραπάνω περιγραφόμενα, οι κοινωνικές διακρίσεις στις ποινές ανάλογα με την κοινωνική θέση του εγκληματία εντάθηκε σε σημαντικό βαθμό, με αποτέλεσμα η θανατική ποινή, οι ακρωτηριασμοί, το μαστίγωμα αλλά και οι εξορία να αποτελέσουν σιγά σιγά την κανονικότητα των ποινών.

Αυτή η στροφή στη βαρβαρότητα των ποινών σύμφωνα με τους Rusche & Kirchheimer δεν μπορεί να εξηγηθεί απλά ως ένδειξη βαρβαρότητας μιας παλαιάς εποχής που τώρα εξαφανίστηκε. Χωρίς αμφιβολία υπήρχε ένα στοιχείο σαδισμού σχετικά με την εφαρμογή αυτών των ποινών, παρ' όλα αυτά η βαρβαρότητα στις ποινές είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο που πρέπει να εξηγηθεί και μέσα από τις κοινωνικές και οικονομικές σχέσεις μέσα από τις οποίες προήλθε. Ο Rusche & Kirchheimer θεωρούν πως εκείνη την περίοδο υπήρχε μαζική υπερπροσφορά εργασίας, κυρίως στα ανερχόμενα αστικά κέντρα που οδήγησε στην υποτίμηση της αξίας της ανθρώπινης ζωής. Όσο η τιμή της εργατικής δύναμης μειωνόταν, τόσο μειωνόταν και η αξία της ανθρώπινης ζωής.³⁵

Στα τέλη του Μεσαίωνα υιοθετήθηκε το έγκλημα της μαύρης μαγείας με αποτέλεσμα να ξεκινήσει το γνωστό στην ιστορία και ως κυνήγι μαγισσών, με βάση το οποίο οι γυναίκες κυρίως καταδικάζονταν με την κατηγορία της μαύρης μαγείας με αφορμή κάποιο χαρακτηριστικό της εξωτερικής τους εμφάνισης ή της συμπεριφοράς τους. Στην πραγματικότητα το ιδιότυπο αυτό έγκλημα ήταν βαθιά συνυφασμένο με τη διαδικασία της πτώσης της φεουδαρχίας και της πρωταρχικής συσσώρευσης του κεφαλαίου καθώς οι γυναίκες που διώκονταν και θανατώνονταν ως μάγισσες είχαν γνώσεις (μαίες κλπ) που ρύθμιζαν την παραγωγικότητα των τοπικών κοινωνιών οι οποίες έπρεπε να μαραζώσουν και να καταστραφούν προκειμένου να ξεκινήσει και να ολοκληρωθεί η διαδικασία της αστικοποίησης.³⁶

Ο δέκατος έκτος αιώνας σημαδεύτηκε από την πτώση της φεουδαρχίας και την απαρχή του καπιταλιστικού συστήματος παραγωγής. Τα ήδη υπάρχοντα αστικά κέντρα ισχυροποιήθηκαν

---

³⁵ D.Garland, Punishment and modern society, 1990

³⁶ Σ.Φεντερίτσι, Ο Καλιμπάν και η Μάγισσα, 2004

και καινούρια αστικά κέντρα αναδύθηκαν ως απότοκο της επέκτασης της εργοστασιακής παραγωγής, του εμπορίου και των επενδύσεων. Αυτή η επέκταση της ιδιωτικής εμπορικής δραστηριότητας αντικατοπτρίστηκε σε νέες μεθόδους πίστωσης και ασφάλισης και στη δημιουργία ανώνυμων εταιρειών όπως η πανίσχυρη Εταιρεία της Ανατολικής Ινδίας το 1600. Ως αποτέλεσμα αυτής της μετάλλαξης, η εξουσία πέρασε από τους στρατιώτες στους έχοντες τον ιδιωτικό πλούτο, κυρίως δηλαδή στην τάξη των εμπόρων.

Η οικονομική μετάλλαξη οδήγησε στην μείωση των αγροτών εργατών, τον αφοπλισμό των φεουδαρχικών στρατών και ως αποτέλεσμα των παραπάνω στην δημιουργία και διόγκωση ενός κομματιού του πληθυσμού που έμεινε εκτός παραγωγικής διαδικασίας κατά τη μεταφορά του στα αστικά κέντρα.³⁷ Το δεύτερο μισό του δέκατου έκτου αιώνα η Ευρώπη είχε ήδη πυκνοκατοικηθεί και πλέον η περίοδος της οικονομικής ευημερίας είχε φτάσει προς το τέλος της. Όσο ο αριθμός των φτωχών αυξανόταν, οι συνθήκες καθημερινές διαβίωσης συνεχώς χειροτέρευαν. Τελικά οι άστεγοι εκείνης της εποχής («vagabond) αποτέλεσαν τον βασικό τροφοδότη της εγκληματικότητας και της ποινικής της αντιμετώπισης.

Το πρόβλημα των αστέγων διογκωνόταν για χρόνια ως αποτέλεσμα της αποσύνθεσης της αγροτικής οικονομίας αλλά και της διάλυσης των μοναστηριών τα οποία μέχρι τότε αναλάμβαναν την φροντίδα των φτωχότερων τάξεων. Για την αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος θεσπίστηκαν μια σειρά νόμοι οι οποίοι προέβλεπαν αυστηρές ποινές για τους φτωχούς επαίτες. Η διάδοση και ο πολλαπλασιασμός των εγκληματιών επαιτών, δημιούργησαν έντονο προβληματισμό ως προς την αιτία γέννησης αυτού του προβλήματος. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η διάκριση ως προς το αν οι επαίτες ήταν άξιοι ή ανάξιοι και όσον αφορά την σωματική τους ικανότητα να εργαστούν. Αυτές οι ερωτήσεις αντανάκλουν την σπουδαιότητα της εργασίας αλλά και την αντίληψη ότι οι φτωχοί αποτελούσαν εν δυνάμει αποσταθεροποιητικό παράγοντα για την κοινωνία. Η τεμπελιά και η επαιτεία συνιστούσαν σοβαρότατο ποινικό αδίκημα σύμφωνα με τους νόμους της εποχής, προκειμένου να αναδειχθεί η νέα ηθική της αγοράς δηλαδή η σκληρή δουλειά, η πειθαρχία και η εργατικότητα.

Η αναγκαιότητα να ενταχθούν στην παραγωγή τα κομμάτια της κοινωνίας που ήταν γαλουχημένα στον φεουδαρχικό τρόπο συγκρότησης της οικονομίας, μετάλλαξε και τις προτεραιότητες αλλά και τις μεθόδους της ποινικής μεταχείρισης. Καθώς η βασική κατεύθυνση των νέων ποινικών μορφών ήταν η εκμετάλλευση της εργασίας των παραβατών, έκαναν την εμφάνισή τους οι ποινές της καταναγκαστικής εργασίας σε γαλέρα (“galley”), του

---

³⁷ Thomas G. Blomberg ,Karol Lucken, American Penology, A history of control, σελ 17

εγκλεισμού σε πτωχοκομεία (“workhouses”) και της εξορίας σε αποικία καταδίκων (“transportation”).

Η γαλέρα (The galley)

Η ποινή της γαλέρας υιοθετήθηκε σε όλη την Ευρώπη και ήταν ιδιαίτερα δημοφιλής στην Γαλλία, την Ισπανία και την Ιταλία. Η ποινή της γαλέρας γεννήθηκε ως απάντηση σε συγκεκριμένες οικονομικές ανάγκες σχετιζόμενες με τους διαχειρίσιμους ναυτικούς στόλους στην νότια Ευρώπη. Όταν εμφανίστηκε η υποστελέχωση των ναυτικών στόλων ως πρόβλημα, οι καταδικασθέντες εγκληματίες θεωρήθηκαν ως αξιόπιστη εργατική δύναμη. Οι καταδικασθέντες ήταν κυριολεκτικά αλυσοδεμένοι προκειμένου να αποφευχθεί η απόδρασή τους.

Η γαλέρα ήταν ποινή ισόβια και χρησιμοποιήθηκε αρχικά για καταδικασθέντες σε θανατική ποινή ή σε σωματική τιμωρία. Μολονότι, η ποινή της γαλέρας παρουσιάστηκε ως πιο ανθρώπινη συγκριτικά με την ποινή του θανάτου, στην πραγματικότητα η φήμη της την κατατάσσει σε ποινή χειρότερη του θανάτου καθώς η σκληρές και ανθυγιεινές συνθήκες εργασίας συχνά συντελούσαν στον πρόωρο θάνατο το κατάδικου.

Δεδομένων των παραπάνω περιγραφέντων, η ποινή της γαλέρας έχει καταχωρηθεί από τους περισσότερους ακαδημαϊκούς ως μία ποινή με οικονομική και διοικητική σημασία για την εποχή εκείνη, μια ποινή που διατηρήθηκε μέχρι το 1803 όπου κρίθηκε πλέον μη οικονομική.

Οι εξορίες σε αποικία (transportation)

Ξεκινώντας το 17^ο αιώνα, η εξορία διαδόθηκε ως τρόπος τιμωρίας στην Ευρώπη. Σε αντίθεση με τις γαλέρες και τα πτωχοκομεία οι εξορίες ανταποκρίνονταν στην νέα πραγματικότητα των ευρωπαϊκών αποικιών. Η μεταφορά εγκληματιών σε άλλες περιοχές όχι μόνο ικανοποιούσε τις ευρωπαϊκές ανάγκες σε διάφορες αποικίες αλλά επίσης έλυσε το πρόβλημα του υπερπληθυσμού και της έλλειψης στέγης. Η Αγγλία μετέφερε καταδίκους για να χτίσει αποικίες στην Αμερική, ακολουθούμενη από την Αυστραλία και τη Ν. Ζηλανδία. Η Ισπανία και η Γαλλία θεσμοθέτησαν την εξορία για να οικοδομήσουν αποικίες στην Αφρική και την Νότια Αμερική. Όπως και οι γαλέρες έτσι η εξορία ταυτίστηκε με συνώνυμο του θανάτου και επιβλήθηκε σε καταδικασθέντες σε θανατική ποινή. Η μεταφορά των καταδίκων από την Ευρώπη στις διάφορες αποικίες γινόταν από ιδιώτες εμπόρους (από τις πρώτες εμφανίσεις της ιδιωτικής πρωτοβουλίας στην απονομή της δικαιοσύνης). Οι έμποροι συνεργάτες,

επέβλεπαν τους καταδίκους μέχρι να φτάσουν στην αποικία, όπου τους πουλούσαν ως δούλους με οικονομικό αντίτιμο στον μεγαλύτερο πλειοδότη.

Επέκταση του θεσμού αυτού έγινε το 1718 και 1720 όταν η εξορία έγινε η βασική ποινή για την κλοπή στις κακουργηματικές μορφές της. Ο λόγος που συνέβη αυτό ήταν η μεγάλη ανάγκη να στελεχωθούν οι αποικίες από εργατικό δυναμικό. Η μεταφορά τους κόστιζε στην κυβέρνηση ελάχιστα. Αρχικά, ο έμπορος που αναλάμβανε την μεταφορά τους κόστιζε στην κυβέρνηση 5 λίρες, κόστος που στη συνέχεια μηδενίστηκε καθώς από την πώληση των κρατουμένων οι έμποροι έβγαζαν υπέρογκα κέρδη. Η μόνη διαφορά των κρατουμένων με τους σκλάβους ήταν ότι ήταν υποχρεωμένοι να παρέχουν την εργασία τους όχι ισόβια αλλά για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Άρα, δεν αποτελούσαν αντικείμενο πώλησης, αλλά ενοικίασης που διαρκούσε όσο η ποινή τους.³⁸

Ο θεσμός αυτός τερματίστηκε μετά την Αμερικανική Επανάσταση το 1770 όταν πλέον οι δυνατότητες απορρόφησης και αξιοποίησης της εργασίας των κρατουμένων στις αποικίες είχε πλέον ελαττωθεί σημαντικά.

Workhouses ή Houses of correction

Η πιο καινοτόμα ποινική πρακτική δεν ήταν η εκμετάλλευση της εργασίας των κρατουμένων μετά τη μεταφορά τους αλλά η αξιοποίηση της εργατικής τους δύναμης εντός της χώρας κατοικίας τους μέσα σε ειδικά διαμορφωμένα ιδρύματα που στόχο είχαν να τους εκπαιδεύσουν στην πειθαρχία του εργοστασίου. Τα δεύτερο μισό του δέκατου έκτου αιώνα έκανε την εμφάνισή του ο θεσμός του workhouse σε διάφορες χώρες της Ευρώπης όπως η Αγγλία, η Ολλανδία, η Γερμανία και η Γαλλία. Το πρώτο workhouse, το Bridewell, ξεκίνησε τη λειτουργία του το 1557 στην Αγγλία.³⁹ Αντίστοιχα ιδρύματα όπως το Zuchthaus και Spinnhaus στο Άμστερνταμ ή το Hospital General στο Παρίσι έκαναν την εμφάνισή τους, το καθένα με ξεχωριστό και μοναδικό τρόπο λειτουργίας αλλά όλα μαζί προσανατολισμένα στην εκμετάλλευση της εργασίας των κρατουμένων.

Σε αντίθεση με τις γαλέρες το workhouse προσανατολίστηκε κατευθείαν στο πρόβλημα της φτώχειας και της επαιτείας. Καταδικάζονταν σε εγκλεισμό σε αυτά οι επαίτες, οι άστεγοι, αργόσχολοι, οι ιερόδουλες και οι κλέφτες.⁴⁰ Στη συνέχεια τα ιδρύματα αυτά δέχονταν και καταδικασθέντες με βαρύτερες ποινές. Εκτεταμένη ήταν η παιδική εργασία σε αυτά η οποία

³⁸ George Rusche, Otto Kirchheimer, Punishment and Social Structure, 2009 , σελ.60

³⁹ Thomas G.Blomberg ,Karol Lucken, American Penology, A history of control, 2000 σελ 17

⁴⁰ George Rusche, Otto Kirchheimer, Punishment and Social Structure, 2009 , σελ 42

τροφοδοτούνταν κυρίως από τα ορφανοτροφεία. Τη ζωή των ανηλίκων στα πτωχοκομεία μας παρουσιάζει και ο Όλιβερ Τουίστ στο ομώνυμο έργο του Κάρολου Ντίκενς. Οι άντρες εργάζονταν στην επεξεργασία του ξύλου και οι γυναίκες στην επεξεργασία των υφασμάτων.

Οι «κατάδικοι» ήταν υποχρεωμένοι να δεχτούν την πρώτη διαθέσιμη δουλειά χωρίς να έχουν κανένα λόγο επί των συνθηκών που θα επέβαλλε ο εκάστοτε εργοδότης. Με αυτόν τον τρόπο η καταναγκαστική εργασία είχε ως επιπλέον όφελος την κάμψη της αντίστασης των εργατών ώστε να δεχτούν τις πιο εκμεταλλευτικές συνθήκες εργασίας⁴¹. Βέβαια, Ο στόχος του θεσμού δεν ήταν απλά να εκμεταλλευτεί την εργασία των καταδίκων σε αυτό αλλά να χρησιμοποιήσει την εργασία ως μοχλό για να τους εντάξει στην οικονομία. Τα καταστήματα αυτά ήταν είτε δημόσια είτε ιδιωτικά και ήταν πολύτιμα για την εθνική οικονομία στο σύνολό της καθώς οι πολύ χαμηλοί μισθοί αλλά και η εξειδίκευση του ανειδίκευτου εργατικού δυναμικού ήταν σημαντικοί μοχλοί για την ανάδειξη και εδραίωση της καπιταλιστικής παραγωγής. Παρ' ότι τα πτωχοκομεία θεωρούνται ο πρόδρομος θεσμός της φυλακής αξίζει να σημειωθεί ότι ο σκοπός τους δεν ήταν η αναμόρφωση και ο σωφρονισμός των κρατουμένων αλλά το κέρδος.

Στην Ολλανδία στα μέσα του 17^{ου} αιώνα ο θεσμός αυτός έφτασε στο απόγειο του μέσω των ιδρυμάτων κράτησης στο Άμστερνταμ με την ονομασία Rasp-huis.⁴² Στην αναγκαιότητα αυτού του θεσμού που αποτέλεσε πρότυπο για ολόκληρη την Ευρώπη οδήγησαν η αναγκαιότητα διαχείρισης των έντονων κοινωνικοπολιτικών αντιδράσεων την περίοδο εκείνη αλλά και η άνοδος του εγχώριου εμπορίου σε συνδυασμό με την έλλειψη εργατικών χεριών στην αγορά. Σε αντίθεση με τα αντίστοιχα καταστήματα στην Αγγλία, δεν υπήρχε ιδιωτικό όφελος από την εργασία των κρατουμένων ούτε για την κυβέρνηση, ούτε για τους διοικούντες τα καταστήματα, αφού αυτοί ελάμβαναν μισθό σαν εργαζόμενοι. Ο πληθυσμός ήταν παρόμοιος με αυτόν στα αγγλικά καταστήματα δηλαδή, επαίτες, άστεγοι και κλέφτες. Υπολογίζεται ότι στο Άμστερνταμ με πληθυσμό τότε γύρω στους 100.000 κατοίκους, φιλοξενούνταν στο Rasp-huis περίπου 3.500 νεαροί παραβάτες.

Μέσω του μετασχηματισμού των ιδρυμάτων αυτών προέκυψε ένας υβριδικός θεσμός που οι Rusche και Kirchheimer τα ονομάζουν "houses of correction", μια μορφή που υιοθετήθηκε στις περισσότερες γερμανόφωνες χώρες. Η διαφορά του «house of correction» είναι ότι συνδυάζει τα χαρακτηριστικά του πτωχοκομείου, του workhouse αλλά και των ιδρυμάτων ποινικού εγκλεισμού. Ο κύριος στόχος του ήταν η μετατροπή η εργασίας απρόθυμων

---

⁴¹ Dario Melossi, Massimo Pavarini, The Prison and the factory, The Origins of the Penitentiary System, 1977, σελ 15

⁴² Dario Melossi, Massimo Pavarini, The Prison and the factory, The Origins of the Penitentiary System, 1977, σελ 16

ανθρώπων σε κοινωνικά χρήσιμη εργασία, αναγκάζοντάς του να δουλεύουν με αυστηρή πειθαρχία. Μέσω της καταναγκαστικής εργασίας μέσα στα ιδρύματα αυτά οι εργαζόμενοι ταυτόχρονα αποκτούσαν μια εξειδίκευση, η οποία στόχευε το καθεστώς τότε να διοχετευτεί αργότερα εθελοντικά στην αγορά εργασίας.

Τα ιδρύματα αυτά βέβαια είχαν και τους αντιπάλους τους, κυρίως τις εμπορικές συντεχνίες που διαμαρτύρονταν για την παραβίαση των μονοπωλίων τους και την παραβίαση του ελεύθερου ανταγωνισμού μέσω της αξιοποίησης καταναγκαστικής εργασίας. Ωστόσο, γίνεται δεκτό ότι τα ιδρύματα αυτά ήταν εξαιρετικά κερδοφόρα για την εθνική οικονομία στο σύνολό της. Οι χαμηλοί μισθοί τους αλλά και η εξειδίκευση ανειδίκευτων εργατών ήταν εξαιρετικά σημαντική για την άνοδο του καπιταλισμού.

Βέβαια, εκτός από τη συμβολή τους στην εδραίωση του καπιταλιστικού συστήματος, τα ιδρύματα αυτά αποτέλεσαν καθοριστικό ρόλο στην εμφάνιση και καθιέρωση του θεσμού της φυλακής, καθώς αποτέλεσαν πρόδρομό της. Στην αρχή εγκλείονταν σε αυτά μόνο άστεγοι, ορφανά και παιδιά αλλά στη συνέχεια καταδικάζονταν και για πιο βαριά αδικήματα με αποτέλεσμα στο τέλος να αντικαταστήσουν πλήρως τις άλλες μορφές ποινικού εγκλεισμού.

Η μορφή της φυλακής λοιπόν εμφανίστηκε στο τέλος της περιόδου του μερκαντιλισμού όταν η εργασία έπαψε πια να βρίσκεται σε έλλειψη και είχαν πλέον δημιουργηθεί κοινωνικές πολιτικές που μπορούσαν να απορροφήσουν το εργατικό δυναμικό που είχε ανάγκη η εποχή.⁴³

3.2 Η γέννηση της φυλακής

Οι ιδέες του διαφωτισμού αλλά και ο διαχωρισμός του νόμου από την ηθική και η δημιουργία πιο αυστηρού νομικού φορμαλισμού άνοιξε τη συζήτηση για την αναμόρφωση των σωφρονιστικών συστημάτων. Διανοητές και φιλόσοφοι όπως Χομπς, ο Μοντεσκιέ, ο Μπεκαρία στηλίτευσαν την κοινωνική ανισότητα ενώπιον του νόμου και διακήρυξαν την αναγκαιότητα συστηματοποίησης του νομικού συστήματος. Ως αποτέλεσμα αυτών των εξελίξεων εδραιώθηκε η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης ως εχέγγυο της ελευθερίας και της ισότητας ενώπιον του νόμου.

---

⁴³ D.Garland, Punishment and modern society, 1990

Ο Χομπς ήταν ο πρώτος που αποσύνδεσε το δίκαιο από την ηθική και του προσέδωσε μια αυστηρά φορμαλιστική μορφή.⁴⁴ «Κάθε έγκλημα είναι αμάρτημα, αλλά δεν είναι κάθε αμάρτημα έγκλημα». Ταυτόχρονα εισήγαγε την αρχή ότι ένας νόμος που θεσπίστηκε μετά την κολαστέα πράξη δεν μπορεί να την καταστήσει έγκλημα καθώς ένας νόμος δεν μπορεί να τεθεί υπ' όψιν και να είναι υποχρεωτικός πριν θεσπιστεί. Ο Μπεκαρία ήταν από τους υποστηρικτές της αποσύνδεσης της δικαιοσύνης από την ηθική και τη θρησκεία. Τα συμπεράσματα του Μπεκαρία συνοψίζονται στον εξής διάλογο: « Ποιοι είναι αυτοί οι νόμοι τους οποίου έχω γεννηθεί για να σέβομαι οι οποίοι κάνουν τόσο μεγάλες διακρίσεις ανάμεσα σε εμένα και έναν πλούσιο άντρα;(…) Ποιος φτιάχνει αυτούς τους νόμους; Οι πλούσιοι και σπουδαίοι οι οποίοι όμως ποτέ δεν Καταδέχτηκαν να συναντήσουν και να αντικρύσουν την δύστυχη ζωή των φτωχών(…) Ας σπάσουμε αυτούς τους φραγμούς που είναι καταστροφικοί για το μεγαλύτερο κομμάτι της ανθρωπότητας και χρήσιμοι μόνο σε ελάχιστους τυράννους».⁴⁵

Η εκβιομηχάνιση της παραγωγής έφερε αλλαγές στην οικονομία. Παλαιότερα, μονάχα με την κρατική ενίσχυση μπορούσε κάποιος να στηρίξει μια επιχείρηση, πλέον όμως ο οποιοσδήποτε με λίγο κεφάλαιο μπορούσε να ξεκινήσει κάποιου είδους επιχείρηση. Δημιουργήθηκε η μεσαία τάξη ως ξεχωριστό κοινωνικό στρώμα και άρχισε να συνειδητοποιεί σταδιακά ότι έχει αντιπαραθετικά συμφέροντα με τους κατέχοντες μονοπωλιακές θέσεις στην οικονομία. Οι μεγαλοαστικές τάξεις άρχισαν να διακηρύσσουν την ελευθερία της παραγωγής και την ελευθερία του εμπορίου. Ο ελεύθερος ανταγωνισμός έμελλε να είναι η εγγύηση της αρμονίας μεταξύ των διαφορετικών συμφερόντων.

Ως αποτέλεσμα των παραπάνω αλλαγών το εργοστάσιο αντικατέστησε τα πτωχοκομεία καθώς το τελευταίο απέκτησε μεγάλο βαθμό εποπτείας και πειθάρχησης των εργαζομένων.⁴⁶(Η ελεύθερη αγορά μπορούσε να παράξει πολύ πιο εντατικά και απέφευγε τον κίνδυνο περιορισμού του μηχανισμού παραγωγής που είχε το workhouse). Με άλλα λόγια τα πτωχοκομεία έπεσαν σε αχρηστία καθώς δημιουργήθηκαν νέες και καλύτερες μορφές παραγωγής κέρδους. **Ως επακόλουθο ο θεσμός της φυλακής αναδύθηκε και εδραιώθηκε ως ο κύρια ποινή για τους παραβάτες του νόμου.**

Η εργασία στις φυλακές κατά την ίδρυσή της δεν απορρίφτηκε εκ των προτέρων, απλά κρίθηκε ότι ο ποινικός και πειθαρχικός της ρόλος ήταν πιο σημαντικός από τον οικονομικό της

---

⁴⁴ George Rusche, Otto Kirchheimer, Punishment and Social Structure, 2009 , σελ.73

⁴⁵ George Rusche, Otto Kirchheimer, Punishment and Social Structure, 2009 , σελ.76

⁴⁶ George Rusche, Otto Kirchheimer, Punishment and Social Structure, 2009 , σελ 95

ρόλο. ⁴⁷Εξ' αλλού η είσοδος των μηχανών στην παραγωγή και ο βαθμός των επενδύσεων σε όλες τις μορφές της παραγωγής είχαν αυξηθεί τόσο πολύ που η εργασία στις φυλακές ελλόχευε τον κίνδυνο να συνοδευτεί από απώλεια κερδών.

Σύμφωνα με τον D.Melossi η δομή της φυλακής προσομοιάζει με αυτή του εργοστασίου καθώς στην πραγματικότητα αποτελεί μια παραγωγική ενότητα.⁴⁸ Παρ' όλα αυτά ακόμα και όταν οι κυρίαρχες τάξεις προσπάθησαν να καταστήσουν την λειτουργία των φυλακών παραγωγική, αυτή τους η επιθυμία δεν μπόρεσε να ολοκληρωθεί διότι η δομή των φυλακών πολύ δύσκολα μπορεί να μετατραπεί σε καθαρό όχημα παραγωγής κέρδους. Μολονότι τα πρώτα δείγματα φυλακών ήταν κατασκευασμένα στο μοντέλο του εργοστασίου, ο βασικός παραγωγικός στόχος των φυλακών που επετεύχθη ήταν η μετατροπή του βασικού μοντέλου εγκληματία της εποχής, του άστεγου, που αρνείται να εργαστεί. Επομένως, ο βασικός του στόχος ήταν όχι η παραγωγή αγαθών αλλά η παραγωγή συγκεκριμένου μοντέλου εργαζομένου. Η φυλακή αναλύεται από τον Μελόσι ως μία μηχανή ικανή να μετατρέψει κατά την περίοδο της ίδρυσής της τον βίαιο και παρορμητικό εγκληματία της εποχής σε ένα πειθαρχημένο υποκείμενο με συγκεκριμένες παραγωγικές ικανότητες. Στην ουσία ο παραπάνω σκοπός έχει οικονομικό αντίκρισμα κυρίως διότι μέσω της διαμόρφωσης του φυλακής με τη μορφή του εργοστασίου διαμορφώνεται το νέο μοντέλο εργαζομένου μια βιομηχανικής κοινωνίας.

Ο παραπάνω συλλογισμός μπορεί να βασιστεί και σε βασικές έννοιες της οικονομίας του Ρικάρντο:

- 1) Αν η προσφορά της εργασίας στην ελεύθερη αγορά υπερβαίνει τη ζήτηση (με αποτέλεσμα την ανεργία και τη μείωση των μισθών) το επίπεδο διαβίωσης μέσα στα ιδρύματα χειροτερεύει αυτόματα. Αυτό συμβαίνει διότι οι φυλακές καταλήγουν να συνιστούν έναν χώρο για την καταστροφή του πλεονάζοντος εργατικού δυναμικού. Ωστόσο, όταν οι νόμοι της προσφοράς και της ζήτησης βρίσκονται σε ισορροπία, οι φυλακές συντελούν στη μείωση της καμπύλης της πρώτης.
- 2) Αντίθετα, εφόσον η προσφορά της εργασίας είναι περιορισμένη (και συμπερασματικά αυξάνονται τα επίπεδα των μισθών), η φυλακή δεν είναι απλα ένα μέρος καταστροφής του πλεονάζοντος εργατικού δυναμικού αλλά επιπλέον ένα μέρος όπου

---

⁴⁷ Dario Melossi, Massimo Pavarini, *The Prison and the factory, The Origins of the Penitentiary System*, 1977, σελ 38

⁴⁸ Dario Melossi, Massimo Pavarini, *The Prison and the factory, The Origins of the Penitentiary System*, 1977, σελ 143

η εργατική δύναμη αξιοποιείται χρήσιμα και στη συνέχεια διοχετεύεται στην αγορά εργασίας μετά από μία διαδικασία εξειδίκευσής της.

Σύμφωνα με τον Φουκώ, το σύστημα της φυλακής σχετίζεται με τη μορφή-μισθός.⁴⁹ Όπως λαμβάνουμε έναν μισθό για να χρόνο εργασίας, παίρνουμε αντίστροφα ένα χρόνο ελευθερίας ως αντίτιμο για μια παράβαση. Δεδομένου ότι ο χρόνος είναι το μόνο αγαθό που διαθέτει ένα άτομο, τούτος είτε αποτελεί αντικείμενο αγοράς εν όψει μιας εργασίας ή αντίστοιχα αντικείμενο αφαίρεσης εξαιτίας μιας παράβασης. Ο μισθός χρησιμεύει ως αμοιβή για το χρόνο εργασίας ενώ ο χρόνος ελευθερίας θα χρησιμεύσει ως αμοιβή για την παράβαση.

Ο χρόνος εισάγεται στο σύστημα της καπιταλιστικής εξουσίας και στο σύστημα των ποινών. Για να τιμωρήσει το άτομο, η κοινωνία θα οικειοποιηθεί το χρόνο που του απομένει να ζήσει. Ο χρόνος ανταλλάσσεται με εξουσία. Πίσω βέβαια από τη μορφή- μισθός η μορφή εξουσίας έχει ουσιαστικά στόχο να ασκηθεί στο χρόνο των ανθρώπων : οργάνωση του χρόνου εργασίας στο εργοστάσιο, διανομή και υπολογισμός αυτού του χρόνου στο μισθό, έλεγχος του ελεύθερου χρόνου και της ζωής του εργάτη, αποταμίευση, συντάξεις κλπ. Σύμφωνα λοιπόν με τον Φουκώ, η εν λόγω σχέση χρόνου κάθειρξης και χρόνου εργασίας αντικατοπτρίζει τη συνέχεια ανάμεσα στο ρολόι του εργοστασίου, στο χρονόμετρο της αλυσίδας παραγωγής και στο ημερήσιο πρόγραμμα της φυλακής.

Με την ανάπτυξη του καπιταλισμού και την εγκαθίδρυση του θεσμού της φυλακής ο Πασουκάνις θεωρεί πως η μορφή του εγκλεισμού συνδέεται με την παράσταση του αφηρημένου ανθρώπου και της αφηρημένης ανθρώπινης εργασίας που μετρείται σε χρόνο. Η συστηματοποίηση του ποινικού δικαίου και η εγκαθίδρυση της αρχής *nullum crimen nulla poena sine lege* αποσκοπεί σύμφωνα με τον Πασουκάνις στο να γνωρίζει το άτομο ποιο αναλογικό ποσό ελευθερίας θα πρέπει να πληρώσει σαν συνέπεια της σύμβασης που έκλεισε προ του δικαστηρίου. Η έννοια των ποινικών κωδίκων και των ποινικών δικονομιών, σύμφωνα με τον Πασουκάνις, αποσκοπούν στο να γνωρίζει από πριν το άτομο τις προϋποθέσεις στη βάση των οποίων θα πρέπει να εξοφλήσει.

---

⁴⁹ M.Foucault, 2016, Η τιμωρητική κοινωνία, σελ 81

3.3 Ενοικίαση Κρατουμένων (Convict Leasing)

Μετά το 1820 υιοθετήθηκε σε ευρεία κλίμακα το σύστημα της ενοικίασης των κρατουμένων σε ιδιώτες και εταιρείες⁵⁰. Στη Νότιο Αμερική, μετά την κατάργηση της σκλαβιάς, το σύστημα αυτό έλαβε χώρα προκειμένου να αντικαταστήσει το κενό που δημιουργήθηκε από την κατάργησή της. Η παλαιά και νέα ολιγαρχία έδειξε το ενδιαφέρον της στην διατήρηση της καταναγκαστικής εργασίας, αφενός για τη διατήρηση εργατών για τις φυτείες αλλά επιπλέον για την υλοποίηση έργων υποδομής. Για να επιτευχθούν τα παραπάνω αυξήθηκαν δραματικά ο συλλήψεις και οι ποινές κάθειρξης ενώ ενεργοποιήθηκε νομοθεσία που προσανατολιζόταν στην εγκληματικότητα των Αφρικανών Αμερικανών. Οι ακαδημαϊκοί υποστηρίζουν ότι η ενοικίαση κρατουμένων ήταν υπό πολλές έννοιες χειρότερη από τη σκλαβιά, διότι οι επιχειρηματίες δεν είχαν στην ιδιοκτησία τους κρατουμένους και άρα δεν είχαν κανένα επιχειρηματικό ενδιαφέρον να επενδύσουν σε αυτούς. Επομένως, ακόμα και εάν ένας κρατούμενος απεβίωνε κατά τη διάρκεια της εργασίας του, το γεγονός αυτό δεν ενδιέφερε ιδιαίτερα τον επιχειρηματία καθώς θα τον αντικαθιστούσε με έναν άλλο κρατούμενο.⁵¹ Η ενοικίαση των κρατουμένων ήταν μία από τις βασικές πηγές κερδοφορίας για τους επιχειρηματίες και τους πολιτικούς και αυτή η πρακτική διήρκησε για περίπου μισό αιώνα.⁵² Όσο η ενοικίαση των κρατουμένων γινόταν πιο δημοφιλής και προσοδοφόρα τόσο η ηλικία των κρατουμένων μειωνόταν και την πλειονότητά τους σχεδόν κατέληξαν να είναι Αφροαμερικανοί.

Το 1883 ξεκίνησε να συζητείται εν όψει αντιδράσεων του εκλογικού σώματος η κατάργηση της ενοικίασης των κρατουμένων. Παράλληλα με κομμάτι της ολιγαρχίας στη Ν.Αμερική που απέρριπτε το σύστημα αυτό ως μη δημοκρατικό, ήταν κυρίως τα σωματεία που έδωσαν την πιο σκληρή μάχη δηλώνοντας πως από την εργασία των κρατουμένων δημιουργείται αθέμιτος ανταγωνισμός. Η έλλειψη της ζήτησης στην αγορά εργασίας είχε οδηγήσει τις αρχές στην κατεύθυνση της «πειθάρχησης» των κρατουμένων μέσω της καταναγκαστικής εργασίας ωστόσο το 1910 οι εργάτες στις ΗΠΑ διακήρυξαν ότι η εργασία των κρατουμένων έχει εξαιρετικά δυσμενή επίδραση στους μισθούς τους και στο επίπεδο διαβίωσής τους.⁵³ Τα εργατικά σωματεία τόσο στη Νότια όσο και στη Βόρεια Αμερική ξεκίνησαν απεργίες προκειμένου να πιέσουν τους κυβερνώντες να προχωρήσουν σε νομοθετική μεταρρύθμιση

---

⁵⁰ McLennan, R.M, The crisis of imprisonment: Protests, Politics, and the Making of the American Penal State 1776-1941, 2008

⁵¹ Mancini, M.J One dies, get another: convict leasing in the American South, 1996

⁵² Mancini, M.J Race, economics, and the abandonment of convict leasing, 1978

⁵³ Thompson, H, Rethinking working-class struggle through the lens of the carceral state: Toward a labor history of inmates and guards 2011

επί του θέματος. Το 1930 λίγο πριν το New Deal και με αφορμή την μεγάλη οικονομική ύφεση οι ΗΠΑ απαγόρευαν την εισαγωγή προϊόντων που ήταν αποτέλεσμα καταναγκαστικής εργασίας κρατουμένων ενώ την ίδια χρονιά ο Διεθνής Οργανισμός Εργασίας ψήφισε τη Σύμβαση ν.29 που απαγόρευε την καταναγκαστική και υποχρεωτική εργασία.

3.4 Τεχνολογική Επανάσταση, Παγκοσμιοποίηση και ποινική καταστολή

Όλες οι μεγάλες αλλαγές στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα ακολουθούν την ανάγκη για συσσώρευση του κεφαλαίου και στην ανάγκη δημιουργίας νέων αγορών ,ενίσχυσης των κερδών και απόκτησης πλεονεκτημάτων στον ανταγωνισμό μεταξύ των επιχειρήσεων. Τα παραπάνω είχαν σαν αποτέλεσμα την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών, την ανάπτυξη στον τομέα των μεταφορών και τον τηλεπικοινωνιών που είχαν εντυπωσιακή ανάπτυξη εκείνη την περίοδο. Η τεχνολογία των αυτοκινήτων, των αεροπλάνων, των ηλεκτρονικών συσκευών, τηλεφώνων, των υπολογιστών αλλά και του Internet άλλαξαν σε ραγδαίο ρυθμό την κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα. Δόθηκε η δυνατότητα για τη δημιουργία της κοινωνίας της πληροφορίας και την επικοινωνία ανθρώπων, επιχειρήσεων και κρατών σε όλες τις άκρες της γης. Δημιουργήθηκε βέβαια ταυτόχρονα και ένα χάσμα ανάμεσα σε αυτούς που κατέχουν την τεχνολογία και σε αυτούς που δεν την κατέχουν.

Από το 1950 και μετά η οικονομίες της Αγγλίας και της Αμερικής γνώρισαν μεγάλη ανάπτυξη. Εξαιτίας της παγκοσμιοποίησης, της ανάπτυξης της τεχνολογίας στους τομείς της παραγωγής, το χαμηλό κόστος της ενέργειας αλλά την επιτυχία του κεϋνσιανού μοντέλου διαχείρισης της οικονομίας, έγινε εφικτή η διαχείριση των προηγούμενων κυκλικών οικονομικών κρίσεων που είχαν εμφανιστεί ενώ η μείωση της ανεργίας και η αύξηση των μισθών δημιουργούσαν μια ασφαλή ζώνη για την καθημερινή ζωή των εργαζομένων.⁵⁴

Ωστόσο, η κρίση του πετρελαίου το 1970 εγκαινίασε μια περίοδο οικονομικής κρίσης και πολιτικής αστάθειας. Σε αυτήν την περίοδο το κεϋνσιανό μοντέλο ρύθμισης της αγοράς και της ζήτησης απέτυχε να φέρει αποτελέσματα. Οι μισθοί μειώθηκαν, ο πληθωρισμός αυξήθηκε, οι ρυθμοί παραγωγής και εμπορίου μειώθηκαν με αποτέλεσμα να εμφανιστεί

---

⁵⁴ David Garland, 2001, The culture of control,σελ 79

κύμα μαζικής ανεργίας, να καταρρεύσει η βιομηχανική παραγωγή. Όταν η οικονομία ανέκαμψε είχε πιο αργή ανάπτυξη απ' ό,τι παλαιότερα και βασιζόταν κυρίως στον τομέα των υπηρεσιών και στις νέες τεχνολογίες. Το αποτέλεσμα ήταν να διαμορφωθούν νέοι όροι εργασίας με κύρια χαρακτηριστικά του χαμηλού μισθού, την ελαστική απασχόληση και σε αντιδιαστολή ταυτόχρονα την ζήτηση για υψηλά εκπαιδευμένους και εξειδικευμένους υπαλλήλους.

Για το μεγαλύτερο μέρος του 20^{ου} αιώνα, οι περισσότερες αντεγκληματικές πολιτικές και οι αποφάσεις σχετικά με το ποινικό σύστημα βασιζόνταν σε μία κοινωνική προσέγγιση της παρέκκλισης και του εγκλήματος. Τα εγκλήματα είχαν κοινωνική αιτία και άρα έπρεπε να βρεθεί μία αντιμετώπιση που να έχει κοινωνικά χαρακτηριστικά. Οι παρεκκλίσεις αντιμετωπίζονταν ως κομμάτι ενός συγκεκριμένου κοινωνικού συνόλου που αποτελούσε αντικείμενο ενδελεχούς μελέτης και διερεύνησης. Ωστόσο πρόσφατα αναδύθηκε ένα νέο μοντέλο προσέγγισης των ποινών που χαρακτηρίζεται περισσότερο ως οικονομικό παρά ως κοινωνικό. Αυτός ο τρόπος σκέψης καθόρισε το πώς παίρνονται αποφάσεις στο κομμάτι της ποινικής καταστολής, πως ορίζονται οι προτεραιότητες και πως κατανέμονται οι κρατικές δυνάμεις και πόροι. Αυτή η μεθοδολογία σκέψης άλλαξε τον τρόπο δομής και διαχείρισης εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων.⁵⁵

Φυσικά η δικαιοσύνη πάντα βασιζόταν στους πόρους της και η ποινική καταστολή πάντα είχε ένα κόστος. Ποτέ δεν υπήρχε εποχή που οι εργαζόμενοι στον τομέα του σωφρονισμού δεν παραποιούνταν για τους χαμηλούς μισθούς τους. Ωστόσο, ζητήματα κόστους και αποτελεσματικότητας καθορίζουν σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό τις πολιτικές αποφάσεις και τον κρατικό σχεδιασμό. Σήμερα οι εργαζόμενοι στην ποινική καταστολή καλούνται να μιλήσουν τη οικονομική γλώσσα του κόστους-οφέλους, της βέλτιστης απόδοσης (Best value) και της δημοσιονομικής υπευθυνότητας και πειθαρχίας. Το Management αντικατέστησε όλες τις μεθόδους αξιολόγησης και αποτελεί μέτρο της αξιοπιστίας με αποτέλεσμα οι παλιές μέθοδοι που είχαν πιο κοινωνική χροιά να χάνουν την αξιοπιστία τους. Οι παλιά γλώσσα της διερεύνησης των κοινωνικών αιτιών αντικαταστάθηκε από μία καινούρια γλώσσα (παράγοντες ρίσκου, αγορά και ζήτηση, κόστος του εγκλήματος και τιμολόγηση της ποινής), η οποία μεταφράζει με όρους μικροοικονομίας τις ποινικές πρακτικές. Το κόστος του εγκλήματος πλέον υπολογίζεται διεξοδικά ενώ το ίδιο συμβαίνει με το κόστος της πρόληψης, της καταστολής και της τιμωρίας του εγκλήματος.

---

⁵⁵ David Garland, 2001, *The culture of control*, σελ 188

Οι υποστηρικτές της οικονομικής ανάλυσης του δικαίου όπως ο Gary Becker και ο Richard Posner παρουσίασαν στα έργα τους ότι αυτή η λογική μπορεί να εμφανιστεί σε όλους τους κλάδους του δικαίου.

Ο Μπέκερ εφαρμόζει τα βασικά οικονομικά και την θεωρία κόστους- οφέλους για να απαντήσει στην ακόλουθη ερώτηση: Τι ποσοστό πόρων και πόση τιμωρία πρέπει να χρησιμοποιηθεί για να επιτευχθεί η επιβολή της νομοθεσίας; Ακόμα πιο συγκεκριμένα, πόσα αδικήματα θα έπρεπε να επιτρέπονται και πόσοι παραβάτες θα έπρεπε να μένουν ατιμώρητοι;⁵⁶ Αυτή η ανάλυση στην οικονομική πλευρά των εγκλημάτων ήταν η πρώτη συστηματική προσπάθεια να εφαρμοστούν η θεωρία της ορθολογικής επιλογής και η θεωρία κόστους-οφέλους στον νομικό κλάδο.

Σύμφωνα με τον Πόσνερ, η βασική λειτουργία του ποινικού δικαίου είναι να αποτρέπει τους ανθρώπους από το να παρακάμπτουν ανεπιτυχώς την αγορά. Η βασική υπόθεση στην ανάλυση του Πόσνερ είναι ότι όταν τα κόστη συναλλαγής είναι χαμηλά, η αγορά διανέμει τα αγαθά πολύ πιο αποτελεσματικά από οποιοδήποτε μηχανισμό. Οι εγκληματικές πράξεις είναι μέτρα που τα άτομα υιοθετούν προκειμένου να προσπεράσουν αυτά τα κόστη συναλλαγής. Επομένως οι συναλλαγές που διευκολύνουν τέτοιες πράξεις είναι από τη φύση τους ανεπαρκείς.

Ακολουθώντας την παραπάνω λογική και προκειμένου να ελέγξουν τον προϋπολογισμό τους οι κυβερνήσεις υιοθέτησαν διαφορετικούς συνδυασμούς τεσσάρων κυρίως στρατηγικών.⁵⁷ Η πρώτη ήταν η περικοπή εξόδων στις συνθήκες διαβίωσης μέσα στις φυλακές και στα κελιά περιορίζοντας τις παροχές που προσφέρονταν μέσα σε αυτές: εκπαίδευση, αθλητισμός, ψυχαγωγία, δραστηριότητες που στόχευαν στην αναμόρφωση των κρατουμένων, αλλά την ίδια στιγμή περιόρισαν τις νομικές υπηρεσίες και τα επισκεπτήρια. Ωστόσο αυτές οι περικοπές δεν ήταν αρκετές για να περιορίσουν το κόστος καθώς ήδη στο όνομα της οικονομικής κρίσης οι προϋπολογισμοί των σωφρονιστικών καταστημάτων είχαν περιοριστεί δραματικά. Επιπλέον, ο έλεγχος νομιμότητας των συνθηκών υγιεινής από τα ίδια τα δικαστήρια περιόρισε τις δυνατότητες των κυβερνήσεων και ιδιωτών να κινηθούν προς την παραπάνω κατεύθυνση.

Έτσι η δεύτερη στρατηγική ήταν η εισαγωγή νέων τεχνολογιών μέσα στην ποινική καταστολή μέσω της χρήσης βίντεο, υπολογιστών, ηλεκτρονικών ανιχνευτών, μηχανήματα με χρήση ακτινοβολιών, τηλεκατεύθυνσης προκειμένου να μειωθεί το προσωπικό στα σωφρονιστικά

---

⁵⁶ Gary S. Becker, 1968, "Crime and Punishment: An economic Approach, Journal of political economy 170

⁵⁷ Loic Wacquant, 2009, Prisons of poverty, σελ 71

καταστήματα και να ρυθμιστεί η ζωή των κρατουμένων με το μικρότερο δυνατό κόστος. Ωστόσο τα μηχανήματα αυτά είναι ακριβά και δεν μπορούσαν να αντικαταστήσουν την αναγκαιότητα ύπαρξης προσωπικού φύλαξης και υποστήριξης των κρατουμένων.

Η τρίτη στρατηγική ήταν η μετακίνηση του κόστους της επιτήρησης στους ίδιους τους κρατουμένους και τις οικογένειές τους παίρνοντας διάφορες μορφές: έκτακτες εισφορές μετά την είσοδο στις φυλακές, εισφορές για την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, για τον ρουχισμό, τη χρήση ηλεκτρισμού και τηλεφώνου. Σε κάποιες χώρες δίνεται η δυνατότητα αγωγής στον προηγούμενο κρατούμενο από τον επόμενο προκειμένου να αποκατασταθούν οικονομικά οι φθορές που είχαν προξενηθεί στο κελί. Ωστόσο και αυτή η στρατηγική είχε μικρό αποτέλεσμα δεδομένου ότι στην πλειοψηφία τους οι κρατούμενοι ανήκουν στα φτωχά κοινωνικά στρώματα και άρα ήταν περιορισμένες οι εισφορές που μπορούσαν να συνεισφέρουν.

Έτσι εισήχθη η τέταρτη στρατηγική που δεν είναι άλλη από την εκμετάλλευση της εργασίας των κρατουμένων μέσα στις φυλακές και η περικοπή των μισθών τους προκειμένου να πληρώσουν την παραμονή τους μέσα στις φυλακές.

3.5 Η επαναφορά της εργασίας των κρατουμένων

Το 1971, με τους κοινωνικοπολιτικούς συσχετισμούς να αλλάζουν ο πρόεδρος των ΗΠΑ R.Nixon ξεκίνησε πολιτική καμπάνια διακηρύσσοντας πόλεμο ενάντια στα ναρκωτικά.⁵⁸ Η καμπάνια αυτή είχε ως αποτέλεσμα μεγαλύτερες ποινές και οδήγησε στην υπερβολική μεγέθυνση του αριθμού των κρατουμένων και συνακόλουθα στον υπερπληθυσμό των φυλακών.⁵⁹

Μέχρι το 1980 ο αριθμός των κρατουμένων στις ΗΠΑ είχε ξεπεράσει κάθε προηγούμενο. Περισσότεροι κρατούμενοι συνεπάγονται, μεγαλύτερο κόστος για τη συντήρησή τους και μεγαλύτερες εγκαταστάσεις φυλακών για την στέγασή τους. Το πρόβλημα του υπερπληθυσμού των κρατουμένων αποτέλεσε κεντρικό άξονα του δημόσιου διαλόγου με αποτέλεσμα να ψηφιστούν νόμοι που να επιτρέπουν την ίδρυση ιδιωτικών φυλακών αλλά και την εκμετάλλευση της εργασίας των κρατουμένων από ιδιώτες.

Ο αριθμός των κρατουμένων στις φυλακές ωστόσο έμεινε σχετικά χαμηλός στις ομοσπονδιακές φυλακές. Περίπου 30.000 κρατούμενοι εργάζονταν στα δύο βασικά

---

⁵⁸ Alythea S Morell, Incentives to Incarcerate: Corporation Involvement in Prison Labor and the Privatization of the Prison System, (2015)

⁵⁹ Engel P(2014) Watch how quickly the war on drugs changed America's prison population(2014)

προγράμματα εργασίας των ομοσπονδιακών φυλακών. Το κύριο πρόγραμμα ενίσχυσης της εργασίας των κρατουμένων (Prison Industry Enhancement Certification Programm-PIECP) στο οποίο συμμετείχαν το 2015 εταιρείες όπως η Boeing, Starbucks, Victoria's Secret κ.α απασχόλησε μόλις 4.700 κρατούμενους. Ο βασικό λόγος για τον χαμηλό αριθμό απασχόλησης είναι οι αυστηρές συνθήκες διαφάνειας που απαιτεί η νομοθεσία. Οι διοικούντες τα προγράμματα αυτά είναι υποχρεωμένοι από το νόμο να δημοσιεύουν τον ακριβή αριθμό κρατουμένων που εργάζονται και ταυτόχρονα το όνομα του εργοδότη τους. Ταυτόχρονα, πρέπει να προηγηθεί διαβούλευση με τα εργατικά σωματεία και οι τοπικές εταιρείες προκειμένου να υπογραφεί συμβόλαιο εκμετάλλευσης της εργασίας των κρατουμένων. Τέλος, οι εταιρείες που συμμετέχουν στα προγράμματα αυτά είναι υποχρεωμένες να παρέχουν στους κρατουμένους μισθό, ίσο με τον νόμιμο κατώτατο μισθό. Ωστόσο στην πράξη οι κρατούμενοι δεν λαμβάνουν τον κατώτατο μισθό. Ο εισπραχθείς μισθός μειώνεται κατά 60% μέσω των περικοπών για φόρους, διαμονή, διατροφή αλλά και την ενίσχυση των θυμάτων των εγκληματικών πράξεων και των οικογενειών τους.

Εκτός από το PIECP η δημόσια εταιρεία διεύθυνσης φυλακών UNICOR είναι μία από τις μεγαλύτερες εταιρείες που αξιοποιεί την εργασία των κρατουμένων σε ομοσπονδιακό επίπεδο. Το 2008 απασχολούσε 21.000 κρατούμενους ενώ το 2015 ο αριθμός μειώθηκε στους 12.000. Η εν λόγω εταιρεία κατασκευάζει ρουχισμό, όπλα, ραδιόφωνα και προϊόντα επικοινωνίας με μέσο μισθό ανά ώρα από 0,23 μέχρι 1,15 δολάρια. Γίνεται λοιπόν φανερό ότι παρατηρούνται πολύ χειρότερες εργασιακές συνθήκες σε σχέση με την ελεύθερη αγορά, παρ' όλο που τα εργατικά σωματεία συμμετέχουν σε αυτά τα προγράμματα και προσπαθούν να διασφαλίσουν στοιχειώδη δικαιώματα των κρατουμένων, όπως παραδείγματος χάριν η εθελοντικότητα της συμμετοχής.

3.6 Οι συνθήκες εργασίας στις φυλακές

Σχετικά με την εργασία των κρατουμένων στις φυλακές, θα μελετήσουμε τις διοικητικές συνθήκες που ρυθμίζουν τη συμπεριφορά των κρατουμένων κατά την εργασία τους στις φυλακές. Στις φυλακές η εργατική δύναμη των κρατουμένων βρίσκεται υπό την ευθύνη των σωφρονιστικών υπαλλήλων, οι οποίοι έχουν διοριστεί από τις αρχές. Κατά μία έννοια ο διευθυντής των σωφρονιστικών καταστημάτων έχει όλη την ευθύνη για την κάρπωση της υπεραξίας από την εργασία των κρατουμένων. Μπορεί μάλιστα να ενοικιάσει τους καταδίκους σε εταιρείες προκειμένου να αναλάβουν εκείνοι την εποπτεία αλλά και το κέρδος από την εργασία του. Αξίζει να σημειωθεί ότι την ευθύνη για την επιλογή του εργοδότη την

έχει αποκλειστικά ο διευθυντής του καταστήματος και ο κατάδικος δεν έχει κανέναν λόγο στην επιλογή αυτού.⁶⁰

Παρατηρεί κανείς ότι ένα μεγάλο κομμάτι των κρατουμένων δεν εργάζεται. Θα μπορούσε λοιπόν κάποιος να ισχυριστεί ότι εφόσον ένα μεγάλο κομμάτι δεν εργάζεται, τότε υπάρχει μια σχετική ελευθερία των κρατουμένων ως προς τη διάθεση ή μη της εργασίας τους. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην μειωμένη επέκταση των εγκαταστάσεων εργασίας κρατουμένων λόγω των αντιδράσεων των σωματείων αλλά και ιδιωτικών εταιρειών. Στην πραγματικότητα βέβαια ένας κρατούμενος που αρνηθεί να εργαστεί μπορεί να αντιμετωπίσει σοβαρές διοικητικές κυρώσεις αλλά και κατακόρυφη χειροτέρευση των καθημερινών συνθηκών διαβίωσής του ως αντίτιμο από τις διοικητικές αρχές.

Ένας ακόμα λόγος που οι κρατούμενοι δέχονται να εργαστούν είναι ότι λαμβάνουν ένα εισόδημα για να καλύψουν τις προσωπικές τους ανάγκες, οι οποίες λόγω του υπερπληθυσμού των φυλακών, αλλά και των περικοπών της κρατικής χρηματοδότησης ολοένα και λιγότερο μπορούν να καλύπτονται από τα δημόσια ή ιδιωτικά καταστήματα κράτησης.

Συμπερασματικά, θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι δεδομένου ότι οι κρατούμενοι δεν μπορούν να επιλέξουν τον εργοδότη τους και δεδομένου ότι οι πενιχροί μισθοί που λαμβάνουν δεν αρκούν ούτε καν για τη διατήρηση και αναπαραγωγή της εργατικής τους δύναμης, το καθεστώς αυτό είναι έντονα εκμεταλλευτικό και προσομοιάζει με όλα τα προηγούμενα αναφερθέντα καθεστώτα καταναγκαστικής εργασίας που έχουν εφαρμοστεί ιστορικά προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι ανάγκες της αγοράς εργασίας.

---

⁶⁰ A.Bair, 2008, Prison Labor in the United States, An economic analysis

Επισκόπηση βιβλιογραφίας

Ελληνική Βιβλιογραφία

M.Foucault,2016,Η τιμωρητική κοινωνία,
Σ.Φεντερίτσι, 2004, Ο Καλιμπάν και η Μάγισσα,

Ξένη Βιβλιογραφία

George Rusche, 2009, Otto Kirchheimer, Punishment and Social Structure
D.Garland, 1990, Punishment and modern society,
Thomas G.Blomberg , 2000 ,Karol Lucken, American Penology,A history of control,
Dario Melossi, Massimo Pavarini, 1977 The Prison and the factory, The Origins of the Penitentiary System
McLennan, R.M, 2008, The crisis of imprisonment: Protests, Politics, and the Making of the American Penal State 1776-1941
Mancini, 1996, M.J One dies, get another: convict leasing in the American South,
Mancini, 1978, M.J Race, economics, and the abandonment of convict leasing,
Thompson, H, 2011, Rethinking working-class struggle through the lens of the carceral state: Toward a labor history of inmates and guards 2011
Gary S.Becker ,1968,“Crime and Punishment: An economic Approach, Journal of political economy
Loic Wacquant,2009,Prisons of poverty,
Alythea S Morell, 2015Incentives to Incarcerate: Corporation Involvement in Prison Labor and the Privatization of the Prison System,
Engel P(2014) Watch how quickly the war on drugs changed America’s prison population
A.Bair, 2008, Prison Labor in the United States, An economic analysis

4. Η ιδιωτικοποίηση των φυλακών

Η ιδιωτικοποίηση πολλών φυλακών δημιούργησε μία νέα επιχειρηματική ευκαιρία συνδυασμένη παράλληλα με την εργασία των κρατουμένων. Μέσα σε τρεις δεκαετίες ο ιδιωτικός τομέας στη φύλαξη των κρατουμένων γιγαντώθηκε φτάνοντας να φιλοξενεί περίπου το 1/10 των κρατουμένων.⁶¹ Ανάμεσα στις εταιρείες που αναδείχθηκαν και αποτέλεσαν πυλώνα αυτής της προσπάθειας είναι η GEO Group και η CCA (Corrections Corporation America) οι οποίες έχουν ετήσιο κέρδος πάνω από 3 δις δολάρια. Παρ' όλο που οι ιδιωτικές εταιρείες έχουν στην ιδιοκτησία τους και διαχειρίζονται τις φυλακές, λαμβάνουν χορηγία σε ημερήσια και μηνιαία βάση από την κυβέρνηση.⁶² Επιπλέον, ενώ οι ιδιωτικές επενδυτές κατασκεύασαν νέες εγκαταστάσεις, σε μεγάλο βαθμό αγόρασαν κίολας κρατικές εγκαταστάσεις για να στεγάσουν τους κρατουμένους.⁶³ Τέλος, η ιδιωτικοποίηση των φυλακών δεν είχε αποτέλεσμα τη μείωση της εισφοράς των φορολογουμένων, παρ' ότι συρρικνώθηκε το προσωπικό τους, μειώθηκαν οι μισθοί και περιορίστηκε η εκπαιδευτική εξέλιξη των εργαζομένων σε αυτές.

Αν και αρχικά είχε απαγορευτεί η ίδρυση ιδιωτικών φυλακών μετά από ένα σκάνδαλο βίαιης καταπάτησης των δικαιωμάτων των κρατουμένων που είχαν ενοικιαστεί σαν εργαζόμενοι στη Νότια Αμερική, η ιδέα επανήλθε το 1980 όταν η απεύθυνση στον ιδιωτικό τομέα φάνηκε ως η πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση του υπερπληθυσμού των κρατουμένων.⁶⁴ Από την ίδρυση της CCA στο Τενεσί το 1983 αυτή η βιομηχανία συμπεριέλαβε το 7% του πληθυσμού των κρατουμένων με 142.000 κρεβάτια διαθέσιμα το 2000 (έναντι 15.000 κρεβατιών το 1990 και 33.000 το 1993). Αναλυτές των σωφρονιστικών καταστημάτων προέβλεπαν τότε ότι η επέκταση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας στον τομέα των φυλακών θα οδηγούσε στον τριπλασιασμό του αριθμού αυτού την επόμενη δεκαετία.

Δεκαεπτά εταιρείες μοιράστηκαν 140 φυλακές διασκορπισμένες ανάμεσα σε είκοσι πολιτείες, κυρίως στο Τέξας, τη Φλόριντα, το Κολοράντο, την Οκλαχόμα και το Τενεσί.⁶⁵ Κάποιες από αυτές τι εταιρείες περιορίζονται στη διαχείριση των υπαρχόντων κρατουμένων με την παροχή προσωπικού και υπηρεσιών. Άλλες ειδικεύονται στην παροχή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, φαγητού, delivery, προγράμματα work release, μεταβατικές υπηρεσίες για τους

⁶¹ Alythea S Morell, Incentives to Incarcerate: Corporation Involvement in Prison Labor and the Privatization of the Prison System, (2015)

⁶² Kinglore, J (2013) The myth of prison slave labor camps in the U.S (2013)

⁶³ Chang, Tf and DE Thompkins (2002) Corporations go to prisons: The expansion of corporate power in the correctional industry, 2002, Labor Studies Journal

⁶⁴ Attorney General, 1999, The New York City Police Departments "Stop and Frisk" Practices: A Report to the people of the state of New York City from the Office of the Attorney General

⁶⁵ Loic Wacquant, 2009, Prisons of poverty, σελ 71

ανηλίκους ή παροχή εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Ένας μικρός αριθμός από αυτές προσφέρει τις βασικές υπηρεσίες και παροχές για την ύπαρξη των σωφρονιστικών καταστημάτων: αρχιτεκτονικά σχέδια, επενδύσεις, κατασκευές και συντήρηση, μεταφορά κρατουμένων. Υπάρχει επίσης μια ανερχόμενη αγορά που αναλαμβάνει την μεταφορά κρατουμένων από την μία πολιτεία στην άλλη καθώς σε μία πολιτεία μπορεί να υπάρχει υπερπληθυσμός κρατουμένων και σε μία άλλη να υπάρχουν πολλά κρεβάτια κενά. Το 2000 το Wisconsin μετέφερε κρατουμένους εκτός πολιτείας παρ' όλο που υπήρχε χωρητικότητα καθώς η CCA χρέωνε 42 δολάρια ανά ημέρα και ανά κρατούμενο στο Μισισίπι ή το Αρκάνσας ενώ σε μία τοπική φυλακή χρέωνε 54 δολάρια.

Οι ίδρυση ιδιωτικών φυλακών βρήκε πολύ εύφορο έδαφος στις αντιδράσεις των κατοίκων των επαρχιακών αγροτικών περιοχών οι οποίοι ήταν πολύ θετικοί. Οι εποχές που οι κάτοικοι διαμαρτύρονταν για την ίδρυση μια φυλακής στην περιοχή τους αποτελούν πλέον παρελθόν. Οι φυλακές δεν χρησιμοποιούν πολλά χημικά, δεν μολύνουν την ατμόσφαιρα, ούτε προκαλούν ηχορύπανση. Αντίθετα οι φυλακές φέρνουν σταθερές θέσεις εργασίας, καινούριες πηγές επιχειρηματικότητας και νέα πηγές φόρων. Για αυτό το λόγο οι τοπικές αρχές σε πολλές περιπτώσεις προσέφεραν δελεαστικά πακέτα στις ιδιωτικές φυλακές για να ανοίξουν παράρτημα στην περιοχή τους.⁶⁶

Αναφορικά με το εάν οι ιδιωτικές φυλακές έχουν μακροπρόθεσμα οικονομικά οφέλη υπάρχουν αντικρουόμενες απόψεις.⁶⁷ Ο κοινωνιολόγος John Eason σε έρευνά του για τις ιδιωτικές φυλακές σε αγροτικές φυλακές υποστηρίζει ότι έχουν θετικό οικονομικό αντίκτυπο. Ισχυρίζεται ότι στο πρώτο κύμα εμφάνισης των ιδιωτικών φυλακών (1969-1978) διαπιστώθηκε αύξηση στο μέσο οικιακό και οικογενειακό εισόδημα και μείωση στη φτώχεια.⁶⁸ Ωστόσο ο Eason διαπιστώνει ότι οι ιδιωτικές φυλακές προσέφεραν μόνο μία βραχυπρόθεσμη οικονομική άνοδο για κάποιες αγροτικές περιοχές. Την ίδια στιγμή που οι εγκαταστάσεις των φυλακών αυξάνουν το μέσο οικιακό εισόδημα, μειώνουν την ανεργία και την φτώχεια, αυτές οι επιδράσεις δεν έχουν μακροπρόθεσμη διάρκεια.

---

⁶⁶ David Anderson, 1995, *Crime and the Politics of Hysteria, How the Willie Horton Story Changed American Justice*

⁶⁷ Lauren-Brooke Eisen, 2018, *Inside Private Prisons An American Dilemma in the Age of Mass Incarceration*

⁶⁸ John M. Eason, "Prisons as Panacea or Pariah? The Countervailing Consequences of the Prison Boom on the Political Economy of Rural Towns," *Social Science* 6, 1 (2017): 17.

Σήμερα η εξάπλωση της ιδιωτικοποίησης στις κυβερνητικές υπηρεσίες στις ΗΠΑ είναι αξιοσημείωτη. Μία έρευνα το 2011 πάνω στα συμβόλαια των δήμων, τις ιδιωτικοποιήσεις και τις αναθέσεις έργων ανέδειξε ότι οι πιο συνηθισμένες υπηρεσίες που η κυβέρνηση αναθέτει σε ιδιώτες είναι η αποκομιδή των σκουπιδιών, η κατασκευή δρόμων και γεφυρών και το ασφαλιστικό σύστημα⁶⁹ Το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης δεν αποτελεί εξαίρεση στο κύμα ιδιωτικοποίησης. Στην Καλιφόρνια οι ιδιωτικοί δικαστικές, οι οποίοι αποκαλούνται “rent-a-judges” είναι επίσημα κομμάτι του συστήματος δικαιοσύνης. Το 1978 δύο δικηγόροι από την Καλιφόρνια βρήκαν ένα νόμο που επέτρεπε στους διαδίκους να ζητήσουν «δικαστική ακρόαση» πριν από οποιαδήποτε εκδίκαση της διαφοράς τους.⁷⁰ Την ίδια στιγμή στην Καλιφόρνια εκκρεμούσε μία σημαντική υπόθεση η οποία όμως είχε καθυστερήσει πάνω από 8 χρόνια⁷¹ Αυτοί οι δικηγόροι λοιπόν, στην προσπάθειά τους μία περίπλοκη υπόθεση να διευθετηθεί γρήγορα- προσέγγισαν έναν συνταξιοδοτημένο δικαστή που είχε τις απαραίτητες γνώσεις στο συγκεκριμένο θέμα που εκκρεμούσε. Ο δικαστής αφ’ ενός πληρώθηκε ιδιωτικά και οι πελάτες γλίτωσαν μία πολύχρονη αναμονή για την εκδίκαση στο δικαστήριο. Κατ’ αρχήν ο δικαστής μοιάζει με οποιονδήποτε άλλον δικαστή διαφοροποιείται όμως στον τρόπο πληρωμής. Η πρακτική αυτή δέχτηκε έντονη κριτική καθώς δημιουργεί δύο ταχύτητες στην απονομή της δικαιοσύνης: μία για αυτούς που αντέχουν να πληρώσουν έναν δικαστή ένα ποσό που μπορεί να υπερβαίνει τα χίλια δολάρια ανά ημέρα, και μία για τους φτωχούς που θα πρέπει να περιμένουν χρόνια για να εκδικαστεί μία υπόθεση⁷²

Ένα συχνό επιχείρημα υπέρ της ιδιωτικοποίησης είναι ότι οι ιδιωτικές φυλακές διευκολύνουν την αποτελεσματικότητα και τα κόστη μειώνοντας έτσι τους φόρους. Ωστόσο ο τρόπος που τα κόστη υπολογίζονται για μία δημόσια υπηρεσία και για μία ιδιωτική εταιρεία είναι τελείως διαφορετικός και έτσι τα μεγέθη δεν είναι εύκολα συγκρίσιμα. Η CCA για παράδειγμα ισχυρίζεται ότι η συνεργασία μαζί της εξοικονομεί χρήματα στο κράτος : « Η CCA παρέχει ομοσπονδιακές, κρατικές και επαρχιακές υπηρεσίες κράτησης με καλύτερη ποιότητα και

---

⁶⁹ 26. Bill Wolpin, “Special Report: 2011 Privatization Survey,” American City & County, June 1, 2011, <http://americancityandcounty.com/administration/finance/government-privatization-survey-201106>.

⁷⁰ Sara Terry, “Rent-a-Judge: A Fast Way to ‘Day in Court,’ ” Christian Science Monitor, February 9, 1982, <http://www.csmonitor.com/1982/0209/020935.html>.

⁷¹ Benson, “The Enterprise of Law,” 223

⁷² Anne S. Kim, 1994, “Rent-a-Judges and the Cost of Selling Justice,” Duke Law Journal 44

μικρότερο κόστος. Το κόστος της CCA για κάθε φυλακισμένο είναι από 5-20 δολάρια μικρότερο ανά μέρα σε σχέση με τις δημόσιες φυλακές».⁷³

Όταν γίνονται τέτοιου είδους συγκρίσεις, οι εκτιμήσεις πρέπει να παίρνουν υπ' όψιν τους τα εξής κόστη: τους μισθούς των σωφρονιστικών υπαλλήλων και υπηρεσίες όπως η ιατροφαρμακευτική τους περίθαλψη, η ασφάλιση και η εκπαίδευση του προσωπικού. Επίσης πρέπει να περιλαμβάνονται η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη των κρατουμένων, οι υπηρεσίες σίτισης, εκπαίδευσης και αναμόρφωσης. Επίσης πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψιν η συντήρηση και ανακαίνιση των εγκαταστάσεων. Πως μπορούν να συγκριθούν τα κόστη αυτά μεταξύ των φυλακών από τη στιγμή που κάθε φυλακή διαθέτει έναν μοναδικό πληθυσμό κρατουμένων;

Για παράδειγμα κρατούμενοι υψηλού κινδύνου κοστίζουν περισσότερο από εκείνους που απαιτούν λιγότερες προδιαγραφές ασφαλείας λόγω της αναλογίας προσωπικού που απαιτείται ανά κρατούμενο και λόγω των αυστηρότερων μέτρων προστασίας. Παρομοίως οι μεγαλύτεροι και πιο άρρωστοι κρατούμενοι απαιτούν μεγαλύτερη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και συχνότερα περισσότερες υπηρεσίες. Το κόστος κράτησης κάποιου που ξεπερνά τα πενήντα έτη είναι από δύο μέχρι πέντε φορές μεγαλύτερο σε σχέση με άτομα ηλικίας μέχρι σαράντα εννέα ετών.⁷⁴ Οι ιδιωτικές φυλακές συχνά διαπραγματεύονται τον τύπο κρατουμένου που θα φιλοξενήσουν, για παράδειγμα περιορίζοντας την πρόσβαση σε κρατουμένους που έχουν προβλήματα υγείας. Αυτές οι διαφορές περιορίζουν πολύ τη δυνατότητα να βρεθεί ένα αντικειμενικό μέτρο σύγκρισης.

Σύμφωνα με την καθηγήτρια νομικής Sasha Volokh « μερικές φορές δεν υπάρχουν συγκρίσιμες εγκαταστάσεις. Ακόμα και αν υπάρχουν δύο φυλακές που φιλοξενούν κρατουμένους του ίδιου φύλου και της ίδιας επικινδυνότητας, σε γενικές γραμμές διαφέρουν σε μέγεθος, ηλικίες, πληθυσμό, κατάσταση υγείας και σχεδιασμό των εγκαταστάσεων. Συγκεκριμένα, η σύγκριση εγκαταστάσεων που διαφέρουν σε αριθμό κρατουμένων είναι

---

⁷³ Corrections Corporation of America, "A Strategic Corrections Partnership with Corrections Corporation of America: A Privatization Plan for Today's Correctional needs", 6, https://ccamericastorage.blob.core.windows.net/media/Default/documents/CCA-Resource-Center/Strategic_Private_Corr.pdf.

⁷⁴ Soffiyah Elijah, "Aging in Prison: Reducing Elder Incarceration and Promoting Public Safety," Center for Justice at Columbia University, November 2015, 9, http://centerforjustice.columbia.edu/files/2015/10/AgingInPrison_FINAL_web.pdf.

προβληματική καθώς οι εγκαταστάσεις με περισσότερους κρατούμενους ευνοούνται από τις οικονομίες κλίμακας».

Το 2015 το πανεπιστήμιο της Κολούμπια έγινε το πρώτο στις ΗΠΑ που ξεκίνησε να κάνει καμπάνια ενάντια στις ιδιωτικές φυλακές. Ο πρόεδρος του Κολούμπια Lee Bollinger ανακοίνωσε ότι το πανεπιστήμιο « δεν θα συνεργάζεται με εταιρείες που συμπράττουν με τις ιδιωτικές φυλακές και θα αποφεύγει να κάνει οποιαδήποτε επένδυση σε αυτές τις εταιρείες. Θεωρήθηκε μεγάλη νίκη καθώς η καμπάνια έπεισε ένα από τα μεγαλύτερα πανεπιστήμια του κόσμου να αλλάξει τις πρακτικές του στις επενδύσεις δημιουργήθηκε και καθοδηγήθηκε εξ' ολοκλήρου από τους φοιτητές.

Την ίδια περίοδο δικηγόροι, ακαδημαϊκοί και εκπρόσωποι κοινοτήτων στις ΗΠΑ ίδρυσαν μία μη κερδοσκοπική ένωση με την ονομασία «Abolish Private Prisons». Η ένωση αυτή υποστηρίζει την έλλειψη συνταγματικότητας των ιδιωτικών φυλακών με το νομικό επιχειρήμα *non delegation doctrine* σύμφωνα με το οποίο η κυβέρνηση δεν μπορεί να αναθέτει σε κάποιον άλλο δημόσια εξουσία που από το σύνταγμα ανατίθεται μόνο σε αυτήν. Η ένωση «Abolish Private Prisons» ισχυρίζεται ότι η αρμοδιότητα κράτησης κρατουμένων είναι αυστηρά κυβερνητική, και η παραμέληση αυτού του ρόλου συνιστά παραβίαση του συντάγματος. Η είσοδος ιδιωτικής πρωτοβουλίας στο σωφρονιστικό σύστημα μετατρέπει τους κρατούμενους σε ιδιοκτησία και αντίκειται σε διεθνή κείμενα. (Thirteenth Amendment's abolition of slavery , Eighth Amendment's prohibition of cruel and unusual punishment).⁷⁵

4.1 Επιχειρήματα που χρησιμοποιούνται υπέρ των ιδιωτικών φυλακών

Οι ιδιωτικές φυλακές χρησιμοποιούνται στις ΗΠΑ για περίπου 40 χρόνια, ωστόσο οι αποδείξεις για τα πλεονεκτήματά τους είναι αρκετά σπάνιες. Ο Wilkinson, ο οποίος διηύθυνε το Ohio Department of Rehabilitation and Correction και τώρα διευθύνει το MTC, εξηγεί: “Yes, any for profit organization has a motive to not lose money, to make money. But that doesn't mean that they don't focus on all the things that are important—like training and education

---

⁷⁵ U.S. Government Accountability Office, “Private and Public Prisons: Studies Comparing Costs and/or Quality of Service,” GAO/GGD-96-158, 1996, <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/GAOREPORTS-GGD-96-158/html/GAOREPORTSGGD-96-158.htm>.

and rehabilitation and other things.”⁷⁶ Τα πλεονεκτήματα των ιδιωτικών εγκαταστάσεων περιλαμβάνουν την δυνατότητα να μειωθεί ο υπερπληθυσμός των φυλακών και την δυνατότητά τους να κλείσουν γρήγορα όταν μειώνεται ο πληθυσμός των κρατουμένων. Επίσης οι υποστηρικτές των ιδιωτικών φυλακών ισχυρίζονται ότι οι ιδιωτικές φυλακές δημιουργούν ανταγωνισμό μεταξύ των εταιρειών που διαχειρίζονται τις φυλακές και ότι δεν υπάρχει απόδειξη ότι η βιομηχανία των ιδιωτικών φυλακών χρηματοδοτεί κυβερνήσεις για να παίρνει πολιτικές αποφάσεις υπέρ τους.

Μείωση υπερπληθυσμού

Ίσως ο βασικότερος λόγος που δίνει κίνητρο στις κυβερνήσεις να κάνουν συμβόλαια με τις ιδιωτικές φυλακές είναι η μείωση του υπερπληθυσμού. Εξ’ αιτίας του υπερπληθυσμού στις φυλακές η Καλιφόρνια άρχισε να στέλνει εκατοντάδες κρατουμένους σε ιδιωτικές φυλακές έξω από την πολιτεία της το 2006. Μέχρι το τέλος του 2010 είχε στείλει πάνω από 10.000 κρατουμένους σε ιδιωτικές φυλακές⁷⁷ Το 2011 το ανώτατο δικαστήριο των ΗΠΑ έκρινε ότι οι συνθήκες φυλακής της Καλιφόρνια παραβιάζουν το διεθνές δίκαιο⁷⁸ Η πλειοψηφία του δικαστηρίου έκρινε ότι από τις φωτογραφίες των κρατουμένων οι συνθήκες μοιάζουν με δωμάτια που προσομοιάζουν στα workhouses και τα αποκάλεσαν «κελιά σε μέγεθος τηλεφωνικού θαλάμου, χωρίς τουαλέτες».⁷⁹

Το 2016 περισσότεροι από 4000 κρατούμενοι κρατούνταν στις ιδιωτικές φυλακές στην Καλιφόρνια και 2000 κρατούνταν στις ιδιωτικές φυλακές έξω από την Πολιτεία.⁸⁰ Επιπροσθέτως περίπου 3.700 μετανάστες χωρίς χαρτιά κρατούνταν στα ιδιωτικά κέντρα κράτησης μέσα στην Πολιτεία.⁸¹ Οι πολέμιοι των ιδιωτικών φυλακών ισχυρίζονται ότι η βιομηχανία ενισχύει την αύξηση του αριθμού των φυλακισμένων γιατί οι ιδιωτικές φυλακές μπορούν γρήγορα να χτίσουν φυλακές με δικά τους έξοδα. Ένα άλλο επιχείρημα είναι ότι τα κυβερνητικά στελέχη μπορούν να «κρυφτούν» πίσω από τις επιχειρήσεις παρακάμπτοντας

---

⁷⁶ Reggie Wilkinson, interview by Lauren-Brooke Eisen, February 9, 2016.

⁷⁷ Leonard Gilroy, “California Can Use Private Prisons in Criminal Justice Reform Efforts,” Orange County Register, October 9, 2016.

⁷⁸ Adam Liptak, “Justice, 5–4, Tell California to Cut Prisoner Population,” *New York Times*, May 23, 2011

⁷⁹ *Brown v. Plata*, 563 U.S. 493, 503 (2011).

⁸⁰ Foon Rhee, “Breaking Up with Private Prisons Can Be Hard to Do,” Sacramento Bee, August 19, 2016.

⁸¹ Bob Egelko, “As U.S. Cuts Ties With Private Prisons, California To Keep Using Them,” Orange County Register, August 29, 2016; <http://www.ocregister.com/2016/08/29/as-us-cuts-ties-with-private-prisons-california-to-keep-using-them/>.

την αποδοχή ή μη του εκλογικού σώματος για αποφάσεις σχετικές με τις φυλακές. Οι φτωχοποιημένες αγροτικές περιοχές παλεύουν για μία ευκαιρία να δημιουργηθούν ιδιωτικές φυλακές στη χώρα τους. Για τους πολιτικούς οι ιδιωτικές φυλακές διασφαλίζουν την επανεκλογή τους. Οι ιδιωτικές φυλακές είναι μία ανακούφιση για τις περιοχές με υπερπληθυσμό κρατουμένων και δίνεται στις κυβερνήσεις η δυνατότητα για αποσυμφόρηση των φυλακών χωρίς να χρειαστεί να μπουν σε δημόσιο διάλογο για την αναμόρφωση του ποινικού κώδικα και των σωφρονιστικών πρακτικών.

Closing with Flexibility

Όταν η δημόσιες πολιτειακές και ομοσπονδιακές φυλακές στις ΗΠΑ αδειάζουν σε μεγάλο βαθμό, το κλείσιμό τους είναι μια δύσκολη πολιτική απόφαση. Οι πιο πολλοί κυβερνητικοί και νομοθέτες αντιμετωπίζουν πολιτικό κόστος έντονο καθώς χάνονται θέσεις εργασίας σε αγροτικές περιοχές που επικρατεί φτώχεια. Σχεδόν όλα τα μέλη του προσωπικού των δημοσίων φυλακών συμμετέχουν σε κάποιο σωματείο που προστατεύει το μισθό και τη δουλειά τους και η αντίστασή τους μπορεί να καθυστερήσει το κλείσιμο μιας φυλακής για μήνες αν όχι για χρόνια. Αντίθετα οι ιδιωτικές φυλακές δεν έχουν τόσο ισχυρά σωματεία και έτσι υπάρχει μικρή αντίδραση στο κλείσιμό τους. Επομένως η κυβέρνηση έχει πολύ μικρότερο ρίσκο, απλά τερματίζει το ιδιωτικό της συμβόλαιο με την ιδιωτική φυλακή. Η κυβέρνηση των ΗΠΑ έκανε ακριβώς αυτό το καλοκαίρι το 2016. Με τη μείωση του αριθμού των κρατουμένων το υπουργείο δικαιοσύνης υποστήριξε ότι χρειάζονται μειώσεις στις ιδιωτικές φυλακές. Με ένα απλό υπόμνημα το υπουργείο δικαιοσύνης ανακοίνωσε ότι θα αρχίσει να μην ανανεώνει τα συμβόλαια με τις ιδιωτικές φυλακές.⁸²

Ανταγωνισμός

Οι δικηγόροι των ιδιωτικών φυλακών ισχυρίζονται ότι με την εισαγωγή του ελεύθερου ανταγωνισμού στις φυλακές, οι ιδιωτικές εταιρείες παρέχουν καινοτόμες λύσεις με μικρότερα κόστη και καλύτερη ποιότητα. Ωστόσο αυτός ο ελεύθερος ανταγωνισμός διαπιστώθηκε ότι είναι κάπως περιορισμένος καθώς οι τρεις μεγαλύτερες εταιρείες ιδιωτικής φύλαξης

---

⁸² Memorandum for the Acting Director, Federal Bureau of Prisons, "Recession of Memorandum on Use of Private Prisons," February 21, 2017, https://www.bop.gov/resources/news/pdfs/20170224_doj_memo.pdf.

κατέχουν πάνω από το 96% των κλινών στο χώρο των φυλακών.⁸³ Υποθετικά μία πιο ευρεία αγορά στον τομέα θα μπορούσε να αυξήσει την καινοτομία λόγω του ανταγωνισμού. Αλλά η πραγματικότητα είναι ότι οι τρεις μεγαλύτερες εταιρείες ιδιωτικής φύλαξης έχουν ελάχιστο ανταγωνισμό. Υπήρχαν δώδεκα εταιρείες το 1999 που είχαν εγκαταστάσεις ιδιωτικών φυλακών αλλά τελικά οι οκτώ από αυτές αγοράστηκαν από την GEO Group και την CCA.⁸⁴

Καινοτομία

Οι εταιρείες ιδιωτικής φύλαξης ισχυρίζονται ότι είναι καινοτόμες, ωστόσο το 2004 το υπουργείο δικαιοσύνης έκρινε ότι «the existing studies of comparative costs and of comparative recidivism rates to [sic] not support any strong inferences about the state's obtaining more innovative imprisonment from the private sector».⁸⁵ Η αποστολή της GEO groups είναι να αναπτύξει καινοτόμες συνεργασίες δημόσιου ιδιωτικού τομέα σε παγκόσμιο επίπεδο ελαχιστοποιώντας το κόστος και χρησιμοποιώντας νέες τεχνολογίες.⁸⁶

Αντίστοιχα η CCA ισχυρίζεται ότι η προσέγγισή της στη συνεργασία δημόσιου-ιδιωτικού τομέα συνδυάζει καινοτομία και μικρό κόστος με τη συνεχή πάντα επιτήρηση από τον δημόσιο τομέα.⁸⁷ Ωστόσο υπάρχουν λίγες αποδείξεις ότι ισχύουν τα παραπάνω κυρίως λόγω των αυστηρών περιορισμών που υπάρχουν στις ιδιωτικές φυλακές. Ο καθηγητής Volokh σημειώνει πως τα συμβόλαια των ιδιωτικών φυλακών στην ουσία δίνουν δημόσια χαρακτήρα στον ιδιωτικό τομέα, εισάγοντας τους κανόνες των δημόσιων φυλακών στις ιδιωτικές. Η ιδιωτικοποίηση αποτελεί μία άσκηση σχετικά με το ποιος υποδύεται καλύτερα μία δημόσια φυλακή.⁸⁸

---

⁸³ Megan Mumford, Diane Whitmore Schanzenbach, and Ryan Nunn, "The Economics of Private Prisons," Brookings Institute, Hamilton Project, 2016, 3, https://www.brookings.edu/wpcontent/uploads/2016/10/es_20161021_private_prisons_economics.pdf.

⁸⁴ CCA acquired Correctional Alternatives, Inc. in 2013. GEO Group acquired Dominion Management/McCloud Correctional Services (2000), Correctional Services Corporation (2005), CentraCore Properties Trust (2007), Cornell Acquisition (2010), and LCS Corrections Services (2015). Community Education Center acquired CiviGenics in 2007. Ibid., 3, note 4.

⁸⁵ Douglas McDonald and Carl Patten, "Governments' Management of Private Prisons," U.S. Department of Justice, January 2004, <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/203968.pdf>

⁸⁶ GEO Group, "Who We Are," https://www.geogroup.com/who_we_are.

⁸⁷ CoreCivic, Home page, <http://www.cca.com/>.

⁸⁸ Alexander Volokh, "Prison Accountability and Performance Measures," *Emory Law Journal* 63 (2014): 339, 365.

4.2 Τα συμβόλαια των ιδιωτικών φυλακών.

Εξετάζοντας τα συμβόλαια των ιδιωτικών φυλακών συνειδητοποιεί κανείς ότι η έρευνα σχετικά με την εξοικονόμηση πόρων μέσω της ιδιωτικοποίησης των φυλακών συνήθως επικεντρώνεται στο καθημερινό κόστος κράτησης ανά κρατούμενο, με αποτέλεσμα το νομικό κόστος που συνδέεται με την κατάρτιση ενός συμβολαίου να μην λαμβάνονται υπ' όψιν.⁸⁹ Αυτή η διαδικασία ξεκινά με το κόστος προετοιμασίας της πρότασης προς σύναψη, η οποία μπορεί να κυμαίνεται από λίγες μόνο σελίδες μέχρι μερικές εκατοντάδες. Έπειτα ακολουθεί ο χρόνος που χρειάζεται η πολιτεία για να μελετήσει και να συγκρίνει τις προτάσεις που κατατίθενται για τις ιδιωτικές φυλακές, να διαπραγματευτεί τους όρους αλλά και ο χρόνος που χρειάζονται οι νομικές ομάδες για να κάνουν περίληψη των συμβολαίων. Ως ένδειξη του χρόνου που δαπανάται για τη σύνταξη συμβολαίων, μία απάντηση σε μία προκήρυξη που διεκδικούν εννέα εταιρείες συνήθως αποτελείται από 80 κούτες εγγράφων και αντίστοιχο αριθμό αρχιτεκτονικών σχεδίων. Αυτό το κόστος της κυβέρνησης στην μελέτη των εγγράφων αυτών δεν προσμετράται στην σύγκριση των πλεονεκτημάτων των ιδιωτικών φυλακών σε σχέση με τις δημόσιες. Από τα πιο παλιά μέχρι τα νεώτερα συμβόλαια, το μεγαλύτερο ζήτημα που προκύπτει σχετίζεται με το κόστος σε σχέση με την ποιότητα. Η αποζημίωση και οι αναπροσαρμογές που πρέπει να γίνουν προκειμένου αυτή να δοθεί σχετίζονται άμεσα με το κόστος. Ωστόσο, οι απαιτήσεις συντήρησης, προσωπικού αλλά και η τοποθέτηση επιτηρητών των συμβολαίων εμφανίζονται σαν επιπλέον κατηγορίες που όμως επι της ουσίας εξυπηρετούν το παραπάνω στόχο, δηλαδή τη μεγιστοποίηση των κερδών και έχουν άμεση σχέση με την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Παρακάτω τα θέματα αυτά αναλύονται λεπτομερώς.

Αποζημίωση

Ο τομέας των αποζημιώσεων δίνει προνόμια στις ιδιωτικές φυλακές και οι προσαρμογές που συνήθως γίνονται αντικείμενο συμφωνίας είναι αρκετά δαπανηρές για την κυβέρνηση. Τα συμβόλαια τηρούν ημερήσια αποζημίωση ανά κρατούμενο. Για παράδειγμα το 1988 το συμβόλαιο στην Hernando County ορίζει το κόστος ανά κρατούμενο και ανά ημέρα στα

---

⁸⁹ Donna Selman and Paul Leighton, 2010, Punishment for Sale Private Prisons, Big Business, and the Incarceration Binge

28,75 δολάρια. Την ίδια στιγμή βέβαια εξασφαλίζει χρηματοδότηση για τουλάχιστον 160 κρατούμενους ανεξάρτητα αν αυτοί βρίσκονται πράγματι εκεί. Όσο ο χρόνος περνάει η εξασφάλιση της πληρωμής για έναν μίνιμουμ αριθμό κρατουμένων, ανεξάρτητα με το αν υπάρχουν στην πραγματικότητα, έγινε συνήθεια στα συμβόλαια.

Για παράδειγμα το 1998 το συμβόλαιο με φυλακή στην Bay County στην Φλόριντα, διασφαλίζει 53,50 ανά κρατούμενο και ανά ημέρα και υπόσχεται να χρηματοδοτεί την εγκατάσταση στο 90% της χωρητικότητάς της ανεξάρτητα αν με τον πραγματικό αριθμό των κρατουμένων. Επιπροσθέτως, ανά τα χρόνια το συμβόλαιο αυτό περιέχει ρήτρες με τις οποίες αυξάνεται η αποζημίωση ανά κρατούμενο εφόσον οι εγκαταστάσεις είναι γεμάτες σε ποσοστό μεγαλύτερο του 90%, φτάνοντας ακόμα και το τα 74,97 δολάρια για κάθε παραπάνω κρατούμενο άνω του ποσοστού αυτού. Αυτό το μοντέλο μπορεί μεν να ενθαρρύνει τις κυβερνήσεις να κρατάνε τον αριθμό των κρατουμένων κάτω του 90% αλλά στην ουσία δίνει ώθηση στην μεγιστοποίηση των κερδών των επιχειρήσεων.

Η πληρωμή για συγκεκριμένη χωρητικότητα εκ των προτέρων ανεξάρτητα από τον αριθμό των κρατουμένων δικαιολογείται ως πρακτική διότι δίνει μία ευελιξία στην κυβέρνηση ως προς της διαχείρισή του. Ωστόσο εφόσον κάποιος ενδιαφέρεται για την εξοικονόμηση των πόρων των φορολογουμένων ίσως θα έπρεπε να δίνει μία πιο λεπτομερή εξήγηση όταν υπάρχει μία τόσο μεγάλη διαφορά κόστους από ένα ποσοστό χωρητικότητας και πάνω. Αυτή η πρακτική δυσχεραίνει πολύ και την συγκριτική οικονομική ανάλυση των δύο συστημάτων, δηλαδή του δημόσιου και του ιδιωτικού. Διότι σε μία δημόσια φυλακή όταν υπάρχει ένα άδειο κρεβάτι οι φορολογούμενοι πληρώνουν λιγότερους φόρους καθώς δεν το επωμίζονται. Αντίθετα στις ιδιωτικές φυλακές οι φορολογούμενοι επωμίζονται το κόστος των άδειων κρεβατιών.

Αυτή η λογική της συμβολαίων δημιουργεί δύο επιπρόσθετα προβλήματα. Πρώτον είναι πιθανόν να μειώνονται οι εναλλακτικές μορφές έκτισης της ποινής με τη λογική ότι « υπάρχει χώρος, πληρώνουμε γι' αυτόν σε κάθε περίπτωση, οπότε ας τον χρησιμοποιήσουμε". Το δεύτερο πρόβλημα είναι εξ' ίσου σημαντικό και εγείρει σημαντικά ερωτήματα συνολικά για τη σωφρονιστική πολιτική. Όσο οι εταιρείες διατηρούν χωρητικότητα μεγαλύτερη του 90%, αυξάνουν τα κέρδη τους και ταυτόχρονα ενισχύεται το επιχειρήμα ότι χρειάζονται περισσότερες φυλακές.

Τα αρχικά συμβόλαια επέτρεπαν στις εταιρείες να συμβληθούν και με άλλες κυβερνήσεις προκειμένου να γεμίσουν τα άδεια κρεβάτια. Το 1988 το συμβόλαιο της φυλακής στην Hernando County εγγυούταν όταν η κυβέρνηση θα συνέδραμε την εταιρεία στην αναζήτηση

πλήρωσης των κενών κρεβατιών (άλλο ένα φορολογικό κόστος το οποίο δεν λαμβάνεται υπ' όψιν στις συγκριτικές μελέτες. Υπήρχε μάλιστα ρήτρα στο συμβόλαιο ότι για κάθε κρατούμενο που θα βοηθήσει η κυβέρνηση να βρεθεί θα λάμβανε 80% από το εισόδημα της εταιρείας. Όμως μέχρι το 2005 αντιστράφηκαν τελείως οι όροι καθώς αντί να παρακρατά το 80% το κράτος, πλέον τα συμβόλαια όριζαν ότι θα παρακρατά το 85% η ιδιωτική εταιρεία. Τελικά η ρύθμιση έφτασε στο σημείο να αποζημιώνει το κράτος τις φυλακές για το 100% της αξίας κάθε κρεβατιού κρατουμένου που αντί να σταλεί σε ιδιωτική φυλακή, κρατούνταν σε δημόσια εγκατάσταση.

Συντήρηση εγκαταστάσεων

Το κομμάτι των συμβολαίων που αφορά στις εγκαταστάσεις των ιδιωτικών φυλακών, τη χρήση τους και της συντήρησή τους, άλλαξαν δραματικά ανά τα χρόνια και όχι προς όφελος των φορολογούμενων. Οι ρυθμίσεις για τις αποζημιώσεις προς όφελος των εγκαταστάσεων παρέχουν αρκετά παράθυρα για να αυξηθεί το κόστος υπέρ των ιδιωτών αυξάνοντας έτσι τα έξοδα των κυβερνήσεων. Συνήθως το κόστος αυτό μετριέται σε κόστος ανά μέρα. Για παράδειγμα, το 1998 ένα συμβόλαιο μεταξύ της CCA και της Φλόριντα σχετικά με τις φυλακές Gadsden κοστολογούσε το καθημερινό κόστος για τις εγκαταστάσεις σε 2,80 δολάρια ανά κατάδικο ή 645.000 ανά χρόνο για τις τις συνήθεις επισκευές και συντηρήσεις. Ωστόσο αποδείχθη ότι η εταιρεία αυτή ξόδευε μόλις 170.000 δολάρια ανά χρόνο για επισκευές και συντηρήσεις. Στα πέντε χρόνια που διαρκούσε το συμβόλαιο η εταιρεία έλαβε πάνω από 2,85 εκ. δολάρια. Αξίζει να τονιστεί ότι αυτά τα κόστη αναλογούν σε μόνο μία εταιρία και μόνο μία εγκατάσταση. Το 2005 η Φλόριντα ιδιωτικοποίησε όλο το σωφρονιστικό σύστημα για τους ανηλίκους και είχε έξι ιδιωτικές φυλακές.⁹⁰

Οι διατυπώσεις στα συμβόλαια των ιδιωτικών φυλακών με τις κυβερνήσεις ειδικά στο κομμάτι της συντήρησης των εγκαταστάσεων είναι αρκετά θολές και περίπλοκες. Για παράδειγμα στην Hernando County συμβόλαιο της CCA την υποχρεώνει να αναλάβει όλες τις συνήθεις φθορές των εγκαταστάσεων και η κυβέρνηση αναλαμβάνει το κόστος των μεγάλων και σοβαρών φθορών. Ωστόσο πουθενά δεν διευκρινίζεται τι συνιστά μεγάλη φθορά.

Εξ' ίσου προβληματική είναι η έλλειψη ρύθμισης των υποχρεώσεων των εταιρειών σε σχέση με τη συντήρηση των εγκαταστάσεων. Αν μία ιδιωτική φυλακή δεν πληροί τις νόμιμες προϋποθέσεις εγκαταστάσεων επιστρέφει στην κυβέρνηση η οποία όμως επωμίζεται πλήρως το κόστος της εκ νέου συντήρησής του. Αυτό συνέβη το 2005 στην Tulsa County όπου έληξε

---

⁹⁰ Internal Audit Report, Office of the Inspector General. 2005. Contract management of private correctional facilities: Evaluation report. State of Florida, Office of Inspector General, Number 2005-61. June 30.

συμβόλαιο με την CCA καθώς οι εγκαταστάσεις είχαν παραμεληθεί για πάνω από πέντε χρόνια. Ωστόσο η εταιρεία είχε λάβει 250.000 δολάρια για επισκευές ποσό που από το συμβόλαιο οριζόταν ότι δεν επιστρέφεται.

Οι επιτηρητές των συμβολαίων (Contract Monitors)

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω τα περισσότερα συμβόλαια απαιτούν έναν επιτηρητή του συμβολαίου. Ωστόσο προκύπτουν αρκετά προβλήματα από αυτόν τον θεσμό. Σε άλλες περιπτώσεις ο επιτηρητής εργάζεται μέσα στις εγκαταστάσεις καθημερινά ενώ σε άλλες περιπτώσεις απλά τις επισκέπτεται περιοδικά. Στις περισσότερες περιπτώσεις η κυβέρνηση και οι ιδιώτες συμφωνούν από κοινού το πρόσωπο που θα επιτηρεί την τήρηση του συμβολαίου.

Και από τις δύο εκδοχές προκύπτουν προβλήματα. Στο Τέξας για παράδειγμα, η φυλακή της Coke County ιδιοκτησίας της GEO Group κέρδισε τον τίτλο της “Texas Contract Facility of the Year” το 1999 και το 2005. Το 2007 οι επιτηρητές των συμβολαίων την αξιολόγησαν με 97, στα 100.⁹¹ Έξι μήνες μετά η επιτροπή του Τέξας για τους ανηλικούς επισκέφτηκε τις εγκαταστάσεις και κατήγγειλε ότι οι ανήλικοι ζούσαν σε άθλιες συνθήκες. Τελικά η κυβέρνηση ακύρωσε το συμβόλαιο και μετέφερε τις φυλακές. Οι επιτηρητές των συμβολαίων απεδείχθη ότι ήταν πρώην υπάλληλοι της GEO Group.

Η εισαγωγή του θεσμού των επιτηρητών των συμβολαίων θα μπορούσε να εξυπηρετεί αυτό που η Laura Dickinson αποκαλεί: συμμετοχή του δημόσιου τομέα στις ιδιωτικοποιήσεις. Ο μηχανισμός της αξιολόγησης της ιδιωτικής εταιρείας, ισχυρίζεται, προσθέτει αξιοπιστία και περιορίζει τις αυθαιρεσίες των εταιρειών που απολαύουν την ιδιωτικοποίηση. Ωστόσο, οι συστάσεις του Crane εκ μέρους του Association of State Correctional Administrators κινούνται προς την αντίθετη κατεύθυνση σε σχέση με τα παραπάνω.

Για παράδειγμα ο Crane συμπεραίνει ότι οι συνεντεύξεις με τους κρατούμενους και το προσωπικό είναι συνήθως η πιο αναποτελεσματική μέθοδος για την επιτήρηση της εγκατάστασης. Προτείνει λοιπόν οι επιτηρητές να αναφέρουν τα παράπονα των κρατούμενων στην υπηρεσία παραπόνων για να βρεθεί λύση. Βέβαια αυτή η πρόταση βασίζεται στην λανθασμένη υπόθεση ότι οι κρατούμενοι έχουν πρόσβαση σε τέτοια υπηρεσία, ενώ στην πραγματικότητα ακόμα και έχει θεσμοθετηθεί δεν είναι προσιτή σε αυτούς.

---

⁹¹ www.dallasnews.com/sharedcontent/dws/news/texasouthwest/stories/101207dntextyc.3515586.html

Οι επιτηρητές των συμβολαίων είναι σημαντικό κομμάτι της διαδικασίας της διαδικασίας της ιδιωτικοποίησης ακόμα και αν υπάρχει πρόβλημα με τα υπάρχοντα μοντέλα. Βασική προϋπόθεση είναι οι επιτηρητές να μην είναι στενοί φίλοι των εταιρειών που επιτηρούν.

Το προσωπικό των φυλακών

Συνηθίζεται τα συμβόλαια να περιέχουν ρυθμίσεις σε σχέση με τον αριθμό του προσωπικού. Κατ' ελάχιστο οι ανάγκες σε προσωπικό ρυθμίζονται από την αναλογία τους σε σχέση με τον αριθμό των κρατουμένων. Πιο εξελιγμένα συμβόλαια αναφέρουν τα διαφορετικά είδη προσωπικού, τον αριθμό τους, αλλά και το συγκεκριμένο ωράριό τους. Άλλα προβλέπουν κάποιο ελάχιστο προβλεπόμενο επίπεδο εκπαίδευσης για τους officers, συνήθως σύμφωνα με τα standards της American Correctional Association.

Ωστόσο οι παραπάνω ρήτρες συχνά αποτελούν μέσο παράνομου πλουτισμού σε βάρος του δημοσίου. Η χρηματοδότηση για «εργαζόμενους φαντάσματα» κόστισε στην πολιτεία της Florida περίπου \$4.5 εκατομμύρια μεταξύ του 2001 και 2004 (Office of Inspector General 2005). Σε αυτές τις περιπτώσεις περιλαμβάνεται και η κοστολόγηση για κενές θέσεις. Επίσης σε πολλά συμβόλαια επιτρέπεται στις εταιρείες να αλλάξουν τις απαιτήσεις προσωπικού όταν το κρίνουν απαραίτητο και να κοστολογούν την κυβέρνηση με χαμηλότερο κόστος.

4.3 Η μετανάστευση ως πηγή κέρδους για τις ιδιωτικές φυλακές

Η μετανάστευση εξελίχθηκε σε μια πολύ επικερδή υπόθεση για τις ιδιωτικές εταιρείες τα τελευταία χρόνια στις ΗΠΑ. Η υποχρεωτική κράτηση στην περίπτωση αδικημάτων σχετιζόμενων με τη μετανάστευση, η οποία θεσπίστηκε το 1996, είχε ως αποτέλεσμα την επέκταση των κέντρων απέλασης. Ενώ το 1981 υπήρχαν μόνο 12 κέντρα απέλασης το 2011 ξεπέρασαν τα 200, διατηρώντας μέσο ημερήσιο πληθυσμό άνω των 32.000 κρατουμένων. Παρ' όλο που μόλις το 1/10 των κρατουμένων κρατείται σε ιδιωτικές φυλακές, το 40% των κέντρων απέλασης ανήκει σε ιδιώτες. Το 1/3 εξ' αυτών ανήκει στις δύο μονοπωλιακές εταιρείες φύλαξης κρατουμένων την GEO Group και τη CCA. Το 2012 η GEO Group και τη CCA συνήψαν με τις αρχές συμβόλαια ύψους 538 εκατομμυρίων δολαρίων για κέντρα απέλασης. Η κυβέρνηση διατηρεί την ευθύνη για την πληρωμή του κόστους παραμονής των κρατουμένων με την προϋπόθεση ότι η εταιρεία επωμίζεται ένα ποσοστό εξ' αυτού.

Γίνεται λοιπόν σαφές, ότι δημιουργείται κίνητρο για τις εταιρείες να διατηρήσουν όσο το δυνατόν περισσότερους κρατούμενους για όσο το δυνατόν μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Το ενδιαφέρον τους αυτό καθοδηγεί και τις πιέσεις που ασκούν οι εταιρείες αυτές μέσα από τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες. Οι τρεις μεγαλύτερες εταιρείες ξόδεψαν 30 εκατομμύρια δολάρια τα τελευταία 10 χρόνια σε πολιτικές καμπάνιες για την αυστηροποίηση της μεταναστευτικής νομοθεσίας και της καταστολής της παράνομης μετανάστευσης. Οι συνθήκες εργασίας στα κέντρα απέλασης γίνονται κυρίως γνωστές από τις εφημερίδες. Έχουν καταγγελθεί περιστατικά καταναγκαστικής εργασίας μεταναστών κρατουμένων ή εργασίας με μισθούς κατώτερους του 1 δολαρίου ανά ώρα εργασίας.⁹² Σύμφωνα με υπολογισμούς περίπου 60.000 μετανάστες στις ΗΠΑ εργάζονται σε «εθελοντικά» προγράμματα για λιγότερο από 1 δολάριο την ώρα.⁹³

---

⁹² Planas,R (2015) Private Prison Company Forced Immigrants to work for free, Huffington Post

⁹³ Urbina,I (2014)Using Jailed Migrants as a cheap Pool of Labor, New York Times

Επισκόπηση Βιβλιογραφίας

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Adam Liptak, “Justice, 5–4, Tell California to Cut Prisoner Population,” *New York Times*, May 23, 2011. *Brown v. Plata*, 563 U.S. 493, 503 (2011).
- Alexander Volokh, “Prison Accountability and Performance Measures,” *Emory Law Journal* 63 (2014): 339, 365.
- Alythea S Morell, (2015) Incentives to Incarcerate: Corporation Involvement in Prison Labor and the Privatization of the Prison System,
- Attorney General, 1999, The New York City Police Departments “Stop and Frisk” Practices: A Report to the people of the state of New York City from the Office of the Attorney General
- Benson, “The Enterprise of Law,” 223
- CCA acquired Correctional Alternatives, Inc. in 2013. GEO Group acquired Dominion Management/McCloud Correctional Services (2000), Correctional Services Corporation (2005), CentraCore Properties Trust (2007), Cornell Acquisition (2010), and LCS Corrections Services (2015). Community Education Center acquired CiviGenics in 2007. *Ibid.*, 3, note 4.
- Chang, Tf and DE Thompkins (2002) Corporations go to prisons: The expansion of corporate power in the correctional industry, 2002, *Labor Studies Journal*
- David Anderson, 1995, Crime and the Politics of Hysteria, How the Willie Horton Story Changed American Justice
- Donna Selman and Paul Leighton, 2010, Punishment for Sale Private Prisons, Big Business, and the Incarceration Binge
- Douglas McDonald and Carl Patten, “Governments’ Management of Private Prisons,” U.S. Department of Justice, January 2004, <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/203968.pdf>
- John M. Eason, “Prisons as Panacea or Pariah? The Countervailing Consequences of the Prison Boom on the Political Economy of Rural Towns,” *Social Science* 6, 1 (2017): 17.
- Kinglore, J (2013) The myth of prison slave labor camps in the U.S
- Lauren-Brooke Eisen, 2018, Inside Private Prisons An American Dilemma in the Age of Mass Incarceration

Leonard Gilroy, "California Can Use Private Prisons in Criminal Justice Reform Efforts," Orange County Register, October 9, 2016.

- Loic Wacquant, 2009, Prisons of poverty, σελ 71
- Megan Mumford, Diane Whitmore Schanzenbach, and Ryan Nunn, "The Economics of Private Prisons," Brookings
- Reggie Wilkinson, interview by Lauren-Brooke Eisen, February 9. 2016.

Διαδικτυακές πηγές

- Anne S. Kim, 1994, "Rent-a-Judges and the Cost of Selling Justice," Duke Law Journal 44
- Bill Wolpin, "Special Report: 2011 Privatization Survey," American City & County, June 1, 2011, <http://americacityandcounty.com/administration/finance/government-privatization-survey-201106>.
- Bob Egelko, "As U.S. Cuts Ties With Private Prisons, California To Keep Using Them," Orange County Register, August 29, 2016; <http://www.ocregister.com/2016/08/29/as-us-cuts-ties-with-private-prisons-california-to-keep-using-them/>.
- CoreCivic, Home page, <http://www.cca.com/>.
- Corrections Corporation of America, "A Strategic Corrections Partnership with Corrections Corporation of America: A Privatization Plan for Today's Correctional needs", "6, https://ccamericastorage.blob.core.windows.net/media/Default/documents/CCA-Resource-Center/Strategic_Private_Corr.pdf.
- Foon Rhee, "Breaking Up with Private Prisons Can Be Hard to Do," Sacramento Bee, August 19, 2016.
General, Number 2005-61. June 30.
- GEO Group, "Who We Are," https://www.geogroup.com/who_we_are.
- Institute, Hamilton Project, 2016, 3, <https://www.brookings.edu/wpcontent/>
- Internal Audit Report, Office of the Inspector General. 2005. Contract management
- Memorandum for the Acting Director, Federal Bureau of Prisons, "Recession of Memorandum on Use of Private Prisons," February 21, 2017, https://www.bop.gov/resources/news/pdfs/20170224_doj_memo.pdf.
- of private correctional facilities: Evaluation report. State of Florida, Office of Inspector

- Sara Terry, "Rent-a-Judge: A Fast Way to 'Day in Court,'" Christian Science Monitor, February 9, 1982, <http://www.csmonitor.com/1982/0209/020935.html>.
- Soffiyah Elijah, "Aging in Prison: Reducing Elder Incarceration and Promoting Public Safety," Center for Justice at Columbia University, November 2015, 9, http://centerforjustice.columbia.edu/files/2015/10/AgingInPrison_FINAL_web.pdf.
- U.S. Government Accountability Office, "Private and Public Prisons: Studies Comparing Costs and/or Quality of Service," GAO/GGD-96-158, 1996, <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/GAOREPORTS-GGD-96-158/html/GAOREPORTSGGD-96-158.htm>.
[uploads/2016/10/es_20161021_private_prisons_economics.pdf](https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/GAOREPORTS-GGD-96-158/html/GAOREPORTSGGD-96-158.htm).
www.dallasnews.com/sharedcontent/dws/news/texasouthwest/stories/101207dntextyc.3515586.html

5. Χώροι κράτησης και οικονομική κρίση στην Ελλάδα

Ειδικά κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης, παρατηρείται σημαντική απόκλιση των καθεστώτων κράτησης από το πρόταγμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την παροχή αντίστοιχων δικαιοπολιτικών εγγυήσεων στους κρατούμενους.⁹⁴ Η δραστηριότητα θεσμικών και ανεπίσημων φορέων ελέγχου των συνθηκών κράτησης-τόσο εθνικών και διεθνών ΜΚΟ, ανεξάρτητων αρχών, όσο και του ΕΔΔΑ – αναδεικνύουν ότι στους χώρους κράτησης δεν τηρούνται ανθρωπίνες συνθήκες διαβίωσης. Λειτουργεί δηλαδή το κριτήριο της «μικρότερης επιλεξιμότητας» σύμφωνα με το οποίο το επίπεδο διαβίωσης στη φυλακή πρέπει να υπολείπεται εκείνου που απολαμβάνει η χαμηλότερη κοινωνική τάξη στην ελεύθερη κοινωνία, ώστε να λειτουργεί αποτρεπτικά στο έγκλημα.⁹⁵

Η τρέχουσα οικονομική κρίση οδηγεί σε επιδείνωση του επιπέδου διαβίωσης στις φυλακές, αφού οι περικοπές στον προϋπολογισμό της σωφρονιστικής διοίκησης δυσχεραίνουν τη διαχείριση ενός ολοένα αυξανόμενου πληθυσμού κρατουμένων και συνεπάγονται μείωση του προσωπικού και περιορισμό των δραστηριοτήτων τους, με συνέπεια την αύξηση του χρόνου παραμονής των κρατουμένων σε υπερπλήρη κελιά. Πρόκειται για γενικότερο προβληματισμό σε σχέση με τις συνθήκες κράτησης, που προκύπτει μεταξύ άλλων, στον τρόπο που σχετικοποιούνται οι διεθνείς επιταγές, καθώς προσαρμόζονται στις κρατούσες συνθήκες διαβίωσης στο εκάστοτε εθνικό πλαίσιο, όπως για παράδειγμα της εφαρμογής του Ευρωπαϊκού σωφρονιστικού κανόνα που ορίζει ότι «η ζωή στη φυλακή θα προσεγγίζει όσο το δυνατό περισσότερο της θετικής όψεις στην κοινότητα». Το ζήτημα που τίθεται από την εφαρμογή αυτού του κανόνα αφορά στη σχετικοποίηση της έννοιας «ζωή στην κοινότητα», αφού παραπέμπει κάθε φορά σε διαφορετική κοινότητα και επομένως η υπερκρατική εγγύηση για την παροχή προστασίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο μετριάζεται και εξαρτάται από τις κρατούσες συνθήκες διαβίωσης στο εκάστοτε εθνικό/τοπικό πλαίσιο.⁹⁶

Αντίστοιχοι προβληματισμοί ανακύπτουν και από τη σύσταση της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη των βασανιστηρίων σχετικά με την εξασφάλιση ιατροφαρμακευτικής και νοσοκομειακής περίθαλψης στους κρατούμενους «αντίστοιχης με εκείνη που απολαμβάνουν οι ασθενείς στην κοινότητα». Οι R.Morgan και M.D Evans

⁹⁴ Γ.Νικολόπουλος, 2016. Χώροι Κράτησης και Ανθρωπιστική Κρίση

⁹⁵ Η αφετηρία της αρχής της «μικρότερης επιλεξιμότητας» ανατρέχει στους EnglishPoorLaws(1834), αλλάχρησιμοποιήθηκε από τους G.Ruschekαι Kirhheimerστο έργο τους Punishmentandsocialstructureγια την κατανόηση της έντασης της ποινικής καταστολής σε συνάρτηση με την κατάσταση στην αγορά εργασίας.

⁹⁶ Tom Daems, Dirk van Zyl Smit and Sonja Snacken, 2013 ,European Penology

διερωτώνται τι θα ισχύσει στην περίπτωση που η αντίστοιχη φροντίδα για τους ελεύθερους πολίτες είναι μικρή ή ανύπαρκτη.⁹⁷

Κατ' αυτόν τον τρόπο, η οικονομική κρίση επιδρά άμεσα στους χώρους κράτησης και παραπέμπει στον γενικότερο τρόπο με τον οποίο το ποινικό πεδίο «συμπυκνώνει και αναπαράγει-με τους δικούς του όρους- μια ολόκληρη σειρά κοινωνικών σχέσεων», πέρα από αυτό(σχέσεις πολιτικές, ιδεολογικές, οικονομικές, νομικές κ. α) οι οποίες «δεν ασκούν, απλώς επιρροή ή διαμόρφωση ή πίεση πάνω στις ποινικές πρακτικές αλλά λειτουργούν μέσα από αυτές και εγγράφονται υλικά μέσα σε αυτές⁹⁸

Προβάλλει έτσι η ανάγκη αναζήτησης εξηγήσεων για τον τρόπο που συνδέονται τα μακροοικονομικά φαινόμενα με τις διαδικασίες που εξελίσσονται στο επίπεδο του κοινωνού ελέγχου από το στάδιο της παραπομπής μέχρι τον εγκλεισμό. Στην κριτική εγκληματολογική θεωρία ο D.Melossi, προκειμένου να εξηγήσει τις διακυμάνσεις στις τιμές εγκλεισμού χρησιμοποίησε τη μαρξιστική θεωρία για την οικονομική κρίση. Ο D. Melossi στράφηκε κυρίως στο επίπεδο της αδυναμίας των ηγεμονικών στρωμάτων να αντιμετωπίσουν τις μεταβολές στην αγορά εργασίας με τα παραδοσιακά εργαλεία των προνοιακών πολιτικών, γεγονός που τα αναγκάζει να καταφύγουν στην ενδυνάμωση των μέσων καταστολής. Σε αυτήν την προοπτική ανάλυσης, η γενική αύξηση των τιμών καταστολής, που παρατηρείται σε περιόδους οικονομικής ύφεσης, δεν συναρτάται άμεσα με κάποια πραγματική απειλή της ηγεμονίας των κυρίαρχων αλλά εγγράφεται σε μια γενικότερη πολιτική διαχείρισης των κοινωνικών καταστάσεων που προκαλούνται από την αναδιάρθρωση της μισθωτής εργασίας και τη μαζική έξοδο εργατικού δυναμικού απ' αυτήν. Μέσα σε αυτές τις συνθήκες εγκαθίσταται στον γενικότερο πληθυσμό ένα κλίμα «ηθικού πανικού» που αντιμετωπίζεται με την ανάπτυξη ρητορικών που αποβλέπουν στην αύξηση της κοινωνικής πειθαρχίας και την αυξημένη τιμωρητικότητα απέναντι σε ορισμένες κοινωνικές ομάδες.⁹⁹ Από αυτή την άποψη οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης δεν εκδηλώνονται μόνο στη χρήση της φυλακής αλλά αναπτύσσουν διαδικασίες που οδηγούν στην εγκληματοποίηση και τον έλεγχο κοινωνικά ευάλωτων ομάδων πληθυσμού, εφόσον όσοι είναι περισσότερο ευάλωτοι στο πεδίο της αγοράς εργασίας, θα είναι και περισσότερο εκτεθειμένοι στο πεδίο της ποινικής καταστολής.

Σε ό, τι αφορά ειδικότερα τα σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας που δέχτηκαν επίσκεψη από το CPT, στα επισημανθέντα προβλήματα συγκαταλέγεται όχι μόνο ο σοβαρός

---

⁹⁷ Rod Morgan και Malcolm E. Evans, 1999. Protecting Prisoners: The Standards of the European Committee for the Prevention of Torture in Context

⁹⁸ D. Garland, P Young, 1983, The power to punish. Contemporary penalty and social analysis

⁹⁹ D. Melossi, 1985, Current Perspectives in social theory

υπερσυνωστισμός των κρατουμένων και η οξεία έλλειψη προσωπικού, αλλά και η έλλειψη υγιεινής, η βία μεταξύ κρατουμένων, καθώς και η έλλειψη εποικοδομητικών δραστηριοτήτων για τους κρατουμένους. Η πρώτη και κύρια προβληματική βέβαια είναι ο υπερσυνωστισμός των κρατουμένων. Το εν λόγω πρόβλημα αποτελεί ένα οξύ και διαχρονικό πρόβλημα στις ελληνικές φυλακές, ένα πρόβλημα που δημιουργεί αβίωτες συνθήκες εγκλεισμού που δεν συνάδουν με τις αρχές του κράτους δίκαιου, ένα φαινόμενο που έχει χαρακτηριστεί από το Συμβούλιο της Ευρώπης ως « μέγιστη πρόκληση για τις σωφρονιστικές διοικήσεις και το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης στο σύνολό του».¹⁰⁰

Σύμφωνα με στοιχεία το 2015 στην Ελλάδα κρατούνταν στο κατάστημα κράτησης Κορυδαλλού έγκλειστοι προερχόμενοι από 68 διαφορετικές χώρες καταγωγής.¹⁰¹ Όσον αφορά την γεωγραφική και εθνοπολιτισμική καταγωγή αυτών των χωρών τα σχετικά ποσοστά στις εκθέσεις είναι εύγλωττα: 34,5% προέρχονταν από την Ελλάδα και Κύπρο, 25,9% προέρχονταν από βαλκανικές χώρες, 13,9% από χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βορείου Αφρικής, 0,8% από τη Δυτική Ευρώπη, τη Βόρειο Αμερική και την Αυστραλία. 0,5% από χώρες της Λατινικής Αμερικής και τέλος 5,8% από χώρες της πρώην ΕΣΣΔ και της Ανατολικής Ευρώπης. Επιπλέον σύμφωνα με έρευνα η Ελλάδα κατέχει την πρωτιά στην Ευρώπη στο θέμα αυστηρότητας των ποινών, καθώς έχει το μεγαλύτερο ποσοστό κρατουμένων στην Ευρώπη με ποινές φυλάκισης από είκοσι έτη και άνω(18,6%) και ισόβιας κάθειρξης(10,4%)¹⁰² Επιπλέον τα στατιστικά στοιχεία συνδέουν το πρόβλημα του συνωστισμού με την οικονομική κρίση, αφού καταδεικνύουν ότι ενώ στην Ευρώπη ο αριθμός των κρατουμένων αυξήθηκε μόλις κατά 2,7%, στις χώρες που επηρεάστηκαν από την κρίση, όπως η Ελλάδα, η Ιταλία, η Πορτογαλία ,η Ιρλανδία και άλλες βαλκανικές χώρες το ποσοστό αυτό ξεπέρασε το 20%.

Από το 2001 μέχρι και το 2016 η Ελλάδα μετράει τουλάχιστον πενήντα πέντε καταδικαστικές αποφάσεις από το ΕΔΔΑ για παραβίαση του Άρθρου 3 της Σύμβασης, η συντριπτική πλειοψηφία των οποίων εκδόθηκαν την τελευταία πενταετία. Η πλέον πρόσφατη καταδικαστική απόφαση του ΕΔΔΑ αφορά στην υπόθεση «Μπουρός κ.α κατά Ελλάδος» όπου οι προσφεύγοντες διαμαρτύρονταν για τις συνθήκες κράτησης τους στις φυλακές Κορυδαλλού, Λάρισας και Διαβατών. Το δικαστήριο αποδέχτηκε τις καταγγελίες τους σχετικά με τον υπερπληθυσμό των κρατουμένων στις φυλακές, τις ιδιαίτερες δυσμενείς συνθήκες

---

¹⁰⁰ Νικόλαος Βαρβατάκος, 2016, Χώροι κράτησης και ανθρωπιστική Κρίση

¹⁰¹ Αλοσκόφη Ο, 2015, Κατάστημα κράτησης Κορυδαλλού, Κοινωνικά Χαρακτηριστικά και ποινική κατάσταση των κρατουμένων, Στατιστικά στοιχεία

¹⁰² Αφορά στα ερευνητικά προγράμματα «SPACE&II2013» που πραγματοποιήθηκαν από Συμβούλιο της Ευρώπης με τη συνεργασία του πανεπιστημίου της Λωζάννης, των οποίων τα πορίσματα δημοσιεύτηκαν τον Φεβρουάριο του 2015.

υγιεινής, την έλλειψη επίπλων και θέρμανσης στα κελιά και την αφόρητη οσμή από τα απορρίμματα που ρίχνονταν στον προαύλιο χώρο, έξω από τα παράθυρα των κελιών των κρατουμένων.

Εξειδικεύοντας τις προηγούμενες παρατηρήσεις στη περίπτωση της αντικανονικής παραμονής αλλοδαπών στη χώρα προορισμού, διαπιστώνουμε ότι η τυπικά διοικητική αλλά ουσιαστικά ποινική διαχείριση της νομιμότητας της εισόδου και παραμονής τους δεν αποκλείει στην πράξη, συνέπειες «ποινικής φύσεως», όπως ιδίως η διοικητική τους κράτηση σε ειδικά κέντρα. Κατ' αυτόν τον τρόπο αναδεικνύεται η επίδραση της οικονομικής κρίσης στους χώρους κράτησης, το γεγονός δηλαδή ότι η κράτηση των αλλοδαπών δεν συνδέεται με παρεκκλίνουσα ή εγκληματική συμπεριφορά αλλά αφορά αποκλειστικά στην κοινωνική τους κατάσταση και οδηγεί εν τέλει σε μια ιδιότυπη εγκληματοποίηση αυτής καθ' αυτής της μετανάστευσης.

Στην τελευταία έκθεση την οποία έχει δημοσιεύσει για την Ελλάδα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης μεταχείρισης του Συμβουλίου της Ευρώπης(CPT) , κατόπιν επίσκεψης σε διάφορους χώρους κράτησης από την 4^η έως την 16^η Απριλίου 2013, ανέφερε χαρακτηριστικά ότι με βάση τα ευρήματα αυτής της επίσκεψης, συνεχίζεται η κράτηση αντικανονικών μεταναστών σε αστυνομικές εγκαταστάσεις «για παρατεταμένα χρονικά διαστήματα σε εντελώς απαράδεκτες συνθήκες, συμπληρώνοντας επίσης ότι οι συνθήκες κράτησης οι οποίες επικρατούν σε αστυνομικά τμήματα και συνοριακούς σταθμούς, μπορεί να θεωρηθεί ότι ισοδυναμούν με απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση. Αυτή υποβαθμισμένη θεώρηση του αλλοδαπού σε σχέση με τον ημεδαπό αποτελεί την κρίσιμη συνθήκη που προκαλεί η οικονομική κρίση στην συνολική διαχείριση του μεταναστευτικού φαινομένου και κατ' επέκταση, ανάγει την υποχώρηση της προστασίας της ανθρώπινης αξιοπρέπειας σε χώρους κράτησης εκτός ποινικής αρμοδιότητας, όπως στα κέντρα διοικητικής κράτησης αλλοδαπών.

5.1 Δυσμενείς οικονομικές συνθήκες και εγκληματικότητα

Οι δυσμενείς οικονομικές συνθήκες που επικρατούν σε μία χώρα επηρεάζουν πιθανότατα τους δείκτες εγκληματικότητας που καταγράφεται σε αυτή. Ειδικότερα η ανεργία, οι χαμηλοί μισθοί, η φτώχεια και επίσης οι κοινωνικές και κατ' επέκταση οικονομικές ανισότητες και κατ' επέκταση οι οικονομικές κρίσεις είναι από τους παράγοντες που έχουν μελετηθεί πιο πολύ

και θεωρούνται υπεύθυνοι για την αύξηση των ποσοστών εγκληματικότητας που σχετίζονται με την προσβολή της ιδιοκτησίας ή με τη διακίνηση ναρκωτικών παρά με τη βία.¹⁰³

Η σχέση της οικονομίας με την εγκληματικότητα αφορά κατά βάση την εξέταση των εγκλημάτων που χαρακτηρίζονται ως οικονομικά και την επίδραση των οικονομικών συνθηκών στο μέγεθος και τα είδη εγκληματικότητας που καταγράφεται σε μία χώρα.

Εξετάζοντας τη σχέση της εγκληματικότητας με την οικονομική κρίση ο David Jacobs, συνέκρινε κράτη με διαφορετικό κοινωνικοοικονομικό σύστημα με βάση τον αριθμό των κρατουμένων στις φυλακές του. Τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης έρευνας έδειξαν ότι η μεγαλύτερη οικονομική ανισότητα συνδεόταν με μεγαλύτερο αριθμό κρατουμένων για κλοπές και διαρρήξεις, πράγμα που δεν συνέβαινε εφ' όσον επρόκειτο για κρατούμενους για κλοπές μεταφορικών μέσων, για ληστείες, για ανθρωποκτονίες και για βίαιες επιθέσεις.¹⁰⁴

Άλλη έρευνα στον ίδιο χώρο που έγινε από τον M.G.Yeager, συνέκρινε στοιχεία που υπήρχαν για τον αριθμό των ανέργων στις ΗΠΑ την περίοδο 1952-1978 με αντίστοιχα στοιχεία που υπήρχαν για τον αριθμό των κρατουμένων στις φυλακές. Εκεί διαπίστωσε ότι η σχέση των μεγεθών που συνέκρινε ήταν άμεση και πιο συγκεκριμένα ότι η αύξηση κατά 1% του αριθμού των ανέργων είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση κατά 1395 του αριθμού των κρατουμένων στις ομοσπονδιακές φυλακές.¹⁰⁵

Παρόμοια έρευνα διενεργήθηκε το 2008 από τους A.H.Baharon και M.S.Habibulah με στόχο να καταδειχτεί το κατά πόσον το έγκλημα συναρτάται με το εισόδημα και την ανεργία. Η έρευνα αφορούσε 11 επιλεγμένες ευρωπαϊκές χώρες, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, με στοιχεία από το 1993 έως το 2001. Σύμφωνα με αυτή, το κόστος ζωής και οι δυσκολίες εξαιτίας της απώλειας της εργασίας συνδέονται στενά με τα επίπεδα των εγκληματικών δραστηριοτήτων. Συγκεκριμένα, στην έρευνα αυτή διαπιστώθηκε ότι η ανεργία έχει άμεσο αντίκτυπο σε εγκλήματα, όπως το εμπόριο ναρκωτικών ουσιών, οι κλοπές οχημάτων και οι διαρρήξεις, ενώ δεν βρέθηκε να επηρεάζει τα ποσοστά των εγκλημάτων βίας. Αναφορικά με το εισόδημα, αυτό επηρεάζει τα ποσοστά εγκλημάτων όπως το εμπόριο ναρκωτικών, οι κλοπές οχημάτων και τα εγκλήματα βίας, ενώ φαίνεται ότι δεν σχετίζεται με τις διαρρήξεις.

---

¹⁰³Χρήστος Τσουραμάνης, Δυσμενείς Οικονομικές συνθήκες και εγκληματικότητα, Επισκόπηση ερευνητικών πορισμάτων

¹⁰⁴David Jacobs, 1978, Inequality and the Legal Order: An Ecological Test of the Conflict Model

¹⁰⁵Yeager M, 1979, Unemployment and Imprisonment

Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγουν και οι Anna Nilson και Jonas Agell¹⁰⁶ σε έρευνα που εκπόνησαν το 2003. Η έρευνα αφορά μόνο στη Σουηδία με στοιχεία από το 1996 έως το 2000. Τα συμπεράσματα πάντως στα οποία καταλήγει επιβεβαιώνουν όσα έχουν λεχθεί, ότι δηλαδή η ανεργία επηρεάζει τα ποσοστά εγκλημάτων και ιδίως εκείνων που συνδέονται με την πώληση ναρκωτικών ουσιών, κλοπές οχημάτων και διαρρήξεις. Στο σημείο αυτό όμως η εν λόγω έρευνα φροντίζει να κάνει έναν πολύ σημαντικό διαχωρισμό με βάση την ηλικία. Συγκεκριμένα, αυτό που υποστηρίζεται είναι ότι ο παράγοντας ανεργία οδηγεί στην τέλεση αξιόποινων πράξεων από άτομα ηλικιών μεταξύ 25-64 ετών, ενώ στους ανηλίκους και νέους ενηλίκους 18-24 δεν φαίνεται ο παράγοντας αυτός να είναι ο καθοριστικός που τους οδηγεί στο έγκλημα. Αυτή είναι μία πολύ λογική παρατήρηση, αν σκεφτεί κανείς ότι οι νέοι ενήλικες πολύ συχνά δεν έχουν μπει ακόμη στην αγορά εργασίας, ώστε η ανεργία να μπορεί να επηρεάσει τόσο έντονα τη συμπεριφορά τους και να τους οδηγήσει στην τέλεση αξιόποινων πράξεων.

Μία από τις γνωστές θεωρίες σχετικά με τη σύνδεση των δυσμενών οικονομικών συνθηκών και της εγκληματικής δραστηριότητας είναι και η θεωρία των σπασμένων παραθύρων που διατυπώθηκε από τους James Wilson και George Kelling το 1982. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, σημάδια εμφανούς εγκατάλειψης σε κάποιες γειτονίες μιας πόλης, όπως είναι τα σπασμένα παράθυρα σπιτιών, τα γκράφιτι ή τη εγκαταλελειμμένα κτίρια, δημιουργούν απάθεια και φόβο μεταξύ των κατοίκων της γειτονιάς αυτής, καθώς δίνεται η αίσθηση ότι η περιοχή δεν επιτηρείται, είναι εκτός ενδιαφέροντος της πολιτείας, με αποτέλεσμα να ευνοείται η διάπραξη εγκληματικών πράξεων.

Ενδιαφέρουσα επίσης είναι η θεωρία που έχει διατυπωθεί σχετικά με τη σύνδεση των κατασχέσεων ακινήτων και των ποσοστών εγκληματικότητας μιας περιοχής.¹⁰⁷ Η τελευταία μεγάλη οικονομική κρίση στο χώρο των ακινήτων στις ΗΠΑ το 2008 πυροδότησε μια σειρά ερευνών πάνω στο θέμα. Το πρώτο συμπέρασμα που έχει εξαχθεί είναι ότι οι κατασχέσεις ακινήτων δεν φαίνεται να συνδέονται με την αύξηση εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας αλλά και με την αύξηση βίαιων εγκλημάτων.

Οι ερευνητές μάλιστα υποστηρίζουν ότι οι χαμηλοί μισθοί επηρεάζουν τα ποσοστά εγκληματικότητας ακόμη περισσότερο κι από την ανεργία. Κατά τον Weinberg, αυτό συμβαίνει γιατί η ανεργία είναι μια προσωρινή κατάσταση, ενώ οι ανειδίκευτοι εργάτες είναι

---

¹⁰⁶ Anna Nilson και Jonas Agell (2003), *Crime, unemployment and labor market programs in turbulent times*

¹⁰⁷ Funklea, K, M (2009) *Economic Downturns and crimes*

πάντοτε κακοπληρωμένοι με αποτέλεσμα να δημιουργείται γι' αυτούς μια μακροπρόθεσμη τάση προς το έγκλημα.¹⁰⁸

Έχει τέλος υποστηριχτεί ότι το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν, το ακαθάριστο τοπικό προϊόν και το αίσθημα απογοήτευσης των καταναλωτών επηρεάζουν τα ποσοστά απογοήτευσης των πολιτών περισσότερο απ' ό τι η ανεργία. Υπό το πρίσμα αυτό, η εγκληματικότητα φαίνεται να αυξάνεται όχι βάσει ατομικών οικονομικών συνθηκών, αλλά βάσει των οικονομικών κρίσεων που ταλανίζουν μια χώρα.¹⁰⁹ Η οικονομική ύφεση ξεκινά από τη στιγμή που η οικονομία μιας χώρας φτάνει στο ζενίθ της δραστηριότητάς της και τελειώνει όταν φτάσει στο κατώτατο σημείο της. Υπό το πρίσμα αυτό, η εγκληματικότητα φαίνεται να αυξάνεται όχι βάσει ατομικών οικονομικών συνθηκών αλλά βάσει των οικονομικών κρίσεων που ταλανίζουν μια χώρα.

5.2 Κρίση στην Ελλάδα και εγκληματικότητα

Όσον αφορά συγκεκριμένα στην Ελλάδα κατά την περίοδο της κρίσης, μείωση παρατηρείται κατά την περίοδο 2009-2014 στις ανθρωποκτονίες και στους βιασμούς, στις κλοπές και διαρρήξεις, στις κλοπές τροχοφόρων, στις ληστείες, στις πλαστογραφίες, στις παραβάσεις που αφορούν την πνευματική ιδιοκτησία και στο έγκλημα της σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Με άλλα λόγια μειώθηκαν ορισμένα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και εγκλήματα βίας. (ανθρωποκτονία, βιασμός, ληστεία). Μείωση παρατηρείται στην πλαστογραφία, στις παραβάσεις της νομοθεσίας για την πνευματική ιδιοκτησία και σεξουαλικής εκμετάλλευσης.
110

Από την άλλη πλευρά, το λαθρεμπόριο παρουσίασε θεαματική αύξηση 898% το 2014 σε σχέση με το 2009 και η εξαναγκασμένη επαιτεία αυξήθηκε σε σχέση με το 2009 κατά 85,4%. Αύξηση παρατηρήθηκε στην κυκλοφορία παραχαραγμένων νομισμάτων, στις παραβάσεις του κώδικα για τα ναρκωτικά και του κώδικα για τα όπλα.

---

¹⁰⁸ Χρήστος Τσουραμάνης, Δυσμενείς Οικονομικές συνθήκες και εγκληματικότητα, Επισκόπηση ερευνητικών πορισμάτων

¹⁰⁹ Finklea.K.M (2009), Economic DownTurns and Crime

¹¹⁰ Καλλιόπη.Δ.Σπινέλλη, Οικονομική Κρίση και εγκληματικότητα, Τρεις αφηγήσεις

Επιλεγμένα, τετελεσμένα εγκλήματα – Επικράτεια 2009-2014

ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ΑΝΘΡΩ/ΝΙΕΣ	143	155	184	165	141	105
ΒΙΑΣΜΟΙ	214	219	172	167	149	134
ΕΠΑΙΤΕΙΑ	1253	1200	1118	961	2318	2324
ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ	-	3465	4870	4624	5796	6132
ΠΑΡΑΧ/ΝΩΝ						
ΛΑΘΡΕΜΠΟΡΙΟ	150	140	363	828	1365	1497

111

Οπωσδήποτε η εικόνα της εγκληματικότητας που παρουσιάζεται με μειώσεις σημαντικών εγκλημάτων χρήζει κάποιας ερμηνείας. Εικάζεται ότι υπάρχουν περισσότερες ποιοτικές παρά ποσοτικές μεταβολές στην εγκληματικότητα. Δηλαδή καλύτερα σχεδιασμένα και εκτελούμενα εγκλήματα, εμπειρότεροι εγκληματίες, εκφοβισμένοι ή απογοητευμένοι πολίτες που δεν καταγγέλλουν τη θυματοποίησή τους στην αστυνομία, ειδικότερα εγκλήματα, ακραία βία, αλλά και αύξηση του οργανωμένου εγκλήματος.

5.3 Η παράνομη κράτηση μεταναστών στην Ελλάδα

Η Οδηγία 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2013 σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία ρυθμίζει ζητήματα κράτησης αιτούντων άσυλο. Στο ά. 8 παρ. 1 αναφέρεται “τα κράτη μέλη δεν υποβάλλουν σε κράτηση ένα πρόσωπο απλώς και μόνο διότι είναι αιτών». Η παράγραφος 2 εισάγει δυνατότητα εξαίρεσης: “Εφόσον κρίνεται αναγκαίο, και κατόπιν ατομικής

¹¹¹ Καλλιόπη.Δ.Σπινέλλη, Οικονομική Κρίση και εγκληματικότητα, Τρεις αφηγήσεις

αξιολόγησης κάθε περίπτωσης, τα κράτη μέλη μπορούν να θέσουν αιτούντα υπό κράτηση, εάν δεν είναι δυνατό να εφαρμοστούν αποτελεσματικά άλλα λιγότερα περιοριστικά εναλλακτικά μέτρα”. Η παράγραφος 3 περιλαμβάνει τους λόγους για τους οποίους μπορεί ένας αιτών άσυλο να υποβληθεί σε κράτηση: ταυτοποίηση, συγκέντρωση των απαραίτητων στοιχείων για την εξέταση της αίτησης ασύλου ή χορήγησης άδειας εισόδου στη χώρα, προστασία δημόσιας τάξης και δημόσιας ασφάλειας, αλλά και λόγους σχετικούς με την εφαρμογή του Δουβλίνου III.¹¹²

Σε αρμονία με αυτή την προσέγγιση, αμέσως μετά την υιοθέτηση της συμφωνίας ΕΕ-Τουρκίας η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες αντέδρασε έντονα – πράγμα ιδιαίτερα σπάνιο – και μάλιστα, όταν η συμφωνία ετέθη σε ισχύ στις 20 Μαρτίου, έλαβε την απόφαση – η οποία ισχύει έως σήμερα – να αναστείλει ορισμένες από τις ενέργειές της στα hotspots στη Λέσβο, τα οποία – όπως η ίδια αναφέρει – μετετράπησαν με τη συμφωνία σε κέντρα κράτησης, δηλώνοντας ρητά ότι αντιτίθεται στην υποχρεωτική κράτηση των αιτούντων άσυλο. Κατά συνέπεια, «σύμφωνα με την [– όπως αναφέρει –] παγκόσμια πολιτική της για την προώθηση μέτρων εναλλακτικών της κράτησης, η Υ.Α. χρειάστηκε να σταματήσει την παροχή υπηρεσιών σε όλες τις κλειστές δομές, με εξαίρεση τη διατήρηση ενός εποπτικού ρόλου σε θέματα προστασίας και την παροχή ενημέρωσης αναφορικά με τις διαδικασίες ασύλου».

Το κέντρο κράτησης της Λέσβου ξεκίνησε τη λειτουργία του ως προαναχωρησιακό κέντρο κράτησης το 2015 και ξανάνοιξε το 2017.¹¹³ Το κέντρο κράτησης είναι τοποθετημένο μέσα στο χώρο του Hotspot και είχε αρχική χωρητικότητα 150 ατόμων, ενώ τον Δεκέμβριο του 2018 αυξήθηκε σε 210.¹¹⁴ Τα κελιά έχουν χωρητικότητα 12 με 15 ατόμων και μπορούν να φιλοξενήσουν 12-15 άτομα.¹¹⁵ Οι συνθήκες ζωής στο Μόρια έχουν χαρακτηριστεί ως ανεπαρκείς από τους διεθνείς φορείς με βάση την επίσκεψή τους το 2018. Διαπιστώθηκαν

---

¹¹² Ηρακλής Σπυρίδων Ακτύπης, 2016, Οι πρόσφυγες στο κατώφλι της Ε.Ε, τα ανθρώπινα δικαιώματα υπό διαπραγμάτευση

¹¹³ <https://www.globaldetentionproject.org/countries/europe/greece>

¹¹⁴ Greek Council for Refugees (GCR), “Country Report: Greece,” Asylum Information Database (AIDA), European Council on Refugees and Exiles (ECRE), December 2016, <http://www.asylumineurope.org/reports/country/greece>; Greek Council for Refugees (GCR), “Country Report: Greece,” Asylum Information Database (AIDA), European Council on Refugees and Exiles (ECRE), March 2019, http://www.asylumineurope.org/sites/default/files/report-download/aida_gr_2018update.pdf

¹¹⁵ European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), “Report to the Government of Greece on the Visit to Greece Carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 10 to 19 April 2018,” CPT/Inf (2019) 4,” February 2019, <https://rm.coe.int/1680930c9a>

μια σειρά από προβλήματα στον υγειονομικό τομέα και στους εξοπλισμούς εξαερισμού. Επιπλέον, παρ' ό,τι οι κρατούμενοι υποχρεούνταν να καθαρίζουν οι ίδιοι τα κελιά τους δεν τους δινόταν ο απαραίτητος εξοπλισμός. Τα κλινοσκεπάσματα ήταν βρώμικα καθώς δεν είχαν αλλαχθεί επί μήνες και δεν γινόταν καμία διανομή ρουχισμού και παπουτσιών. Η πλειοψηφία των κρατουμένων υποχρεούνται να μένουν μέσα στις εγκαταστάσεις και τους επιτρέπεται να βγαίνουν έξω από αυτές για τρεις ώρες την ημέρα. Τέλος δεν υπήρχε γιατρός μέσα στις εγκαταστάσεις για να παρέχει ιατρικές υπηρεσίες.

«Μας προκαλεί ιδιαίτερη ανησυχία η επιβολή του μέτρου αυτού χωρίς να υπάρχει εξατομικευμένη κρίση, ειδικά σε ό,τι αφορά την επιβολή κράτησης σε ευάλωτες ομάδες». Περαιτέρω, πρέπει να τονίσουμε ότι οι χώροι αυτοί δεν ανταποκρίνονται σε χώρους πρώτης υποδοχής. Αντίθετα, θυμίζουν προαναχωρησιακά κέντρα κράτησης τόσο από άποψη υποδομών όσο και από άποψη παροχής υπηρεσιών και γενικότερων συνθηκών διαβίωσης.

Επισκόπηση βιβλιογραφίας

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Αλοσκόφη Ο, 2015, Κατάστημα κράτησης Κορυδαλλού, Κοινωνικά Χαρακτηριστικά και ποινική κατάσταση των κρατουμένων, Στατιστικά στοιχεία
- Γ.Νικολόπουλος, 2016. Χώροι Κράτησης και Ανθρωπιστική Κρίση
- Ηρακλής Σπυρίδων Ακτύπης, 2016, Οι πρόσφυγες στο κατώφλι της Ε.Ε, τα ανθρώπινα δικαιώματα υπό διαπραγμάτευση
- Καλλιόπη Δ. Σπινέλλη, Οικονομική Κρίση και εγκληματικότητα, Τρεις αφηγήσεις
- Νικόλαος Βαρβατάκος, 2016, Χώροι κράτησης και ανθρωπιστική Κρίση
- Χρήστος Τσουραμάνης, Δυσμενείς Οικονομικές συνθήκες και εγκληματικότητα, Επισκόπηση ερευνητικών πορισμάτων

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Anna Nilsson και Jonas Agell (2003), Crime, unemployment and labor market programs in turbulent times
- D. Garland, P Young, 1983, The power to punish. Contemporary penalty and social analysis
- D. Melossi, 1985, Current Perspectives in social theor
- David Jacobs, 1978, Inequality and the Legal Order: An Ecological Test of the Conflict Model
- Finklea, K.M (2009), Economic DownTurns and Crime
- Funklea, K, M (2009) Economic Downturns and crimes
- Rod Morgan και Malcolm E. Evans, 1999. Protecting Prisoners: The Standards of the European Committee for the Prevention of Torture in Context
- Tom Daems, Dirk van Zyl Smit and Sonja Snacken, 2013, European Penology
- Yeager M, 1979, Unemployment and Imprisonment

Διαδικτυακές πηγές

- European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), "Report to the Government of Greece on the Visit to Greece Carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and

Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 10 to 19 April 2018,”
CPT/Inf (2019) 4,” February 2019, <https://rm.coe.int/1680930c9a>

Greek Council for Refugees (GCR), “Country Report: Greece,” Asylum Information Database (AIDA), European Council on Refugees and Exiles (ECRE), December 2016,

- <http://www.asylumineurope.org/reports/country/greece>; Greek Council for Refugees (GCR), “Country Report: Greece,” Asylum Information Database (AIDA), European Council on Refugees and Exiles (ECRE), March 2019, http://www.asylumineurope.org/sites/default/files/report-download/aida_gr_2018update.pdf
- <https://www.globaldetentionproject.org/countries/europe/greece>

Επίλογος

Συμπερασματικά, γίνεται φανερό ότι οι οικονομικές συνθήκες που επικρατούν σε μία χώρα, αλλά και το εκάστοτε σύστημα παραγωγής καθορίζουν τις συνθήκες και τις μεθόδους σωφρονισμού τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε εθνικό επίπεδο. Η ανάγκη διαχείρισης του εργατικού δυναμικού, η εξοικονόμηση κόστους αλλά και η παραγωγή κέρδους είναι η κινητήριος δύναμη για τον προσδιορισμό των ποινών και τον καθορισμό των κοινωνικών ομάδων που χαρακτηρίζονται ως πιθανοί εγκληματίες και κοινωνική απειλή.

Όσο μακρινό και μεσαιωνικό και αν φαντάζει το σύστημα της γαλέρας και των workhouses, όπως και ο θεσμός της ενοικίασης των κρατουμένων, δυστυχώς δεν μπορούμε παρά να συμπεράνουμε ότι και σήμερα η στοχοποίηση συγκεκριμένων ομάδων πληθυσμού που αποτελούν φτηνό εργατικό δυναμικό κινείται στα πλαίσια ζωή και θανάτου. Φάνηκε από το πρόσφατο κίνημα στην Αμερική με βασικό σύνθημα το «black live matters», από την εξέγερση των κρατουμένων μεταναστών στην Μόρια, από τις απεργίες των κρατουμένων στις ιδιωτικές φυλακές της Αμερικής που διεκδικούν μισθό για την εργασία που παρέχουν, αλλά και τις κινητοποιήσεις των κρατουμένων στην Ελλάδα ζητώντας αξιοπρεπείς συνθήκες σωφρονισμού κόντρα στη λογική της μικρότερης επιλεξιμότητας.

Η ιδιωτικοποίηση των φυλακών ως θεσμός και κοινωνική πρακτική αφαιρεί από το κράτος μία αρμοδιότητα στενά δοσμένης δημόσιας εξουσίας και οδηγεί στην εκμετάλλευση των κρατουμένων από την ιδιωτική πρωτοβουλία. Επιπλέον, οι νέοι θεσμοί της ηλεκτρονικής επιτήρησης και του διαρκούς κοινωνικού ελέγχου δημιουργούν ένα είδος προληπτικής καταστολής και ποινής χωρίς να έχει προϋπάρξει κάποιο έγκλημα, παραβιάζοντας την αρχή nulla crimen, nulla poena sine lege.

Είναι ζητούμενο λοιπόν για την επιστημονική κοινότητα να ανοίξει τη συζήτηση για την επιστροφή των κοινωνικών αξιών στο διάλογο για τις μεθόδους σωφρονισμού, για τη δημιουργία ενός νέου κινήματος διαφωτισμού που θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες της σύγχρονης εποχής. Η οικονομική ανάλυση των σωφρονιστικών συστημάτων στενά με όρους κόστους- οφέλους συχνά στοιχίζει σε ανθρώπινες ζωές και στερεί από την κοινωνία τη δυνατότητα επανένταξης των κρατουμένων στην αγορά εργασίας. Δημιουργεί μία πρακτική καταστροφής των κρατουμένων, ως καταστροφή του πλεονάζοντος εργατικού δυναμικού που λόγω της ανεργίας δεν μπορεί να ενταχθεί στην αγορά εργασίας και να αξιοποιηθεί ως πηγή κέρδους.

Ο εγκλεισμός των φτωχών, των μεταναστών, των κοινωνικά περιθωριοποιημένων ως απάντηση στην οικονομική κρίση είναι μία «λύση» η οποία δεν λαμβάνει υπ' όψιν τον παράγοντα της ανθρώπινης ζωής και της ατομικής ελευθερίας ως δικαίωμα. Οι γεμάτες φυλακές δεν συνεπάγονται ελεύθερες κοινωνίες. Το φτηνό κόστος του σωφρονισμού δεν συνεπάγεται μικρότερο κόστος για τους φορολογούμενους πολίτες. Ζητούμενο είναι να κατανοηθεί ποιο σκοπό εξυπηρετεί κάθε σωφρονιστικό σύστημα και η ίδια η κοινωνία να επιλέξει αν τελικά δέχεται την διαιώνιση σύγχρονων γαλέρων και πτωχοκομείων ή αν θα αποφασίσει να σπάσει αυτόν τον κύκλο.

Όπως περιγράφει και ο Καμύ στο βιβλίο του ο Ξένος τις συνθήκες στις φυλακές: « Όταν μια μέρα ο φύλακας μου είπε ότι βρισκόμουν εκεί πέντε μήνες, τον πίστεψα αλλά δεν το κατάλαβα. Για μένα ήταν πάντα η ίδια μέρα που κυλούσε μέσα στο κελί μου, κι εγώ έκανα πάντα τα ίδια πράγματα. Την ημέρα εκείνη, όταν ο φύλακας έφυγε, κοιτάχτηκα στη σιδερένια караβάνα. Μου φάνηκε πως το είδωλό μου παρέμενα σοβαρό, μολονότι

προσπαθούσα να χαμογελάσω. Κούνησα πέρα δώθε την καραβάνα. Χαμογέλασα και αυτή διατήρησε το ίδιο σοβαρό και λυπημένο ύφος. Η μέρα τελείωνε και ήταν η ώρα για την οποία δεν θέλω να μιλάω , η ώρα δίχως όνομα, όταν ξαφνικά μετά από πολλούς μήνες άκουσα καθαρά τον ήχο της φωνής μου και κατάλαβα ότι σε όλη αυτή τη διάρκεια μιλούσα μόνος μου. Όχι δεν υπήρχε καμία διέξοδος και κανένας δεν μπορούσε να φανταστεί τι σημαίνει μία νύχτα στη φυλακή.

6.Συνολική Επισκόπηση Βιβλιογραφίας

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Α.Κουκουτσάκη, Κοινωνικός έλεγχος: Κοινωνιολογικές και πολιτισμικές προσεγγίσεις των τιμωρητικών συστημάτων [πανεπιστημιακές σημειώσεις]
- Μ. Foucault, 2016, Η τιμωρητική κοινωνία,
- Αλοσκόφη Ο, 2015, Κατάστημα κράτησης Κορυδαλλού, Κοινωνικά Χαρακτηριστικά και ποινική κατάσταση των κρατουμένων, Στατιστικά στοιχεία
- Γ. Νικολόπουλος, 2016. Χώροι Κράτησης και Ανθρωπιστική Κρίση
- Ε. Πασουκάνις, 1977, Μαρξισμός και Δίκαιο,
- Ηρακλής Σπυρίδων Ακτύπης, 2016, Οι πρόσφυγες στο κατώφλι της Ε.Ε, τα ανθρώπινα δικαιώματα υπό διαπραγμάτευση
- Κ. Μαρξ, *Θεωρίες για της υπεραξία (τέταρτος τόμος του κεφαλαίου), τομ. 1, Σύγχρονη Εποχή, 1984,*
- Καλλιόπη Δ. Σπινέλλη, Οικονομική Κρίση και εγκληματικότητα, Τρεις αφηγήσεις
- Νικόλαος Βαρβατάκος, 2016, Χώροι κράτησης και ανθρωπιστική Κρίση
- Σ. Φεντερίτσι, 2004, Ο Καλιμπάν και η Μάγισσα,
- Χρήστος Τσουραμάνης, Δυσμενείς Οικονομικές συνθήκες και εγκληματικότητα, Επισκόπηση ερευνητικών πορισμάτων

Ξένη Βιβλιογραφία

- Adam Liptak, "Justice, 5–4, Tell California to Cut Prisoner Population," *New York Times*, May 23, 2011 Brown v. Plata, 563 U.S. 493, 503 (2011).
- Alexander Volokh, "Prison Accountability and Performance Measures," *Emory Law Journal* 63 (2014): 339, 365.
- Alythea S Morell, (2015) Incentives to Incarcerate: Corporation Involvement in Prison Labor and the Privatization of the Prison System,
- Alythea S Morell, 2015 Incentives to Incarcerate: Corporation Involvement in Prison Labor and the Privatization of the Prison System,
- Anna Nilson και Jonas Agell (2003), Crime, unemployment and labor market programs in turbulent times

- Attorney General ,1999, The New York City Police Departments “Stop and Frisk” Practices: A Report to the people of the state of New York City from the Office of the Attorney General
- Benson, “The Enterprise of Law,” 223
- CCA acquired Correctional Alternatives, Inc. in 2013. GEO Group acquired Dominion Management/McLoud Correctional Services (2000), Correctional Services Corporation (2005), CentraCore Properties Trust (2007), Cornell Acquisition (2010), and LCS Corrections Services (2015). Community Education Center acquired CiviGenics in 2007. Ibid.,3, note 4.
- Chang,Tf and DE Thompkins(2002) Corporations go to prisons: The expansion of corporate power in the correctional industry,2002, Labor Studies Journal
- D.Garland, Punishment and modern society, 1990
- D.Garland,P Young, 1983, The power to punish. Contemporary penalty and social analysis
- D.Melossi,1985,Current Perspectives in social theor
- Dario Melossi, Massimo Pavarini, The Prison and the factory, The Origins of the Penitentiary System, 1977,
- David Anderson, 1995, Crime and the Politics of Hysteria, How the Willie Horton Story Changed American Justice
- David Garland, 2001,The culture of control
- David Jacobs,1978,Inequality and the Legal Order: An Ecological Test of the Conflict Model
- De Giorgi Alessandro, 2006, Re-Thinking the Political Economy of Punishment Perspectives on Post-Fordism and Penal Politics
- Donna Selman and Paul Leighton,2010,Punishment for Sale Private Prisons, Big Business, and the Incarceration Binge
- Douglas McDonald and Carl Patten, “Governments’ Management of Private Prisons,” U.S. Department of Justice,January 2004,
<https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/203968.pdf>
- Engel P(2014) Watch how quickly the war on drugs changed America’s prison population
- Finklea.K.M (2009), Economic DownTurns and Crime
- Funklea,K,M(2009) Economic Downturns and crimes

- Gary S.Becker ,1968,“Crime and Punishment: An economic Approach, Journal of political economy
- George Rusche, Otto Kirchheimer, 2009, Punishment and Social Structure,
- John M. Eason, “Prisons as Panacea or Pariah? The Countervailing Consequences of the Prison Boom on the Political Economy of Rural Towns,” Social Science 6, 1 (2017): 17.
- Kenneth G,Dau-Schmidt ,1990,“An Economic Analysis of the criminal law as a Preference-Shaping Policy”
- Kinglore,J (2013) The myth of prison slave labor camps in the U.S
- Lauren-Brooke Eisen,2018,Inside Private Prisons An American Dilemma in the Age of Mass Incarceration
- Le Trosne,1764, Memoire sur les vagabonds et sur les mendiants,
Leonard Gilroy, “California Can Use Private Prisons in Criminal Justice Reform Efforts,” Orange County Register,October 9, 2016.
- Loic Wacquant,2009,Prisons of poverty,
- Loic Wacquant,2009,Prisons of poverty, σελ 71
- Mancini, 1978, M.J Race, economics, and the abandonment of convict leasing,
- Mancini, 1996, M.J One dies, get another: convict leasing in the American South,
- McLennan, R.M, 2008, The crisis of imprisonment: Protests, Politics, and the Making of the American Penal State 1776-1941
- Megan Mumford, Diane Whitemore Schanzenbach, and Ryan Nunn, “The Economics of Private Prisons,” Brookings
- Oxford Handbooks Online,2015,Economic Analysis of criminal Law
- Reggie Wilkinson, interview by Lauren-Brooke Eisen, February 9. 2016.
- Richard H.McAdams and Thomas S.Ulen, 1998, Behavioral Criminal Law and Economics
- Richard.A.Posner, 1982, The Economics of Justice¹Christine Jolls,1998, A Behavioral Approach to Law and Economics
- Rod Morgan καιMalcolm E. Evans, 1999.Protecting Prisoners: The Standards of the European Committee for the Prevention of Torture in Context
- Thomas G.Blomberg , 2000 ,Karol Lucken, American Penology,A history of control,
- Thompson, H, 2011, Rethinking working-class struggle through the lens of the carceral state: Toward a labor history of inmates and guards 2011
- Tom Daems, Dirk van Zyl Smit and Sonja Snacken, 2013 ,European Penology

- Yeager M,1979, Unemployment and Imprisonment
- A.Bair, 2008, Prison Labor in the United States, An economic analysis

Διαδικτυακές Πηγές

- Anne S. Kim, 1994, "Rent-a-Judges and the Cost of Selling Justice," Duke Law Journal 44
  - Bill Wolpin, "Special Report: 2011 Privatization Survey," American City & County, June 1, 2011, <http://americancityandcounty.com/administration/finance/government-privatization-survey-201106>.
  - Bob Egelko, "As U.S. Cuts Ties With Private Prisons, California To Keep Using Them," Orange County Register, August 29, 2016; <http://www.ocregister.com/2016/08/29/as-us-cuts-ties-with-private-prisons-california-to-keep-using-them/>.
- CoreCivic, Home page, <http://www.cca.com/>.
- Corrections Corporation of America, "A Strategic Corrections Partnership with Corrections Corporation of America: A Privatization Plan for Today's Correctional needs", "6, https://ccamericastorage.blob.core.windows.net/media/Default/documents/CCA-Resource-Center/Strategic_Private_Corr.pdf.
  - European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), "Report to the Government of Greece on the Visit to Greece Carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 10 to 19 April 2018," CPT/Inf (2019) 4," February 2019, <https://rm.coe.int/1680930c9a>
  - Foon Rhee, "Breaking Up with Private Prisons Can Be Hard to Do," Sacramento Bee, August 19, 2016.
  - General, Number 2005-61. June 30.
  - GEO Group, "Who We Are," https://www.geogroup.com/who_we_are.
  - Greek Council for Refugees (GCR), "Country Report: Greece," Asylum Information Database (AIDA), European Council on Refugees and Exiles (ECRE), December 2016, <http://www.asylumineurope.org/reports/country/greece>; Greek Council for Refugees (GCR), "Country Report: Greece," Asylum Information Database (AIDA), European

Council on Refugees and Exiles (ECRE), March 2019, http://www.asylumineurope.org/sites/default/files/report-download/aida_gr_2018update.pdf

- <https://el.wikipedia.org/wiki/Panopticon>
- https://en.wikipedia.org/wiki/Lo%C3%AFc_Wacquanth<https://el.wikipedia.org/wiki/Panopticon>
- <https://www.globaldetentionproject.org/countries/europe/greece>
- Institute, Hamilton Project, 2016, 3, <https://www.brookings.edu/wpcontent/>
- Internal Audit Report, Office of the Inspector General. 2005. Contract management
- Memorandum for the Acting Director, Federal Bureau of Prisons, "Recession of Memorandum on Use of Private Prisons," February 21, 2017, https://www.bop.gov/resources/news/pdfs/20170224_doj_memo.pdf.
- of private correctional facilities: Evaluation report. State of Florida, Office of Inspector
- Sara Terry, "Rent-a-Judge: A Fast Way to 'Day in Court,'" Christian Science Monitor, February 9, 1982, <http://www.csmonitor.com/1982/0209/020935.html>.
- Soffiyah Elijah, "Aging in Prison: Reducing Elder Incarceration and Promoting Public Safety," Center for Justice at Columbia University, November 2015, 9, http://centerforjustice.columbia.edu/files/2015/10/AgingInPrison_FINAL_web.pdf.
- U.S. Government Accountability Office, "Private and Public Prisons: Studies Comparing Costs and/or Quality of Service," GAO/GGD-96-158, 1996, <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/GAOREPORTS-GGD-96-158/html/GAOREPORTSGGD-96-158.htm>.[uploads/2016/10/es_20161021_private_prisons_economics.pdf](https://www.dallasnews.com/sharedcontent/dws/news/texasouthwest/stories/101207dntextyc.3515586.html).
www.dallasnews.com/sharedcontent/dws/news/texasouthwest/stories/101207dntextyc.3515586.html